

VODIČ |

| 2023/24.

SAVET STRANIH INVESTITORA

**GRADIMO ZELENU
BUDUĆNOST
SRBIJE**

NIJEDNA VRSTA NE UMIRE SAMA

ČUVAJMO NAJVAŽNIJU OD SVIH MREŽA. MREŽU ŽIVOTA.

Suri orao
(Aquila chrysaetos)

Mrki medved
(Ursus arctos)

Tekunica
(Spermophilus citellus)

Telekom Srbija svojom mrežom pruža oslonac nauci
da bi sve vrste bile na broju.

Telekom Srbija

Novi pristupi za jačanje privrednog rasta

Najava slabljenja inflacije i bržeg privrednog rasta nagoveštava da bi privredna aktivnost mogla da se ubrza.

To otvara prostor za veći fokus Vlade Republike Srbije na unapređenje poslovne klime i jačanje dijaloga sa poslovnom zajednicom

Agencija *Fitch* nedavno je potvrdila kreditni rejting Srbije na nivou BB+. Iako Srbija još nije dobila investicioni rejting, ova odluka reflektuje pozitivne ekonomske faktore i napredak koji je zemlja ostvarila uprkos globalno veoma nepovoljnim kretanjima koja su se odrazila i na domaću poslovnu klimu. Kredibilna ekonomska politika, povećanje ekonomske aktivnosti, bolje upravljanje, uređene javne finansije i razvijenost ljudskih resursa u odnosu na zemlje sličnog rejtinga najviše su doprineli ovakvoj oceni.

Uprkos izazovima eksterne tražnje, Srbija je uspela da očuva stabilnost, privuče značajne direktne investicije i ostvari rast izvoza.

Najavljeno smanjenje inflacije i projekcije koje ukazuju na poboljšanje spoljne pozicije dodatno doprinose povoljnoj slici. Takođe, očekuje se smanjenje fiskalnog deficita, a javni dug će ostati ispod 50% bruto domaćeg proizvoda, što dodatno podupire makroekonomsku stabilnost.

Očekuje se dalji rast bruto domaćeg proizvoda, vođen rastom izvoza, poboljšanom poljoprivrednom sezonom i pozitivnim kretanjima u sektoru usluga. Ovo su ključni faktori koji bi mogli podržati postizanje viših stopa ekonomske aktivnosti.

Stavovi predstavnika međunarodnih finansijskih organizacija, predstavnika Saveta stranih investitora, kompanija i članova Vlade Srbije dopunjuju ovu sliku.

Prvo, čini se da u Srbiji i dalje postoji značajan prostor za unapređenje poslovne klime i uklanjanje unutrašnjih prepreka za dalji razvoj. Iako je doneto nekoliko novih zakona ili su postojeći inovirani – na primer Zakon o bez-

Savet stranih investitora je u poslednjih godinu dana otvorio veoma važna pitanja daljeg napretka u digitalizaciji, privrženosti ESG principima, kao i okretanju Srbije ka novim praksama sa ciljem dugoročnog i održivog razvoja poljoprivrede i unapređenja kvaliteta životne sredine

bednosti i zaštiti na radu, Zakon o izmenama i dopunama zakona o strancima, Zakon o izmenama i dopunama Zakona o zapošljavanju stranaca i drugi – izostala je značajnija aktivnost zemlje na harmonizaciji propisa sa EU. Takođe, u primeni brojnih propisa postoje ozbiljne teškoće. Ovo se reflektuje i u usporavanju dinamike usvajanja preporuka *Bele knjige*.

Drugo, napredak u pojedinim oblastima je neravnomeran. Nedavno održana konferencija Saveta o finansijskim uslugama predstavlja primer dobre saradnje sa Narodnom bankom Srbije koja je u prethodnom periodu rezultirala uvođenjem brojnih korisnih inovacija na dobrobit privrede i građana. Nasuprot tome, kada je reč o oblasti hrane i poreskih propisa, zabeleženi su tek mali pomaci, po pitanju dijaloga, ali i rezultata.

Treće, vodeći investitori u Srbiji su predvodnici aktivnosti koje vode ka unapređenju kulture poslovanja. ESG izveštavanje korporacija postaje sve značajnije, čime se odgovorne kompanije pridružuju naporima za očuvanje dobrobiti radnika i lokalnih zajednica. Odlično posećena konferencija Saveta bila je posvećena upravo ovoj temi i početku primene Zakona o dužnoj pažnji u lancu snabdevanja (*Due Dilligence Act*) u Srbiji.

Četvrto, u Srbiji raste broj investicija u inovativne sektore i jača svest o neophodnosti, ali i obavezi okretanja poslovne zajednice ka održivom poslovanju. Jedan od takvih primera jeste uvođenje principa regenerativne poljoprivrede. Prepoznajući nužnost uvođenja novih poslovnih praksi, Savet kao predvodnik unapređenja poslovne klime u Srbiji organizuje konferenciju na ovu temu krajem septembra.

UREDNIK
Tanja Jakobi

MENADŽER IZDANJA
Neda Lukić
n.lukic@aim.rs

DIZAJN
Sladjan Radosavljeć
Zoran Perović
design@aim.rs

FOTOGRAFIJA
Zoran Petrović

PREVOD I LEKTURA
Mark Pullen
Halifax Translation Services

MENADŽERI PROJEKTA
Bijana Dević
b.devic@aim.rs
Mihailo Čučković
m.cuckovic@aim.rs
Nataša Novković
n.novkovic@aim.rs

POSLOVNI SEKRETAR
Svetlana Petrović
s.petrovic@aim.rs

FINANSIJE
Dragana Skrobonja
finance@aim.rs

IZVRŠNI DIREKTOR
Maja Vidaković
m.vidakovic@aim.rs

DIREKTOR
Ana Novčić
a.novcic@aim.rs

POSEBNA ZAHVALNOST

ALEKSANDAR LJUBIĆ,
izvršni direktor
RENATA PINDŽO,
direktorka za komunikacije

IZDAVAČ
Ivan Novčić
i.novcic@aim.rs

ŠTAMPA
Rotografika d.o.o.
Segebinski put 72, Subotica

FIC 2023/24

Published by:
alliance international media
Prote Mateje 52,
11111 Belgrade 17,
PAK 126909, Serbia
Phone: +(381 11) 2450 508
E-mail: office@aim.rs;
office@cordmagazine.com
www.aim.rs;
www.cordmagazine.com

ISSN: 2560-4465

Sva prava zadržana
alliance international
media 2023

The views expressed
in this publication are those
of the presenter; they do
not necessarily reflect the view
of publications published by
alliance international media

BESPLATAN PRIMERAK

SADRŽAJ

03 **KOMENTAR**
NOVI PRISTUPI ZA JAČANJE
PRIVREDNOG RASTA

06 **MAJK MIŠEL**
predsednik Saveta stranih investitora
i generalni direktor Yettela
SRBIJA TREBA DA
SE VRATI NA RAST
VOĐEN INVESTICIJAMA

10 **JORGOVANKA TABAKOVIĆ**
guverner Narodne banke Srbije
BORBA PROTIV INFLACIJE
JE PRIORITET

14 **NJ. E. EMANUELE ŽIOFRE**
šef Delegacije EU u Srbiji
VIŠE VLADAVINE PRAVA
ZNAČI VIŠE ULAGANJA

17 **VLASTIMIR VUKOVIĆ**
predsednik Izvršnog odbora
NLB Komercijalne banke
BRŽI, EFIKASNII
I JOŠ BLIŽI KLJIENTIMA

18 **MIHAILO JOVANOVIĆ**
ministar informisanja i telekomunikacija
ZNAJANJE JE NAŠA SNAGA

21 **HUAWEI TECHNOLOGIES D.O.O.**
INOVATIVNA STORAGE REŠENJA U
BORBI PROTIV RANSOMVERA

22 **TOMISLAV MOMIROVIĆ**
ministar unutrašnje i spoljne trgovine
PRED REGIONOM
JE ZAJEDNIČKA BUDUĆNOST

25 **OTP BANKA SRBIJA**
IZUZETNOST KAO NAČIN RADA

26 **JELENA BEGOVIĆ**
ministarka nauke,
tehnoškog razvoja i inovacija
LJUDSKI KAPITAL
JE OSNOV RAZVOJA

30 **MARIJANTI BABIĆ**
glavni zastupnik kompanije
Rio Tinto u Srbiji
JADAR JE IZUZETAN PROJEKAT

32 **NIKOLA PONTARA**
direktor Kancelarije
Svetske banke za Srbiju
SRBIJA IMA POTENCIJAL
DA UBRZA RAST

35 **IVANKA STOJNIĆ**
menadžerka za održivi razvoj, Nestlé
za južnoistočno evropsko tržište
REGENERATIVNA
POLJOPRIVREDA KAO
KLJUČNA ODRŽIVA PRAKSA

36 **ALESANDRO BRAGONCI**
šef regionalnog predstavništva
EIB za Zapadni Balkan
PRILIKE SU TU
DA SE ISKORISTE

39 **DEJAN VUKOTIĆ**
direktor, Agencija za osiguranje
i finansiranje izvoza Republike Srbije
RASTE ROBN IZVOZ SRBIJE

40 **IOSIF VANGELATOS**
generalni direktor Inos Balkan
KRAJNJI KORISNICI ZAHTEVAJU
ZELENE PROIZVODE

42 **JULIJA USTJUGOVA**
stalna predstavnik MMF-a za Srbiju
GEOPOLITIČKA STABILNOST
I PRIBLIŽAVANJE
MOGU PODSTAĆI SDI U SRBIJI

45 **MILJAN MILEVIĆ**
generalni direktor, SGS
POUZDAN PARTNER
VLADE SRBIJE

46 **BANCA INTESA**
REGIONALNO POVEZIVANJE
KUPACA I DOBAVLJAČA

48 **MILAN SAMARDŽIĆ**
partner i osnivač, SOG
u saradnji sa Kinstellarom
SINERGIJA DONOSI DOMINACIJU

49 **MILOŠ VELIMIROVIĆ**
nadležni partner SOG
u saradnji sa Kinstellarom
REZULTAT INTEGRACIJE
JE VEĆI OD PROSTOG ZBIRA

50 **DEJAN MAJIĆ**
generalni direktor,
Mama Shelter Beograd
VERNI MAMA SHELTER STILU

52 **STOYKO IVANOV MESHKOV**
CEO Trace Group Hold PLC,
ogranak Beograd
DIGITALIZACIJA PROCESA
PUT K A EFIKASNOSTI

54 **MATEO KOLANĐELI**
direktor EBRD za zapadni Balkan
NIJE NEMOGUĆE DOISTIĆI
DOHOTKE KAO EU

57 **LAZA KOVAČEVIĆ**
managing director, CTP Serbia
NEMA ODSUTAPANJA
OD ZLATNOG STANDARDA

58 **DEJVID SOLD**
generalni direktor, G4S Srbija
VRHUNSKI STRUČNJACI
ZA BEZBEDNOST

60 **DRAGANA MARKOVIĆ**
direktorka Poreske uprave Srbije
DIGITALIZACIJOM I
TRANSFORMACIJOM
PROTIV SIVE EKONOMIJE

64 **ANA GOVEDARICA**
potpredsednica i portparol
Saveta stranih investitora
(generalna direktorka kompanije Roche)
DIJALOGOM DO NOVIH
ZAKONSKIH REŠENJA

66 **DEJAN TURK**
potpredsednik Saveta stranih investitora
(generalni direktor kompanije
A1 Srbija i A1 Slovenija)
NESMETAN RAZVOJ NOVE
TEHNOLOGIJE

68 **ALEKSANDAR LJUBIĆ**, izvršni
direktor Saveta stranih investitora
POSVEĆENI SMO EVROPSKIM
INTEGRACIJAMA

70 **DRAGAN PENEZIĆ**
kopredsednik Odbora za borbu protiv
nedozvoljene trgovine i hranu Saveta
stranih investitora (British American
Tobacco SEE d.o.o. Beograd)
NEOPHODAN KOORDINISAN
RAD DRŽAVNIH SLUŽBI

71 **DRAGANA STIKIĆ**, kopredsednica
Odbora za borbu protiv nedozvoljene
trgovine i hranu Saveta stranih investitora
(Nestlé Adriatic 5 d.o.o.)
BOLJA HARMONIZACIJA
SA EU PROPISIMA

72 **DANIEL ŠUŠNJAR**
predsednik Odbora za telekomunikacije
i digitalnu ekonomiju Saveta stranih
investitora (Yettel d.o.o.)
POTREBNA REVIZIJA PROPISA ZA
POSTAVLJANJE BAZNIH STANICA

73 **DUŠAN LALIĆ**
kopredsednik Odbora za finansijske usluge
Saveta stranih investitora
(Generali Osiguranje Srbija a.d.o.)
BOLJI ZAKONSKI OKVIR
ZA SEKTOR OSIGURANJA

74 **DANILO MRVALJEVIĆ**
kopredsednik Odbora za finansijske usluge
Saveta stranih investitora
(Banca Intesa a.d. Beograd)
NASTAVAK DIGITALIZACIJE

75 **MILENA JAKŠIĆ PAPAC**, predsednica
Odbora za ljudske resurse Saveta stranih
investitora (Karanović & Partners o.a.d.)
DUGO NAJAVLJIVANE IZMENE
PROPISA U DOMENU RADA

76 **MARIO KIJANOVIĆ**
predsednik Odbora za infrastrukturu
i građevinarstvo Saveta stranih
investitora (SOG Law Firm
in cooperation with Kinstellar)
PODRŠKA REFORMI KATASTRA
NEPOKRETNOSTI

77 **MARCO ČULAFIĆ**
predsednik Pravnog odbora Saveta stranih
investitora (Karanović & Partners)
BRŽE USAGLAŠAVANJE SA
EVROPSKIM OKVIROM

78 **RADOMIR CEROVIĆ**
predsednik Odbora za farmaceutsku
industriju Saveta stranih investitora
(Roche d.o.o.)
SA DOBRIM PRAKSAMA
TREBA NASTAVITI

79 **DRAGAN DRAČA**
predsednik Poreskog odbora
Saveta stranih investitora
(PricewaterhouseCoopers)
ZNAČAJNA MODERNIZACIJA
PORESKE UPRAVE

80 **ZAFIRIS LAMPADARIDIS**
predsednik Odbora
za turizam i ugostiteljstvo
(Hyatt Regency Beograd (BMP AD)
VAŽAN TRENUTAK ZA
STRATEŠKO POZICIONIRANJE

cw-cbs.rs

WE MAKE AN IMPACT

CUSHMAN &
WAKEFIELD

CBS
INTERNATIONAL

PROPERTY MARKET LEADER

Srbija treba da se vrati na **rast vođen investicijama**

U FIC-u smatramo da Srbija treba da se vrati na rast vođen investicijama. Treba joj udeo investicija u BDP-u od 25 odsto kako bi postigla održivu stopu rasta BDP-a od 5 odsto godišnje. Pored toga, fokus treba usmeriti ka proizvodnji namenjenoj izvozu umesto uslugama usmerenim na domaće tržište

INVESTICIJE

U ovom trenutku nije izvesno da li će investicije biti pokretač rasta naredne tri godine, ali mi u FIC-u ćemo uraditi sve što je u našoj moći da osiguramo da se to i desi.

RIZNICA

Belu knjigu kreiraju vodeći poslovni ljudi u zemlji, koji daju i dele svoje stručno mišljenje i znanje o tome kako da se unapredi poslovno okruženje.

PRIORITET

Moramo obezbediti stabilno finansiranje za inovativne i generičke lekove i raditi na unapređenju uštede energije i cene za ugljenik.

Oporavak pred nama je nestabilan, još uvek se prilagođavamo novonastaloj situaciji i prilično je turbulentno. Imamo još vremena do kraja 2023. godine, tako da je nezahvalno davati precizne prognoze, ali izgleda da će i Evropa i SAD izbeći recesiju. Čini se da će usporavanje globalnog rasta biti manje oštro nego što se prethodno očekivalo, dok će inflacija ostati visoka u mnogim zemljama. To donosi veliku neizvesnost za sve, posebno za male privrede, poput one koju imamo u Srbiji, kaže Majk Mišel, predsednik Saveta stranih investitora i generalni direktor *Yettela*, sumirajući prethodnu godinu.

Shodno tome, nijedna kompanija ne može ostati imuna na sve događaje kojima smo okruženi i izloženi. „Zato mislim da je naš posao u FIC-u važniji nego ikada – da i dalje budemo jedinstveni glas vodećih investitora u zemlji i da rešavamo čitav niz regulatornih pitanja koja utiču na svakodnevno poslovanje, u vremenu koje je prepuno izazova“, ističe predsednik Saveta.

Za koje mere srpske Vlade biste rekli da su najviše doprinele jačanju stabilnosti i predvidljivosti ekonomskog okruženja u prethodnom periodu; Gde vidite prostor za preduzimanje daljih koraka?

– Svakako e-trgovina i digitalizacija, posebno u oblasti elektronskih komunikacija sa javnim institucijama. To je ujedno i glavni zaključak naše *Bele knjige* za 2022. godinu. Svesni smo činjenice da je bolji ishod izostao zbog ekonomskih i geopolitičkih razloga, ali urađeno je i mnogo dobrih stvari. Regulatorna u sektoru energetike je poboljšana, uprkos krizi. Tu je i sektor nekretnina, i čitav niz zakona koje bih želeo da istaknem: Zakon o elektronskom fakturisanju, koji utiče na primenu PDV pravila, dopunjen i izmenjen Zakon o planiranju i izgradnji i regulacija konverzije zemljišta, usvajanje Akcionog programa i Akcionog plana za suzbijanje sive ekonomije za 2023-2025. period, Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu i novi Zakon o elektronskim komunikacijama.

Pred nama je još puno posla. Na primer, primena ESG-ja, modernizacija i poboljšanje Zakona o radu, i usklađivanje propisa o bezbednosti hrane sa EU standardima i njihova puna primena. Tu je i dopuna Zakona o deviznim transakcijama.

U prethodnom periodu zabeležen je ohrabrujući nastavak priliva stranih investicija. Šta biste pre-

Bela knjiga iz 2022. godine sastoji se od

55

celina sa

372

preporuka koje je napisalo

49

stručnjaka i profesionalaca

poručili da Vlada Srbije učini kako bi održala ili čak unapredila takav tempo?

– U 2022. godini investicije nisu rasle, mada su se direktna strana ulaganja delimično oporavila od negativnih uticaja krize izazvane korona virusom. U 2018/19. godini, investicije su se uglavnom odnosile na sektor izgradnje, ali je od 2020. do 2022. godine došlo do pomeranja i na sektor potrošnje i domaću trgovinu. Industrija je porasla u prošloj godini, ali su se zato smanjile investicije u građevinarstvo i poljoprivredu.

U FIC-u smatramo da Srbija treba da se vrati na rast vođen investicijama. Treba joj udeo investicija u BDP-u od 25 odsto kako bi postigla održivu stopu rasta BDP-a od 5 odsto godišnje. Zato je neophodno da se privatna ulaganja povećaju za najmanje 3 – 4 odsto. Srbiji treba da proizvodi više robe široke potrošnje kako bi podstakla izvoz, pre nego da obezbedi usluge za domaće namene.

- ▶ U ovom trenutku nije izvesno da li će investicije biti pokretač rasta naredne tri godine, ali mi, kompanije okupljene u FIC-u, uradićemo sve što je u našoj moći da osiguramo da se to i desi.

Do koje su mere ključne odluke povezane sa politikama ekonomskog razvoja i poboljšanjem poslovnog klime odraz konsultacija obavljenih sa poslovnim sektorom i šta je potrebno poboljšati u tom segmentu u periodu pred nama?

– Rekao bih u velikoj meri. Da pojasnim, naš glavni projekat je *Bela knjiga*. To je celovit pregled srpske poslovne klime i skup preporuka i predloga za rešavanje gorućih pitanja. Tu je 120 stranih kompanije iz svih delova sveta, od EU do SAD, Kine, Japana i Rusije, koje daju konkretne, praktične i, što je najvažnije, jasne preporuke koje mogu da se realizuju, sa jednim ciljem: da se unapredi poslovanje i investiciona klima. Izdanje iz 2022. godine sastoji se od 55 delova sa 372 preporuka koje je napisalo 49 autora. Za mene to je pravo blago, da na jednom mestu imate vodeće poslovne ljude u zemlji, koji daju i dele svoje stručno mišljenje i znanje o tome kako da se unapredi poslovanje.

FIC-ov posao je da prati kako se i da li se preporuke primenjuju, da budemo sigurni da svako radi svoj deo posla. Zato smo sproveli niz aktivnosti u prethodnom periodu. Oktobra 2022. godine održana je Konferencija o sprovođenju Zakona o elektronskom fakturisanju u Ministarstvu finansija, gde su naše članice imale priliku da razjasne otvorena pitanja koja proizlaze iz praktične primene ovog Zakona. U aprilu 2023. organizovali smo FIC *Uvid u regulaciju i svrhu hedžinga* kao instrumenta za zaštitu, sa Vice-guvernerom NBS-a, kao specijalnim gostom. Nedavno smo, u maju, organizovali FIC *Uvid u otključavanje ESG*. Kako sam već pomenuo, ESG je sada verovatno važniji nego ikada ranije. Postoje brojne inovacije koje treba sprovesti i kompanije u Srbiji treba da preduzmu hitne korake kako bi se upoznale sa zakonodavnim promenama i ispoštovale ih, bez obzira na to da li se odnose na nefinansijsko izveštavanje, zaštitu uzbunjivača, mehanizme za usklađivanje ugljenikove granice, ili uprave na vrhu lanca snabdevanja. Juna 2023. smo organizovali prvu FIC Konferenciju o finansijskim uslugama, uz učesće NBS, Ministarstva finansija, Uprave za sprečavanje pranja novca, kao i svih relevantnih državnih tela i poslovnih udruženja.

S obzirom na prihvatanje preporuka *Bele knjige* i izmene opštih zakonodavnih okvira, kako biste ocenili napredak Srbije u smislu poštovanja standarda EU? Na koje načine FIC doprinosi ovom procesu?

Naša uloga je da budemo jedinstveni glas vodećih investitora u zemlji i da rešavamo regulatorna pitanja koja utiču na svakodnevno poslovanje, posebno u izazovnim vremenima

– Usklađivanje domaćih propisa sa evropskim standardima i ubravanje rada na preporukama *Bele knjige* je naš glavni cilj. Insistiramo na intenziviranju pregovora sa EU o statusu članstva. Istovremeno, svesni smo da je bolji ishod izostao zbog novonastalih okolnosti. Međutim, kako sam već naveo, naš posao nije samo da ukazujemo na ono što nije urađeno, već da predložimo, motivišemo, vodimo i insistiramo na promenama koje želimo da vidimo. Želimo da budemo deo tih promena, ne samo nemi posmatrač. I znam da smo upravo to, znam da idemo u dobrom pravcu.

The International School of Belgrade

Empowering Global Changemakers

The International
School of Belgrade
Since 1948

www.isb.rs

Borba protiv inflacije je prioritet

Verujemo da će priliv stranih direktnih investicija do kraja godine dostići oko 4 milijarde eura. Ovo je dobra vest jer pokazuje da, čak i u periodima neizvesnosti i usporavanja globalnog ekonomskog rasta, investitori prepoznaju Srbiju kao mesto sa povoljnim makroekonomskim i regulatornim ambijentom

PROGNOZE

Ako se ubrza rast u zoni evra i povećaju investicije, Srbija bi u 2024. mogla zabeležiti privredni rast u rasponu od 3% do 4%.

PREDOSTROŽNOST

U uslovima globalne nestabilnosti korišćenje svih mehanizama zaštite mora biti neophodan element ekonomske politike. Jedan od takvih mehanizama jeste i aranžman sa MMF-om.

REFORME

Važno je nastaviti sa reformama u upravljanju državnim energetske preduzećima kako bi se njihovo poslovanje približilo tržišnim principima.

Cilj Narodne banke Srbije je da se inflacija kreće oko centralne vrednosti cilja, od 3 plus-minus 1,5%, što se očekuje sredinom naredne godine. Obaranje inflacije je, po mišljenju Jorgovanke Tabaković, guvernera Narodne banke Srbije, najbolji način na koji NBS može doprineti privrednom rastu.

„Mi to radimo postepenim, kontinuiranim i dobro odmerenim zaoštavanjem monetarnih uslova vodeći računa o rastu privredne aktivnosti. Istovremeno, tome doprinosimo i čuvanjem stabilnosti deviznog kursa, posebno u periodima kada smo suočeni sa izraženom globalnom neizvesnošću. U takvim situacijama, čuvanjem stabilnosti kursa, sprečavamo pad poslovnog, investicionog i potrošačkog poverenja“, kaže Tabaković.

Tipičan primer toga imali smo, kaže guverner, u prvoj polovini 2020. godine, nakon izbijanja pandemije, i u prvoj polovini 2022. godine, nakon izbijanja sukoba u Ukrajini. U oba slučaja, i investicije i izvoz su se vrlo brzo vraćali na ranije nivoe.

Šta su lekcije koje je Srbija izvukla u vezi sa uticajem dešavanja u energetske sektoru na makroekonomsku stabilnost i kretanje inflacije? Imamo li danas dovoljno razloga da verujemo kako nam se ovakvi poremećaji neće ponovo dogoditi?

– Najvažnija lekcija koju u ekonomiji svakodnevno treba imati u vidu je diversifikacija tržišta, u svakom smislu reči. Ali i svest o značaju strateških oblasti u kojima država mora biti prisutna na efikasan način jer se od države očekuje da obezbedi uslove za poslovanje i život ljudi, a energetska stabilnost i proizvodnja hrane su u vrhu tih prioriteta. Kada je reč o Srbiji, pored naglog rasta cene gasa, pogodila nas je i izuzetno loša hidrometeorološka situacija koja nije pogodovala proizvodnji struje, a desila se i velika havarija u proizvodnji uglja. Uprkos ovim izazovima, Srbija je ponovo postala neto izvoznik struje, a u prvih šest meseci ove godine neto izvoz struje premašio je 300 miliona evra. Istovremeno, obezbeđeni su dodatni izvori gasa u mesecima vršne potrošnje zakupom skladišta u Mađarskoj. U narednom periodu važno je da se nastavi sa reformama, restrukturiranjem i unapređenjem upravljanja državnim energetske preduzećima kako bi se njihovo poslovanje približilo tržišnim principima.

Kroz postepeno, kontinuirano i dobro odmereno zaoštavanje monetarnih uslova obaramo inflaciju vodeći računa o rastu privredne aktivnosti

Kakva su vaša očekivanja o ukupnom nivou SDI do kraja 2023. godine?

– Priliv SDI u dosadašnjem delu godine je zaista visok i naša projekcija, koja je uvek konzervativna, jeste da

- će on na nivou godine iznositi oko 4 milijarde evra. Ovo su dobre vesti jer pokazuju da čak i u periodu neizvesnosti i usporavanja globalnog ekonomskog rasta, pa i geopolitičkih tenzija koje nas ne zaobilaze, investitori prepoznaju Srbiju kao sigurno mesto za ulaganje i povoljan makroekonomski i regulatorni ambijent koji smo stvorili. Snažan priliv investicija u Srbiju kako iz tradicionalnih partnera – evropskih zemalja – tako i iz zemalja istočne Azije i Bliskog istoka, takođe govori u prilog tome da je naša zemlja, prepoznata kao sigurno mesto za ulaganje širom sveta.

Koliko je za vas značajna odluka Srbije da zatraži nov stend baj aranžman sa MMF-om?

– Činjenica je da je Srbija tokom prethodne decenije sprovela snažne mere kojima su obezbeđeni makroekonomska stabilnost zemlje, rast i bolji životni standard građana. Ipak, u uslovima u kojima ceo svet posluje već duže vreme, korišćenje svih mehanizama zaštite mora biti neophodan element ekonomske politike. Jedan od takvih mehanizama jeste i aranžman sa MMF-om. U dogovorenom ekonomskom programu nema reformskih ciljeva za NBS. Ipak, za nas, kao i za većinu centralnih banaka širom sveta, borba protiv inflacije jeste prioritet broj jedan. Na tom putu ostajemo posvećeni i očuvanju relativne stabilnosti kursa dinara, koju je i MMF prepoznao kao važan stub ukupne makroekonomske stabilnosti zemlje.

Nedavno smo na prvoj konferenciji o finansijskim uslugama, koju je organizovao Savet stranih investitora, imali prilike da čujemo i nove ideje za uvođenje digitalnih rešenja. Koje ideje i inicijative sa ovog skupa su bile najvažnije za NBS?

– Osluškujući potrebe tržišta i zahteve koje sa sobom nosi digitalizacija, NBS ulaže velike napore da doprinese razvoju i modernizaciji finansijskih usluga. U prilog tome svedoči sve veća popularnost našeg sistema za instant plaćanja. Građanima Srbije su na raspolaganju i brojne pogodnosti koje im omogućava korišćenje nacionalne DinaCard kartice. NBS aktivno radi na pripremi nacrtu zakona kojim će sveobuhvatno biti uređeno grupno finansiranje projekata privrede, što će, verujem, u velikoj meri doprineti daljem razvoju malih i srednjih preduzeća. Takođe, u završnoj smo fazi procesa digitalizacije menica čije će uvođenje stvoriti uslove za dodatne uštede privredi i građanima.

Kakve su vaše prognoze za 2024. kada je reč o privrednim pokazateljima?

– Kada je reč o projekciji inflacije, najvažnija je da je ona sada na stabilnoj opadajućoj putanji. Prema našim projekcijama, koje se nisu suštinski menjale od novembra

NBS aktiuno radi na pripremi nacrtu zakona kojim će sveobuhvatno biti uređeno grupno finansiranje projekata privrede, što će doprineti daljem razvoju malih i srednjih preduzeća

U prvih šest meseci ove godine neto izvoz struje premašio je

300

miliona evra

prošle godine, inflacija bi do kraja ove godine trebalo da se spusti na oko 8%, a da se do sredine naredne godine vrati u granice dozvoljenog odstupanja od cilja. Kada je reč o projekciji rasta BDP-a, mi smo poslednji put zvanično izašli sa projekcijom rasta za ovu godinu u rasponu od 2% do 3% i mislimo da će se rast najverovatnije i dalje kretati u tom rasponu, ali je realnije da bude bliži donjoj granici. Kada je reč o 2024, pod pretpostavkom ubrzanja rasta u zoni evra i dodatnog zahuktavanja investicija u Srbiji, mislimo da je realno da Srbija zabeleži privredni rast u rasponu od 3% do 4%.

JEDAN RAČUN, MNOGO POGODNOSTI!

Prenesi zaradu
ili bar 35.000 RSD
u Mobi Banku.

Skeniraj kod
za više informacija

BEZ NAKNADE:

za **PODIZANJE NOVCA**
sa bilo kog bankomata u Srbiji,
na više od 3.000 lokacija.

za **ODRŽAVANJE**
viševalutnog tekućeg računa
(RSD, EUR i USD).

za sve domaće
TRANSAKCIJE do 300.000 RSD.

5+ Progresiv račun se može otvoriti putem onlajn prijave na sajtu mobibanka.rs,
u ekspozituri Mobi Banke, Omladinskih Brigada 88 ili u bilo kojoj Yettel prodavnici.
Za više informacija poseti mobibanka.rs ili pozovi kontakt centar na 0639005.

Mobi Banka

Više vladavine prava znači više ulaganja

Što je sudski sistem pouzdaniji i što se više bori protiv korupcije i organizovanog kriminala – to su investitori spremniji da ulažu u zemlju u kojoj osećaju da je njihov novac na sigurnom

Proces i perspektiva proširenja EU bili su i ostaju ključni pokretač ekonomskog i društvenog prosperiteta u Srbiji, kaže Emanuele Žiofre, šef Delegacije EU u Srbiji sa kojim smo razgovarali za ovo specijalno izdanje. Naša podrška budućnosti Srbije u EU ostaje nedvosmislena i vidljiva je kroz svakodnevne napore da podržimo reformsku agendu i unapredimo život građana Srbije, kaže naš sagovornik.

„Želeo bih da istaknem neke od reformi za koje smatramo da su ključne za usađivanje tog osećaja stabilnosti, transparentnosti i predvidljivosti. Mi smo, na primer, videli i osetili koliko je važno imati državna preduzeća koja dobro funkcionišu i kojima se dobro upravlja. Višestruki efekat koji ona mogu da imaju na privredu u celini je ogroman, kako u pozitivnom tako i u negativnom smislu. Stoga, iščekujemo novi zakon o upravljanju državnim preduzećima i pozdravljamo poverenje Vlade da se pozabavi ovim teškim pitanjem. To se posebno odnosi na reformu EPS-a“, kaže Žiofre.

Konkretno, kompanije poput EPS-a koje posluju u energetskom sektoru Srbije treba da se fokusiraju na korporativno restrukturiranje, profesionalizaciju svojih upravljačkih struktura i modernizaciju poslovnih procesa kako bi se obezbedili stabilni sistemi proizvodnje energije na duži rok.

Paralelno sa tim, EU radi zajedno sa Srbijom na diverzifikaciji izvora snabdevanja energijom, posebno na zamenu fosilnih goriva iz Rusije, ubrzanju primene zelenih energetskih tehnologija i smanjenju potražnje za energentima. „Energetski sektor je u našem fokusu zbog očiglednog uticaja na ekonomiju u trenutnim okolnostima. Međutim, reforma energetskog sektora je naravno ključna i kada je reč o ispunjavanju ciljeva Zelene agende za Zapadni Balkan“, objašnjava naš sagovornik.

„Pozdravili smo i nedavno usvajanje Zakona o ukidanju zakona o posebnim procedurama za projekte linijskih infrastrukturnih objekata u Skupštini. Ovo je bila dugogodišnja preporuka Komisije i pitanje koje je pominjano u raznim prilikama koga su takođe pomno pratili i države članice. Stavljanje van snage ovog zakona je važan korak u pregovorima o poglavlju 5 – Javne nabavke. Transparen-

OTPORNOST

Srbija se pokazala veoma otpornom na krize s impresivnim nivoom stranih direktnih investicija zabeleženih proteklih godina.

ATRAKTIVNOST

Što se Srbija bude više približavala EU, to će biti privlačnija za strane direktne investicije. Biće lakše doći do velikog i prosperitetnog tržišta.

POMOĆ

EU će nastaviti da radi sa MMF-om i drugim akterima na pružanju pomoći Srbiji i njenim preduzećima u energetsom sektoru da prevaziđu ove izazove.

tan sistem javnih nabavki koji dobro funkcioniše može da bude katalizator lokalnog ekonomskog razvoja. Ako ne funkcioniše kako treba, može da bude i katalizator zloupotrebe javnih sredstava, korupcije i zloupotrebe vlasti – u svakoj zemlji, ne samo u Srbiji.“

Stoga, kaže Žiofre, podstičemo vlasti da nastave da rade u skladu sa dobrim evropskim duhom na obezbeđivanju da principi jednakog tretmana, nediskriminacije, transparentnosti i konkurencije budu zaštićeni u svim postupcima javnih nabavki.

Takođe, nastavljamo da apelujemo na Srbiju da obezbedi poštovanje principa javnih nabavki, konkurencije i transparentnosti, posebno u međuvladinim sporazumima sa trećim zemljama, i da se uzdrži od primene posebnih zakona, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom i pravnim tekovinama EU.

Takođe, očekujemo izmene i dopune Zakona o planiranju i izgradnji. Glavni ciljevi izmena i dopuna su povećanje efikasnosti i transparentnosti u procedurama izdavanja dozvola za građevinski sektor, usklađivanje s pravnim tekovinama EU, uvođenje elemenata Zelene agende. Dakle, još jedna prekretnica u primeni dobrih praksi EU.

Sušтина je da je sve to, naravno, vladavina prava uopšte, zaključuje Žiofre.

Uprkos tome što proces evropskih integracija napreduje sporije nego što se očekivalo, posebno sa srpske strane, čini se da dolazi do ubrzanja u usklađivanju Zapadnog Balkana sa EU u pogledu infrastrukture, digitalizacije, energetike i zelene ekonomije. Kako biste ocenili tempo i efikasnost ovih procesa?

EU u potpunosti podržava sve partnere sa Zapadnog Balkana u sprovođenju neophodnih reformi za dobrobit svih građana i pojačali smo našu podršku razvoju infrastrukture u Srbiji.

Ekonomsko-investicioni plan i predstojeći Plan rasta dokaz su velike predanosti i ulaganja koji se ogledaju u konkretnim projektima širom regiona. Ekonomsko-investicioni plan definiše 10 ključnih oblasti za investiranje i izdvaja značajan finansijski paket do 9 milijardi evra u fondovima EU, s potencijalom da se aktivira do 20 milijardi evra dodatnih ulaganja kroz Garantni fond za Zapadni Balkan. Dakle, ove dve sume predstavljaju skoro

Kompanije iz EU su u srpsku privredu unele efikasnost, moderne tehnologije i znanje, obezbeđujući posao za mnoge građane Srbije. Oni su bili „injekcija“ za ekonomiju i reforme evropskih integracija

30 milijardi evra investicija EU. Ovo važi za vremenski period od 2021. do 2027. godine.

Plan podržava ulaganja u održivi transport, čistu energiju, životnu sredinu i klimu, digitalnu budućnost, konkurentnost poslovnog sektora, razvoj ljudskog kapitala. Da navedemo neke od brojnih važnih projekata u Srbiji: mi finansiramo, na primer, novi gasni interkonektor sa Bugarskom kako bismo obezbedili snabdevanje i podstakli razdvajanje tržišta gasa kako bi Srbija bila manje zavisna od ruskih fosilnih goriva. Pomažemo izgradnju nove pruge između Beograda i Niša i finansiramo izgradnju dečje bolnice u Beogradu - Tiršova 2. Ekonomsko-investicioni plan je upravo tu da pomogne da se stvari ubrzaju i on već daje rezultate.

Jedinstveno tržište je moćan motor za stvaranje bogatstva i prosperiteta među državama članicama EU, a ima potencijal da posluži i kao motor ekonomske transformacije na Zapadnom Balkanu. U pogledu integracije Zapadnog Balkana u tržište EU, koje karakteristike procesa integracije ZB smatrate najperspektivnijim?

Jednostavno rečeno, želimo da Zapadnom Balkanu unapred ponudimo neke od prednosti članstva. To znači

▶ da određeni uslovi članstva takođe moraju unapred da se ispune, a posebno će pravne tekovine EU morati da se primene u relevantnim oblastima. Ovo je jedan od ključnih ciljeva plana rasta.

Za sve zemlje koje su pristupile EU u poslednje dve decenije, pristup jedinstvenom tržištu bio je glavni pokretač privrednog rasta. Zemlje na putu ka EU takođe bi trebalo da imaju koristi od našeg jedinstvenog tržišta, te ova oblast ima veliki potencijal.

Na primer, Zapadni Balkan bi mogao da se pridruži jedinstvenom digitalnom tržištu EU u oblastima kao što su e-trgovina ili sajber bezbednost. Već smo videli pozitivne pomake u oblasti telekomunikacija sa smanjenjem cena rominga unutar Zapadnog Balkana, a kasnije ove godine i između regiona i Evropske unije. Mogli bismo olakšati našu trgovinu robom i plaćanja. Primera radi, u toku je rad na produblivanju postojeće carinske saradnje.

Za mnoge evropske kompanije koje preispituju mogućnosti premeštanja poslovanja u susedne zemlje, privlačenje stranih investicija postaje osetljiv proces koji uključuje i političke i ekonomske aspekte. Kako gledate na poziciju Srbije u privlačenju ovih stranih investicija?

– Srbija se pokazala veoma otpornom na krize s impresivnim nivoom stranih direktnih investicija zabeleženih proteklih godina. Statistika SDI za 2022. godinu potvrdila je rekordno visok priliv SDI u Srbiju od 4,4 milijarde evra koji je povećan za čak 14% u odnosu na prethodne rekordne prilive SDI zabeležene 2021. godine. Ovo su impresivne brojke. Kompanije iz EU takođe imaju veliki udeo u njima.

Posmatrajući duži vremenski period, kompanije iz EU su ubedljivo najveći strani investitori u Srbiji i čine oko 60% ukupnih SDI akumuliranih u periodu 2010-2022. To znači više od 20,5 milijardi evra investicija koje su došle iz EU u prethodnih 13 godina. Kompanije sa sedištem u EU otvorile su svoje poslovanje u Srbiji i postale sastavni deo srpske privrede s veoma snažnim prisustvom u najrelevantnijim sektorima srpske privrede, uključujući industriju automobila i auto-delova, električne mašine i aparate, proizvodnju gume i hemijsku industriju, bankarstvo, maloprodaju, farmaceutsku industriju itd.

Neke od ovih kompanija iz EU već godinama se uporno nalaze među 15 najvećih izvoznika u Srbiji. Nemačke i italijanske kompanije su među najvećim investitorima, da navedemo samo dve zemlje iz kojih dolaze investicije. Kompanije iz EU su šampioni investicija i Srbija tako ima koristi od radnih mesta koja se otvaraju kroz ove investicije. Što se Srbija bude više približavala EU, to će biti privlačnija za strane direktne investicije. Biće lakše doći do velikog i prosperitetnog tržišta.

Delegacija EU stalno saraduje sa Savetom stranih investitora, Privrednom komorom Srbije i brojnim drugim poslovnim udruženjima i bilateralnim privrednim komorama EU da bi se bolje shvatilo i podržalo unapređenje poslovnog okruženja u Srbiji

Mnoge evropske firme, uključujući i one okupljene oko Saveta stranih investitora, donose svoju stručnost i iskustvo na srpsko tržište. Kako vi kao Delegacija EU koordinirate svoje napore s investitorima iz EU da pomognete Srbiji da unapredi poslovnu klimu?

– Delegacija EU stalno saraduje sa Savetom stranih investitora, Privrednom komorom Srbije i brojnim drugim poslovnim udruženjima i bilateralnim privrednim komorama EU da bi se bolje shvatilo i podržalo unapređenje poslovnog okruženja u Srbiji. Oni takođe daju vredan doprinos našem godišnjem izveštaju koji daje detaljnu procenu stanja Srbije u procesu evropskih integracija. Takođe finansiramo i namenski projekat o poslovnoj klimi kojim želimo doneti poboljšanja na praktičnom nivou.

Sve u svemu, kompanije iz EU su u srpsku privredu unele efikasnost, moderne tehnologije i znanje, obezbeđujući posao za mnoge građane Srbije. Kompanije iz EU su takođe donele novu korporativnu kulturu i vrednosti EU u srpsku privredu menjajući način na koji srpska privreda funkcioniše, utičući na sve kompanije koje posluju u njihovim lancima snabdevanja, ali i na pojedince i društvo u celini. Ovo je zauzvrat znatno povećalo produktivnost i konkurentnost srpske privrede, njen izvozni potencijal, budžetske prihode, ali i generisalo privredni rast. Na koncu, otvaranje srpskog tržišta kompanijama iz EU stvorilo je širok izbor i niže cene za srpske potrošače.

A, s druge strane, naš zadatak u Srbiji je da pripremimo privredne subjekte, posebno mala i srednja preduzeća, da budu u stanju da se takmiče na jedinstvenom tržištu EU. Naš zadatak je da radimo na pridruživanju Srbije u EU – kada će srpske kompanije postati kompanije iz EU.

Brži, efikasniji i još bliži klijentima

NLB Komercijalna banka je odbranila poziciju apsolutnog tržišnog lidera u agro kreditima i bezuslovnoj podršci poljoprivrednicima. Privreda ih prepoznaje kao strateški važnog partnera, a građani kao pouzdan oslonac u rešavanju važnih životnih pitanja

Održivim i odgovornim poslovanjem, koje počiva na dubokom poznavanju industrije, opravdali smo poverenje svoje matične grupe i gotovo milion klijenata za koje spremamo nov i agilan model rada – najavljuje gospodin Vuković i za naš magazin otkriva neke od brojnih planova.

Spajanje Komercijalne i NLB banke predstavlja jedan od retkih primera ulaska stranih investitora u bankarski sektor Srbije. Kako danas ocenjujete ovo iskustvo?

– Spajanje NLB i Komercijalne banke trajalo je 430 dana, tokom kojih je više od 500 zaposlenih i eksternih partnera uspešno mapiralo i integrisalo sve procese i organizacione delove. Formirana je jedna od najvećih prodajnih mreža u Srbiji, rebrendirane su brojne ekspoziture, optimizovano je oko 200 aplikacija, a zajednički portfolio proizvoda i usluga je značajno proširen. U ovom veoma izazovnom, tranzicionom periodu ostvarili smo rekordne rezultate, iznad svih planova i očekivanja, a deo profita preusmerili smo u zamenu celokupne mreže bankomata novim i multifunkcionalnim aparatima poslednje generacije.

Zbog toga ne čudi što je ovaj proces u stručnim krugovima okarakterisan kao jedna od najsloženijih, ali i najuspešnijih finansijskih integracija ikada sprovedenih u regionu. Za nas ovo spajanje je tek temelj, na kom nastavljamo da gradimo novu banku prvog izbora za sve zaposlene i klijente.

Kako odgovarate na sve izraženiji trend digitalizacije i uvođenja veštačke inteligencije u ovom sektoru?

Dok je čitavo tržište beležilo pad, mi smo porasli 7,3 odsto u kreditiranju privrede, a udeo problematičnih kredita spustili na istorijski minimum

– Dok veštačka inteligencija, proširena realnost i fintek rešenja imaju sve širu primenu, tradicionalni modeli se polako povlače u korist savremenih modela rada. Svesni toga, po okončanju integracije

otpočeli smo sveobuhvatnu transformaciju poslovnog modela, ali i razmišljanja i načina rada. Otpočeli smo 24 različita projekta i više od 3.000 aktivnosti, kroz koje će gotovo 400 zaposlenih iz 29 različitih organizacionih jedinica optimizovati i osavremeniti procedure i digitalizovati većinu proizvoda i usluga. Rezultat će biti nov i agilan model rada, koji će nas učiniti bržim, efikasnijim i još bližim klijentima.

Kako ste poslovnim klijentima pomogli da prebrode ovu zahtevnu godinu?

– Krize su svojevrsan test odnosa banaka i klijenata, posebno privrede, koji s pravom očekuju da suštinski razumete njihov posao, čineći svaki korak bankarskog procesa ličnim i efikasnijim. Zbog toga smo, od početka godine do sada, podržali svakog svog klijenta prilagođavajući mu svaki aspekt poslovanja: od portfolija proizvoda i usluga do naših internih procedura. U prvoj polovini godine, dok je čitavo tržište beležilo pad, mi smo porasli 7,3 odsto u kreditiranju privrede, a udeo problematičnih kredita spustili na istorijski minimum. Kao sistemski značajna banka i jedan od faktora stabilnosti čitavog tržišta, podržali smo ulaganja i dalji razvoj čitave zajednice. Visoku likvidnost, stabilnost i kapacitet da podržimo kapitalne projekte naša banka i matična NLB Grupa potvrdile su finansiranjem izgradnje Vetroparka Krivača sa 142 miliona evra i projektnim finansiranjem Centra Sava u vrednosti od 55 miliona evra. To je nedvosmislen pokazatelj da smo zajedno sa svojim klijentima i zajednicom u kojoj poslujemo, na putu oporavka.

Znanje je **naša snaga**

Digitalnoj Srbiji je mesto u digitalnoj Evropi, i to najbolje pokazuju rezultati koje smo ostvarili u poslednjih šest godina. Nastavljamo da jačamo ekonomiju naše zemlje i da ulažemo u izgradnju ekonomije Srbije zasnovane na znanju i inovacijama

Srbija i EU potpisale su nedavno sporazum o učešću u programu Digitalna Evropa 2021–2027. „To je odlična vest za naš sektor informaciono-komunikacionih tehnologija, kao i za sve naše naučnike, institute, istraživače i inovatore“, kaže Mihailo Jovanović, ministar informisanja i telekomunikacija, sa kojim smo razgovarali o nastavku procesa digitalizacije u Srbiji i privrednom razvoju zasnovanom na inovacijama.

Ukupna vrednost ovog programa je 7,5 milijardi evra, a on podrazumeva međunarodnu saradnju, saradnju sa zemljama Zapadnog Balkana, kao i podršku ekonomskom razvoju sa akcentom na mala i srednja preduzeća. „Mogućnost da kandiduju kvalitetne projekte u oblasti digitalizacije imaće sva pravna i fizička lica sa prebivalištem u Republici Srbiji, a to su naši univerziteti, istraživačke organizacije, akademska

UMREŽENOST

Do kraja 2025. godine preko 99% domaćinstava u našoj zemlji imaće mogućnost pristupa fiksnom internetu brzine preko 100 Mbps.

PODRŠKA

eBolovanje je sistem koji treba u potpunosti da digitalizuje proces ostvarivanja prava na naknadu kroz povezivanje svih nadležnih institucija.

RAZVOJ

Brzi optički internet će omogućiti građanima da obavljaju poslove u bilo kom delu zemlje, što će doprineti privrednom i ekonomskom razvoju seoskih područja.

zajednica i svi startapovi", objašnjava naš sagovornik. U pitanju su bespovratna sredstva iz fondova Evropske unije, a teme za koje se kandiduju projekti su veštačka inteligencija, digitalna povezanost, razvoj digitalnih veština, super-računarstvo, oblast naprednog korišćenja tehnologija i mnoge druge.

Svi zainteresovani koji se budu prijavljivali za sredstva iz fondova EU biće u ravnopravnom položaju sa subjektima iz zemalja punopravnih članica EU kada je reč o dodeli ovih sredstava. Time će se u velikoj meri poboljšati uslovi za rad i razvoj u oblasti digitalizacije u našoj zemlji, a samim tim i za rast stranih direktnih investicija koje umnogome pomažu privredni i društveni razvoj.

Do koje mere ste zadovoljni razvojem digitalizacije u oblasti komunikacije javne uprave i poslovnog sektora?

– Kada smo 2017. godine na predlog predsednice Vlade Republike Srbije Ane Brnabić uveli digitalizaciju kao jednu od prioritarnih oblasti, ubrzano smo investirali u procese digitalizacije javne uprave i izgradnje infrastrukture. Značajno smo unapredili sistem komunikacije javne uprave, a preko Servisne magistrale organa (SMO) razmenjeno je više od 180 miliona podataka i slanjem dokumenata između organa javne uprave građani naše

Preko

400.000

elektronskih
prijava rođenja
dece iz porodilišta
na klik

Svesni smo činjenice da postoje mesta gde su papir i pečat i dalje presudni, ali kontinuirano radimo na tome da digitalizujemo sve sfere uprave u kojima je to od neophodno

zemlje ne moraju da idu na šalter. Na portalu eUprava građani mogu da preuzmu razna uverenja poput izvoda iz matičnih knjiga i državljanstva, plate mnoge administrativne takse, zakažu upis dece u vrtiće, osnovnu i srednju školu...

Koliko se napredovalo u digitalizaciji u oblasti zdravstva?

– Procesi digitalizacije zdravstvenog sistema su otpočeli pre deset godina, uvođenjem eRecepta značajno je unapređen rad zdravstvenih radnika i pristup građana zdravstvenom sistemu. Građanima je zasigurno najpoznatija usluga *Bebo, dobro došla na svet* koja je omogućila roditeljima da još u porodilištu pokrenu procedure davanja imena, JMBG-a, prebivališta, dobijanja kartice zdravstvenog osiguranja, kao i novčana davanja za svoje dete. Bilo je preko 400.000 elektronskih prijava rođenja dece iz porodilišta, što znači da roditelji nisu morali da posete nijedan šalter, nego su dokumenta za svoje novorođenče dobili na kućnu adresu. Sa daljim razvojem digitalnih servisa u državi planirana su unapređenja koja će napraviti nov, kvalitativan iskorak u radu zdravstvenog sistema, pre svega u poboljšanju kvaliteta zdravstvenih usluga koje se pružaju građanima Srbije. Jedan od najvažnijih elemenata u digitalnoj agendi

▶ zdravstva je uvođenje eKartona, jedinstvenog kartona građana koji će sadržati sve zdravstvene informacije o pacijentima. Drugi značajan projekat koji će imati pozitivan uticaj na privredu i zaposlene je eBolovanje, sistem koji treba u potpunosti da digitalizuje proces ostvarivanja prava na naknadu kroz povezivanje svih nadležnih institucija.

Kako će izgradnja digitalne infrastrukture i Projekat razvoja širokopojasne infrastrukture u ruralnim predelima RS doprineti boljoj poslovnoj klimi u Srbiji?

– U decembru prošle godine započeli smo radove na jednom od najvećih projekata Ministarstva informisanja i telekomunikacija, a to je razvoj širokopojasne komunikacione infrastrukture u ruralnim predelima Republike Srbije. Prva faza projekta obuhvatiće izgradnju približno 4.700 km optičke trase, a pored toga i oko 700 ruralnih naselja, blizu 120.000 domaćinstava i oko 730 škola. Izgradnja i puštanje u rad mreže u najruralnijim naseljima će biti završena fazno do kraja 2025. godine, kada očekujemo da će preko 99% domaćinstava u našoj zemlji imati mogućnost pristupa fiksnom internetu brzine preko 100 Mbps. Uvođenje brzog interneta omogućiće dostupnost uslugama elektronske uprave, digitalnu nastavu i digitalni sadržaj čak i u najmanjim izdvojenim odeljenjima osnovnih škola. Velika prednost

Uvođenje brzog interneta omogućiće dostupnost uslugama elektronske uprave, digitalnu nastavu i digitalni sadržaj, čak i u najmanjim izdvojenim odeljenjima osnovnih škola

ovog projekta je što će doprineti pokretanju biznisa, kao i mogućnosti korišćenja elektronske trgovine kako bi poljoprivredni i drugi proizvodi bili dostupni u svakom trenutku preko interneta.

Na koji način nov Zakon o elektronskim komunikacijama doprinosi procesu evrointegracija Srbije i izgradnji jednakih tržišnih uslova za sve poslovne aktere?

– Nov Zakon o elektronskim komunikacijama teži potpunoj usklađenosti sa Direktivom (EU) 2018/1972 Evropskog Parlamenta i Saveta o uspostavljanju Evropskog zakonika o elektronskim komunikacijama. Uvođenjem ovog Zakona doprineli smo ispunjavanju obaveza koji proizlaze iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i usvajanju pravnih tekovina u okviru Poglavlja 10 – Informaciono društvo i mediji. Zakonom se podstiče povezanost i dostupnost elektronskih komunikacionih mreža nove generacije i njihovo korišćenje od strane građana i privrede, podstiče se razvoj tržišta i podržava unapređenje poslovnog okruženja za sve poslovne aktere, omogućava se efikasnije upravljanje i upotreba ograničenih javnih dobara i obezbeđuje se dodatna zaštita krajnjih korisnika, uz omogućavanje maksimalnih koristi u pogledu izbora, cene i kvaliteta usluga.

Inovativna Storage rešenja u borbi protiv ransomvera

U sve zamršenijem poslovnom okruženju zabrinutom za sajber bezbednost Huawei lansira genijalno rešenje koje je kamen temeljac u borbi protiv ransomvera – OceanStor Pacific Scale-Out Storage

Huawei je globalni lider u tehnologiji i informacionim rešenjima, posvećen oblikovanju budućnosti kroz inovacije. Fokusirana na povezivost, kladu tehnologiju, veštačku inteligenciju i još mnogo toga, Huawei-jeva najsavremenija rešenja osnažuju pojedince, organizacije i društva da napreduju u digitalnom svetu.

Usve zamršenijem okruženju obeleženom zabrinutošću kako za ličnu bezbednost, tako i za zaštitu digitalnih ekosistema, veliki broj incidenata vezanih za ransomver postao je hitan izazov. Dok razmišljamo o događajima iz 2022. godine, obeležene zapanjujućim porastom globalnih napada ransomvera, s više od 35,83 miliona prijavljenih slučajeva, poziv na borbu za stvaranje sveobuhvatnih mehanizama zaštite od ransomvera postaje sve glasnjiji i hitniji. Ovaj nalet, drastičan porast od preko 13 miliona incidenata u poređenju s prethodnom godinom, oslikava ozbiljnost situacije, podstičući potrebu za inovativnim i efikasnim rešenjima koja obezbeđuju kontinuitet, stabilnost i otpornost različitih industrija.

U domenu sajber bezbednosti za postavljanje efikasne odbrane ključno je razumeti kako radi ransomver. Prepoznatljiv po svojoj prirodi, ransomver je specijalizovani oblik malvera koji koristi šifrovanje podataka da bi osmišljenim i ciljanim mrežnim napadima žrtve držao kao taoce. Ovaj višestruki napad ima niz faza: pronalaženje, napad i aktivacija, od kojih svaka zahteva jedinstvenu protivmeru da efikasno osujeti napredovanje ransomvera. Pošto neprijateljsko okruženje nastavlja da se razvija, Huawei lansira genijalno rešenje koje je kamen temeljac u borbi protiv ransomvera – OceanStor Pacific Scale-Out Storage.

Ono što Huawei OceanStor Pacific Scale-Out Storage izdvaja od drugih jeste nje-

gov sveobuhvatan paket najsavremenijih tehnologija posebno prilagođenih zaštiti od ransomvera. Ovaj robusni arsenal uključuje višestruki pristup, kao što su šifrovanje podataka, prevencija neovlašćenog pristupa podacima, mogućnosti otkrivanja i analize i bezbedni snimci. Ovi inovativni slojevi odbrane zajedno služe ne samo da ojačaju odbranu podataka već i da osnaže organizacije da proaktivno otkriju i delotvorno reaguju na napade ransomvera, kao i da se efikasno oporave od njih, čime se jačaukupna otpornost podataka.

U trenutku kad je zaštita podataka imperativ, nepokolebljiva posvećenost kompanije Huawei tehnološkim inovacijama izdiže se kao svetionik nade

U dubljujući se u Huawei rešenje, primećujemo da njegovi mehanizmi za šifrovanje podataka nude dvostruki sloj zaštite, koji obuhvata šifrovanje skladištenja i prenosa. Ovo šifrovanje osigurava da podaci ostaju nedostupni čak i kada su upitanju potencijalni

napadi. Štaviše, tehnologija za prevenciju neovlašćenog pristupa podacima igra ključnu ulogu u održavanju integriteta uskladištenih informacija. Sprečavanjem neovlašćenih modifikacija i korišćenjem tehnologije Write Once Read Many (VORM) za nestrukturisanu podatke, OceanStor Pacific nudi neuporedivu zaštitu od neovlašćenih promena i neovlašćenih promena.

Sposobnost rešenja da otkrije i analizira napade ransomvera u realnom vremenu menja stanje u korenu. Koristeći višeslojni pristup, ovo rešenje uključuje mere koje pre napada blokiraju poznate ekstenzije ransomvera, kao i kontinuirano praćenje tokom napada i analizu nakon njega da bi se identifikovalo prisustvo ransomvera u sistemu datoteka.

Jednako izvanredna je i funkcija bezbednog snimka koju Huawei nudi kao deo svog rešenja za zaštitu od ransomvera. Kreiranjem bezbednih snimaka koji se ne mogu izbrisati, sistem čuva čiste kopije podataka čak i kada je u pitanju sajber pretnja. Ova funkcija, zajedno sa blagovremenim alarmima, omogućava organizacijama da preduzmu brze mere protiv ransomvera, minimizirajući potencijalnu štetu i smanjujući gubitke.

Pred regionom je zajednička budućnost

Nema uspješnih evropskih integracija našeg regiona ukoliko se mi kao komšije na Balkanu prethodno ekonomski ne integrišemo. Mi smo povezana tržišta i već vidimo da inicijativa Otvoreni Balkan pokazuje pozitivne efekte u domenu trgovinske razmene i tržišta rada

POVEZIVANJE

Nema uspešnih evropskih integracija našeg regiona ukoliko se mi kao komšije na Balkanu prethodno ekonomski ne integrišemo.

MISIJA

Ministarstvo trgovine je visoko na svoju agendu postavilo temu reformi koje imaju za cilj olakšanje poslovanja za naše kompanije i povećanje BDP-a naše države.

EFIKASNOST

Inicijativa *Otvoreni Balkan* je omogućila da trajanje procedura pri izvozu ili uvozu prehrambenih proizvoda među zemljama članicama bude skraćeno i do 50 odsto.

Pozitivni efekti povezivanja zemalja Zapadnog Balkana veoma se dobro vide u domenu rada Ministarstva unutrašnje i spoljne trgovine. „Za kratak period postojanja ove inicijative uspeali smo da ukinemo brojne takse i sertifikate, kao i nepotrebne administrativne procedure na granicama i tako smanjimo troškove poslovanja kompanija u regiona. Rezultati su takvi da je vreme za izvoz–uvoz prehrambenih proizvoda skraćeno i do 50%, a direktni troškovi taksi i naknada su smanjeni i do 80%, što je rezultiralo uvećanjem obima trgovinske razmene u regionu Otvorenog Balkana za skoro 30%“, kaže Tomislav Momirović, ministar unutrašnje i spoljne trgovine.

Kada govorimo o povezivanju u domenu stvaranja jedinstvenog tržišta radne snage, od ove inicijative se očekuju značajni rezultati.

„Svedoci smo da se danas Srbija i region suočavaju sa manjkom radne snage i da sve više imamo slučajeve radnika koji dolaze iz najudaljenijih zemalja sveta. Sa jedne strane, to je pokazatelj da su naše privrede napredovale, ali to rađa i pitanje kako prevazići te izazove, sa kojima se do sada nismo suočavali“, kaže Momirović. Rešenje problema nedostatka radne snage, nastavlja naš sagovornik, vidimo upravo u inicijativi Otvoreni Balkan.

Ministar najavljuje da nas do kraja leta čeka dodatna liberalizacija tržišta rada kada će radnici iz bilo koje od ove tri države uz identifikacione brojeve Otvorenog Balkana moći da se zaposle u ovim zemljama bez ikakvih daljih administrativnih barijera. „Naš cilj je da što pre uspostavimo jedinstveni identifikacioni broj za sve ljude na tržištu Srbije, Severne Makedonije i Albanije“, kaže Momirović.

Šta će biti vaši najvažniji koraci na mestu predsedavajućeg Nacionalnog koordinacionog tela za olakšanje trgovine?

– Za mene kao čoveka iz privrede uloga predsedavajućeg Nacionalnog koordinacionog tela za olakšanje trgovine je od suštinske važnosti i učiniću sve da u narednom periodu napravimo rezultate koji će značiti našoj privredi. Ministarstvo trgovine je visoko na svoju agendu postavilo temu reformi koje imaju za cilj olakšanje poslovanja za naše kompanije i povećanje BDP-a naše države. Vlada Republike Srbije snažno podržava sve ekonomske i trgovinske procese koji imaju za cilj

pridruživanje EU i jačanje regionalne ekonomske saradnje. Takođe, u toku su pregovori o sporazumima o slobodnoj trgovini sa Kinom, Egiptom, UAE i R. Korejom. Mi očekujemo da će ovi sporazumi doprineti daljem prilivu investicija u Srbiju.

Gde vidite ključne trgovinske barijere koje ometaju dalji rast spoljne trgovine?

– Naše najznačajnije izvozno tržište je Evropska unija, a naša država je i važno tranzitno područje preko kojeg i partneri iz regiona trguju sa državama članicama EU. Dugo čekanje na granici za kamione koji prevoze

Za mene je uloga predsedavajućeg Nacionalnog koordinacionog tela za olakšanje trgovine od suštinske važnosti i učiniću sve da u narednom periodu napravimo rezultate koji će značiti našoj privredi

robu, i to najviše na graničnim prelazima sa državama članicama Evropske unije, Mađarskom i Hrvatskom, za Srbiju je izuzetno važno pitanje koje utiče na trgovinu.

Takođe, moram da podvučem i jednostrane odluke jednog od partnera u trgovini na Zapadnom Balkanu koje dovode do ogromnih problema. Naime, svedoci smo da Priština u poslednje vreme jednostranim odlukama namerno dovodi do zaustavljanja slobodnog protoka roba i vodi ogromnoj šteti za sve kompanije

- ▶ koje trguju na ovim prostorima. Ovakva odluka potpuno je suprotna svim evropskim principima koji podrazumevaju slobodan protok ljudi, roba, usluga i kapitala. Vlada Republike Srbije, zajedno sa svojim partnerima sa Zapadnog Balkana, ulaže sve napore u pokušaju da relaksira i omogući slobodan protok ljudi i roba, a sve sa ciljem napretka i ekonomskog razvoja Republike Srbije, kao i celog regiona. Ostajem u nadi da će naši evropski prijatelji uspeti da utiču na to da se stvari vrate u normalu i da se omogući slobodna trgovina.

Koje korake preduzimate kako biste pojednostavili i smanjili formalnosti u vezi sa spoljnom trgovinom i kako su u te napore uključeni zainteresovani članovi poslovne zajednice?

– Aktivnosti definišemo u bliskoj saradnji sa predstavnicima poslovne zajednice, a kako bismo radili zajednički na unapređenju uslova i uklanjanju prepreka u spoljnotrgovinskom prometu. Predstavnici PKS, Američke privredne komore i Saveta stranih investitora su uvek prisutni na svim sednicama NKTOT i njihova reč se uvek čuje. Mi imamo izuzetno razvijenu profesionalnu saradnju sa predstavnicima poslovne zajednice

Sektor tržišne inspekcije je u 2023. godini izvršio 5.345 inspeksijskih nadzora i uklonio robu u vrednosti od blizu 10 miliona dinara

i na visokom i na stručnom nivou i na osnovu njihovih inicijativa i predloga formulišemo aktivnosti NKTOT. Naš cilj je da se smanje formalnosti, da se u što većoj meri pređe na elektronski sistem rada svih graničnih inspekcija, da se uskladi radno vreme graničnih inspekcija sa svim susednim državama i da se tamo gde je to moguće uspostavi integrisano upravljanje graničnim prelazima, odnosno tzv. *one-stop shop*.

Šta su vaši dalji planovi za razvoj e-commerce?

– Elektronska trgovina u Srbiji beleži dinamičan rast, a podaci nam sugerišu da će do 2027. godine oko 4,5 miliona građana koristiti ove usluge. Svesni ovih podataka i brzorastućeg trenda e-trgovine u našoj zemlji, preduzećemo sve potrebne korake kako bismo odgovorili svim izazovima na ovom polju. Nastavićemo sa aktivnostima koje podrazumevaju podizanje svesti i poverenja potrošača kada je reč o elektronskom vidu trgovine i nastaviti sa daljim podsticanjem bezgotovinskog plaćanja. Sa posebnom pažnjom pratimo trendove na tržištu EU, gde nas očekuju znatne promene na polju legistative kako bi našim kompanijama omogućili da kroz kanale elektronske trgovine izvoze robu na ovo tržište.

Izuzetnost kao način rada

U dinamičnom ambijentu srpske bankarske scene jedna banka posebno se ističe po svojoj izuzetnosti i inovativnosti – OTP banka Srbija. Kao najveći kreditor na lokalnom tržištu, podjednako značajan i u pružanju usluga kao što su faktoring, e-trgovina i lizing, OTP banka Srbija redefiniše standarde industrije u pogledu usmerenosti na klijente, korporativnoj društvenoj odgovornosti i upravljanju kapitalom

Ovo potvrđuje i njena trenutna pozicija kao vodećeg kreditora u segmentima privrede i stanovništva u Srbiji, kao i istinska posvećenost u sprovođenju zelene agende i razvoju finansijske kulture. Značaj banke dodatno je ojačan i rezultatima koji pokazuju da je bila na drugom mestu u oblasti obima aktive u prvom kvartalu 2023. godine.

Održivi razvoj i ESG standardi u samoj osnovi poslovanja

Sa ambicijom da postane tržišni lider u zelenom finansiranju i da doprinese tranziciji ka karbonskoj neutralnosti, OTP banka je svoju poslovnu strategiju uskladila sa principima održivog razvoja, uspostavljanjem ravnoteže između ekonomskih, društvenih i ekoloških uticaja i ciljeva. U tom pogledu banka je postavila ESG strategiju sa jasno utvrđenim ciljevima, ključnim indikatorima postignutog, očekivanim rezultatima i organizacionom strukturom. Proces izveštavanja banke usklađen je sa međunarodnim standardima Inicijative za globalno izveštavanje (GRI – Global Reporting Initiative), dok istovremeno direktno doprinosi i ostvarenju devet Ciljeva održivog razvoja UN.

Iniciranje, promovisanje i pružanje podrške zelenim projektima, i interno i eksterno, integralni su deo ESG pristupa i posvećenosti OTP banke. Jedan od ključnih projekata je **Generator ZERO**, gde se inovatori, startapovi, mikro, mala, srednja i socijalna preduzeća, kao i udruženja civilnog društva podstiču da se prijave na konkurs koji organizuje OTP banka i predstave svoja inovativna rešenja usmerena na smanjenje emisije CO2 i unapređenje zelene ekonomije. Kroz inicijativu **Generator dobrih dela**, koja predstavlja

ekstenziju GENERATOR LAB platforme, banka nastoji da poveća vidljivost i podrži socijalna i ekološka preduzeća organizacijom sajмова koji promovišu upravo socijalno preduzetništvo i ekološko poslovanje.

Širenje uticaja i portfolija na srpskom tržištu kapitala

U 2023. godini OTP banka Srbija zajedno sa OTP Fund Management iz Mađarske obavila je akviziciju ILIRKA DZU, srpskog subsidijara za upravljanje imovinom ILIRIKA GRUPE. Na taj način banka je značajno proširila svoj portfolio na tržištu kapitala i usluga. Sa ukupnom aktivom od 6,91 milijardi evra, OTP banka Srbija postala je jedna od vodećih banaka u Srbiji, što je u skladu sa njenom ambicijom da postane ključni učesnik na investicionom tržištu u narednih pet godina. Ovo takođe predstavlja značajan korak za tržište investicionih fondova u Srbiji koje se postepeno širi, o čemu svedoči obim imovine pod upravljanjem koji je dostigao vrednost od 630 miliona evra.

NAJŠIRA MREŽA EKSPOZITURA
Sa ukupno 154 ekspoziture u šest regiona i 90 gradova širom zemlje, OTP banka Srbija ima jednu od najrazvijenijih mreža u zemlji i predstavlja primarnu banku za 730.000 klijenata iz segmenta stanovništva.

U periodu koji sledi strategija poslovanja OTP banke biće usmerena na četiri ključne oblasti: **povećanje zadovoljstva klijenata, negovanje digitalne kulture, optimizaciju poslovanja kroz digitalizaciju, kao i unapređenje u oblasti upravljanja podacima.** Usmerena na ove strateške ciljeve, OTP banka Srbija ostaće posvećena obezbeđivanju izuzetnog iskustava u pogledu bankarskih usluga i servisa, predvođenju digitalne transformacije i davanju doprinosa u kreiranju zelene i prosperitetnije budućnosti naše zemlje.

Ljudski kapital je osnov razvoja

Verujemo da će budući BIO4 ekosistem pomoći rasti BDP-a, smanjenju nezaposlenosti, privlačenju stručnjaka iz celog sveta, a da će poboljšati našu saradnju sa domaćim i stranim kompanijama i doprineti razvoju novih sektora i startapa

Izgradnja BIO4 Kampusu, jedinstvenog multidisciplinarnog projekta u širem regionu, predstavlja centralnu tačku nacionalnih investicija u bioekonomski razvoj. Pored domaće nauke i inovacionog ekosistema, rad BIO4 Kampusu će značajno će unaprediti i našu ekonomiju.

„Naša budućnost zavisi od razvoja nauke i tehnologije“, kaže Jelena Begović, ministarka nauke, tehnološkog razvoja i inovacija. „Ljudski kapital je osnova za održivi ekonomski razvoj svakog društva, te će ovakav kampus omogućiti istraživanje i razvoj u oblastima biotehnologije, biomedicine, biodiverziteta, bioinformatike, kao i poljoprivrede, farmacije i drugih industrija koje zavise od bioloških resursa. Naučnici i inovatori iz ovih oblasti biće koncentrisani na jednom mestu, što će privući strane investitore“

Početak rada BIO4 Kampusu planiran je za kraj 2025. godine, kada Ministarstvo očekuje i prve vidljive rezultate u privlačenju stranih kompanija. Određene kompanije već su pokazale interesovanje za učestvovanje u ovom projektu. To su, pre svega, kompanije iz oblasti biofarme kao što je Takeda, MSD, Roche, Swiss Rockets i najveći centar za genomiku – BGI.

Nedavno je u Srbiji pokrenut pilot projekat *Upotreba veštačke inteligencije u ranoj dijagnostici retkih bolesti* u tri velika zdravstvena centra u Srbiji – UKC Srbije, Univerzitetnoj dečjoj klinici u Tiršovoj i KBC Zemun, a u saradnji sa Institutom za veštačku inteligenciju Srbije. To je jedna od aktivnosti u okviru BIO4 inicijative. Možete li nam nešto više reći o ovom projektu?

– Ovaj projekat, na kom rade naši stručnjaci u saradnji s kompanijom *Takeda*, predstavlja značajan korak u pravcu unapređenja dijagnostike i lečenja pacijenata obolelih od retkih bolesti u Srbiji. Za lečenje retkih bolesti dijagnostika je ključna, ali zbog nedostataka podataka i iskustva ovaj proces ume da traje izuzetno dugo i odlaže primenu adekvatne terapije, ukoliko ona postoji.

U ovom projektu, zahvaljujući primeni veštačke inteligencije, značajno se olakšao i ubrzao proces pre-

POTENCIJAL

Očekujemo da će se za 5–10 godina od početka rada BIO4 Kampusu pokazati pun potencijal ovog dugoročnog projekta.

VIZIJA

Republika Srbija na dobrom je putu da više ne bude samo posmatrač već da bude jedan od važnih učesnika i kreatora u procesima rešavanja globalnih problema.

BUDUĆNOST

Naučna i inovaciona zajednica u Srbiji tek će doživeti svoj puni procvat, zahvaljujući zajedničkim naporima svih nas.

poznavanja potencijalnih slučajeva Fabrijeve bolesti, čime se pružila šansa za ranu dijagnostiku i pravovremeno lečenje.

Nove tehnologije imaju ogroman potencijal da doprinesu poboljšanju kvaliteta života pacijenata, kao i da unaprede zdravstveni sistem. Institut za veštačku inteligenciju biće jedan od budućih stanara BIO4 kampusa i nastaviće da razvija primenu ove tehnologije u biomedicini.

U jednom intervjuu rekli ste da se nauka u vreme pandemije izuzetno iskazala. Da li je taj momentum zadržan i da li se povećava broj primera saradnje nauke i privrede?

– Naučna zajednica bila je izuzetno solidarna i agilna u jako teškim vremenima. Pokazalo se da budućnost društva zavisi od razvoja nauke i tehnologije. Momentum i svest o tome su dalje prisutni, a saradnja nauke i privrede kontinuirano jača.

Ministarstvo nauke, tehnološkog razvoja i inovacija snažno podržava startape koji nastaju na fakultetima i institutima i van njih kroz, između ostalog, naučno-tehnološke parkove, Fond za inovacionu delatnost i Fond

Nove tehnologije imaju ogroman potencijal da doprinesu poboljšanju kvaliteta života pacijenata i da unaprede zdravstveni sistem

za nauku. Zahvaljujući tim naporima i nezaustavljivoj energiji naših inovatora, beležimo značajan porast broja startapa. Kroz BIO4 Kampus još ćemo povećati broj startap kompanija iz oblasti biotehnologije, uključujući i biomedicinu.

Šta vaše Ministarstvo čini da otkloni prepreke i u horizontalnom i u vertikalnom prenosu tehnologija?

– Bitno je da naučnici postave sebi pitanje da li to što istražuju može da se primeni, a odgovor uglavnom bude potvrđan. Naravno, proces transfera tehnologije zahteva nova znanja i veštine koje moraju da se formalizuju u obrazovnom sistemu.

Radimo na stvaranju povoljnog okruženja za horizontalni i vertikalni prenos tehnologija i jaču saradnju između naučnih institucija, univerziteta, subjekata inovacionog sistema i privatnog sektora kroz programe koji olakšavaju prenos znanja i tehnologija kroz razvoj naučno-tehnoloških parkova i njihovo umrežavanje sa startap i *Smart City* centrima širom Srbije.

Program akceleracije *Katapult* Fonda za inovacionu delatnost razvija inovativni ekosistem u Srbiji

► i unapređuje saradnju nauke i privrede, što pomaže inovatorima da razvijaju preduzetnički duh i da se ohrabre da svoje ideje na najbolji mogući način plasiraju na tržište.

Može li Srbija izgradnjom naučno-tehnoloških parkova uticati i na ravnomerniji tehnološki razvoj regiona?

– Pored četiri trenutno postojeća naučno-tehnološka parka u Beogradu, Nišu, Novom Sadu i Čačku, planiran je i početak gradnje parka u Kruševcu. Radi i 21 dosad otvoreni inovacioni startap i *Smart City* centar, a do kraja godine biće ih 26. Planirana su otvaranja centara u Bajinoj Bašti i Loznici. U januaru otvaramo jedan od najvećih inovacionih centara u Novom Pazaru, koji će biti, slobodno možemo reći, biti poput malog naučno-tehnološkog parka.

Naučno-tehnološki parkovi i ovakvi centri pružaju lokalnim istraživačima i inovatorima bolje mogućnosti za pristup infrastrukturi, sredstvima, saradnju sa privredom, univerzitetima i istraživačkim institucijama.

Koliko naš postojeći ekonomski ekosistem vrednuje preduzetništvo i inovacije i koliko SDI u ovoj oblasti doprinose stvaranju ovakvog ekosistema?

– Formiranje Ministarstva nauke, tehnološkog razvoja i inovacija u okviru Vlade Republike Srbije potiče iz prepoznate potrebe da se u ove oblasti uloži više pažnje i posvećenosti. Institucionalna podrška koju Republika Srbija pruža izvrsnim umovima svakako je dokaz da smo u ovom procesu istrajni, kao i da imamo na čemu da radimo.

Početak rada
BIO4 Kampusu
planiran je
za kraj

2025.
godine

Radimo na stvaranju povoljnog okruženja za horizontalni i vertikalni prenos tehnologija i jaču saradnju između naučnih institucija, univerziteta, subjekata inovacionog sistema i privatnog sektora

Naučna i inovaciona zajednica u Srbiji, uverena sam, tek će doživeti svoj puni procvat, zahvaljujući zajedničkim naporima svih nas, a u cilju stvaranja bolje budućnosti za buduće naraštaje. Republika Srbija na dobrom je putu da više ne bude samo posmatrač već da bude jedan od važnih učesnika i kreatora u procesima rešavanja globalnih problema.

Našoj zemlji su potrebni privrednici
koji veruju u sebe.
I banka koja veruje u njih.

#verujusebe

Jadar je izuzetan projekat

U dolini Jadra nalazi se ležište litijuma visokog kvaliteta – metala koji je ključan za globalnu tranziciju ka održivijoj i čistijoj energetskej budućnosti

Rio Tinto

Sa procenjenom kapitalnom investicijom od najmanje 2,55 milijardi evra, projekat *Jadar* bi bio najveća direktna strana investicija u modernoj istoriji Srbije.

Nedavno ste imenovani za glavnog zastupnika kompanije *Rio Tinto* u Srbiji. Šta Vas je motivisalo da preuzmete tu ulogu imajući u vidu izazove sa kojima se *Jadar* suočava?

– Četiri godine radim na projektu i iskreno i čvrsto verujem u *Jadar*, u to da se jadarit može održivo eksploatisati. Njegova prednost je što je značajan resurs koji je strateški lociran u blizini velikog tržišta Evropske unije. Ekonomska prilika za Srbiju je ogromna. To ne znači da *Jadar* treba da bude razvijen nauštrb životne sredine.

Eksploatacija jadarita bi bila podzemna. Koristile bi se najbolje dostupne tehnologije kako bi radovi bili održivi i bezbedni. Važno je i što bi poljoprivredne aktivnosti mogle da se nastave iznad rudnika.

Još uvek ima mnogo dezinformacija o projektu. Jasno nam je da moramo da nastavimo da komuniciramo sa javnošću u Srbiji kako bi u potpunosti razumela projekat i koristi koje bi im mogao doneti, pre nego što odbaci ideju o njegovoj realizaciji. To je najvažnije za lokalnu zajednicu. Zato je naš tim svakodnevno u Loznici, razgovara sa lokalnom zajednicom, sluša njihovu zabrinutost i trudi se da bolje objasni naš projekat i ono što je urađeno u prethodnom periodu.

Na koji način se rudarska industrija promenila kako bi zadovoljila potrebe lokalnih zajednica i donosilaca odluka?

– Naš svet se menja i rudarstvo se menja sa njim. Udaljavamo se od linearnog modela „uzmi, napravi i odloži“ ka cirkularnom modelu koji istražuje mogućnosti za preradu

Naši stručnjaci razvijaju inovativna rešenja koja će nam omogućiti da ponovo iskoristimo više od 50% ostataka iz procesa prerade rude

i ponovnu upotrebu otpada. Naši naučnici i inženjeri su otkrili načine da rudarski otpad dobije novu namenu, da ga pretvore u korisne proizvode. To je nešto na šta smo fokusirani u Srbiji i sa ponosom mogu da kažem da naši stručnjaci razvijaju inovativna rešenja koja će nam omogućiti da ponovo iskoristimo više od 50% ostataka iz procesa prerade rude. Znamo da taj posao još nije gotov, ali se oslanjamo na stručnost naših kolega iz celog sveta koji su već značajno napredovali u ovoj oblasti. Na primer, u našim aluminijumskim operacijama u Kanadi uspele smo da 85% otpada koristimo za pravljenje novih proizvoda. U Kvebeku izdvajamo skandijum iz otpada

titanijum-dioksida, bez potrebe za dodatnom eksploatacijom. Za samo dve godine smo prešli put od testiranja procesa u laboratoriji do snabdevanja oko 20% svetskog tržišta skandijuma, sve iz otpada. U našoj kompaniji *Kenekot Koper* otkrili smo metodu za izdvajanje telura iz otpada procesa prerade bakra, zahvaljujući čemu smo jedan od samo dva proizvođača telura u SAD, minerala koji se koristi u solarnim panelima. Ohrabrena sam ovim inovacijama i načinom na koji menjamo naš pristup rudarstvu nabolje.

Kritične mineralne sirovine su potrebne za energetske tranziciju, ali pred rudarskom industrijom je izazov: kako se mogu eksploatisati na održiv način?

– Svetska banka je predvidela da će globalna proizvodnja minerala morati da se poveća za skoro 500% do 2050. godine kako bi se zadovoljila rastuća potražnja za tehnologijama obnovljivih izvora energije. To znači da će biti potrebno više eksploatacije i da ćemo morati više da recikliramo.

Iako je jasno da je rudarstvo ključno za održiviju budućnost, verujem da naša industrija treba da učini više kako bi dokazala da može da radi na održiv način. Tehnologija u tome ima veliku ulogu. Tehnologija rudarstva je napredovala poslednjih decenija i *Rio Tinto* radi mnogo na tom polju. Na primer, pojedinim kamionima u rudniku u regionu Pilbara u Zapadnoj Australiji upravlja operater koji sedi skoro 1.500 kilometara daleko, u našem bezbednom i udobnom operativnom centru. Od 2019. godine koristimo *AutoHaul*, prvu u svetu potpuno autonomnu železničku mrežu za velike razdaljine.

Dok su tehnologija i inovacije važne za bezbednu i efikasnu eksploataciju, zaštita životne sredine, društvena odgovornost i korporativno upravljanje (ESG) ključne su za ono što radimo. To u praksi znači da saradujemo sa lokalnim zajednicama više nego ikada ranije kako bismo osigurali da

imaju koristi od naših operacija. Paralelno, nastavljamo da podržavamo globalnu energetska tranziciju kroz proizvodnju minerala potrebnih za čistije, zelenije tehnologije.

Ali nije dovoljno samo obezbediti materijale za energetska tranziciju – takođe, moramo da odigramo aktivnu ulogu u borbi protiv klimatskih promena dekarbonizacijom sopstvenog poslovanja.

Naš cilj su neto nulte emisije do 2050. godine. Uložićemo oko 7,5 milijardi dolara do 2030. godine kako bismo ispunili našu strategiju dekarbonizacije i smanjili emisije gasova staklene bašte iz opsega 1 i 2 za 50% u tom vremenskom okviru. Prelazimo na obnovljive izvore energije, elektrifikujemo sve što možemo i povećavamo svoja ulaganja u istraživanje i razvoj kako bismo ubrzali razvoj novih tehnologija koje će pomoći našim kupcima da se dekarbonizuju. I konačno, cilj nam je da povećamo proizvodnju materijala koji omogućavaju energetska tranziciju, kao što su litijum i bakar.

Kako Rio Tintovi baterijski materijali odgovaraju na rastuću potražnju za materijalima za baterije u svetu?

Sarađujemo sa lokalnim zajednicama više nego ikada ranije kako bismo osigurali da imaju koristi od naših operacija

– Održivi razvoj baterija i skladištenja energije velikih razmera je ključni pokretač prelaska na obnovljivu energiju. Litijum-jonske baterije su izuzetno važne za energetska tranziciju jer su lagane, brže se pune, duže traju i imaju veću gustinu energije od alternativa.

Rastuću potražnju za litijumom pokreće revolucija e-mobilnosti. Električnim automobilima su potrebne baterije, a baterijama litijum. Ovo nas vraća na priču o *Jadru*. *Jadar* je jedno od najznačajnijih nerazvijenih ležišta litijuma u svetu. Mogao bi decenijama da snabdeva lanac vrednosti električnih vozila litijumom.

Srbija ima priliku da profitira na revoluciji e-mobilnosti?

– Sa procenjenom kapitalnom investicijom od najmanje 2,55 milijardi evra, Projekat

Jadar bi bio najveća direktna strana investicija u modernoj istoriji Srbije. Projekat bi povećao bruto domaći proizvod (BDP) za oko 1,9 milijardi evra, što je više od 3% trenutnog BDP-a. I što je još važnije, mogao bi da deluje kao katalizator za čitavu domaću industriju električnog transporta.

Globalna revolucija električnog transporta Srbiji pruža brojne mogućnosti. Predviđa se da će globalno više od trilion evra biti uloženo u sektor e-mobilnosti u periodu do 2030. Srbija bi mogla da iskoristi tu priliku. Analize sugerišu da bi vertikalna integracija u ekosistem e-mobilnosti mogla da višestruko poveća vrednost direktnih stranih investicija u Srbiji i da ima dalekosežne uticaje na otvaranje novih radnih mesta: 6,2 milijarde evra novih direktnih stranih investicija i stvaranje preko 21.000 visokokvalifikovanih, visoko plaćenih poslova.

Ali pre analiza i brojki dolaze poverenje i kredibilitet: oni su ključ za budućnost rudarstva u Srbiji i šire. Posvećeni smo razvoju *Jadra* na potpuno transparentan i odgovoran način u skladu sa najvišim ekološkim standardima.

Srbija ima potencijal da ubrza rast

Potencijal Srbije za ubrzani rast leži u jačanju njenih javnih institucija i državne uprave, ulaganju u razvoj ljudskog kapitala radi povećanja produktivnosti, promovisanju regionalne integracije i povezanosti, kao i tranziciji ka ekološki održivijoj ekonomiji

Svetska banka je uključena u nekoliko projekata u Srbiji koji imaju za cilj unapređenje digitalnih usluga i upravljanja javnim finansijama, promovisanje kognitivnog razvoja u ranom detinjstvu i jačanje primarne zdravstvene zaštite. Takođe, tim projektima se želi postići unapređenje održavanja železničkog sektora, izgradnja kapaciteta lokalne samouprave za klimatski otpornu infrastrukturu, smanjenje troškova trgovine, povećanje energet-

ske efikasnosti domaćinstava i povećanje produktivnosti i konkurentnosti srpskih poljoprivrednika. Ove i mnoge druge teme obradili smo u intervjuu sa Nikolom Pontarom, direktorom Kancelarije Svetske banke za Srbiju.

Šta, po vašem mišljenju, predstavlja najveću prepreku Vladi Srbije u sprovođenju sistemskih reformi i reorganizaciji javnih preduzeća?

DEKARBONIZACIJA

Energetska kriza je možda prošla, ali su nam i dalje potrebne reforme za dugoročnu stabilnost i dekarbonizaciju elektroenergetskog sektora.

SAMOPOUZDANJE

Izgradnja poverenja u privatni sektor je ključna za Srbiju jer ima jednu od najnižih stopa domaćih privatnih investicija u istočnoj Evropi.

PRIORITET

Srbija mora da ubrza svoj ekonomski rast kako bi skratila vreme potrebno za dostizanje prosečnog dohotka po glavi stanovnika u EU27.

– Srbija je ostvarila značajan napredak u privatizaciji i restrukturiranju više od 500 javnih preduzeća u prethodnoj deceniji. Ipak, nekim važnim sektorima privrede (energetika, saobraćaj) i dalje se upravlja preko javnih preduzeća. Neka od ovih preduzeća mogu postati izvor sistemskog rizika: svedoci smo da se to desilo sa Elektroprivredom Srbije (EPS) tokom nedavne energetske krize. Preostala velika javna preduzeća treba postaviti na finansijski održivu osnovu, s većom komercijalnom orijentacijom i snažnijim korporativnim upravljanjem. Neke odredbe nedavno usvojenog Zakona o javnim preduzećima idu u dobrom pravcu. Isto tako, pozitivni pomaci su nedavna transformacija EPS-a u akcionarsko društvo, imenovanje članova Nadzornog i Izvršnog odbora i uloženi napor da se kroz konkursni proces izabere generalni direktor.

Svetska banka ima 14 aktivnih projekata u Srbiji koji pokrivaju oblasti kao što su građevinarstvo, obrazovanje, saobraćaj, upravljanje, finansije, energetika, poljoprivreda, zdravstvo i makroekonomija. Koji od tih projekata su najkorisniji za uklanjanje prepreka rastu?

– Srbija može da raste brže ako uspe da ojača javne institucije i državnu upravu, izgradi ljudski kapital i podstakne produktivnost, regionalnu integraciju i povezanost, te dekarbonizuje privredu. Nekoliko projekata Svetske banke nastoji da unapredi digitalizaciju usluga (katastar, poreska uprava) i upravljanje javnim finansijama. Na polju razvoja ljudskog kapitala nastojimo da izgradimo kognitivne veštine dece u Srbiji u ranom detinjstvu i da ojačamo primarnu zdravstvenu zaštitu. U saobraćaju radimo na jačanju održavanja u železničkom sektoru, izgradnji kapaciteta lokalnih samouprava za upravljanje infrastrukturom otpornom na klimu i smanjenju troškova izvoza i uvoza. U oblasti energetike želimo da proširimo prihvatanje energetske efikasnosti u domaćinstvima. U poljoprivredi nastojimo da unapredimo produktivnost i konkurentnost srpskih poljoprivrednika.

U kojoj meri smo se bavili domaćom energetsom krizom iz prošle godine i rešili je, s obzirom na njen značajan uticaj na izgled za rast i javne finansije?

– Energetska kriza je možda iza nas. Ipak, još uvek je potrebno sprovesti reforme kakobi se energetske sektor

Bilo bi važno finansijski stabilizovati preostala državna preduzeća uvođenjem jačeg tržišnog fokusa i unapređenjem korporativnog upravljanja, uz neke pozitivne korake preduzete kroz nedavno usvojene zakone o javnim preduzećima

stabilizovao na duži rok, uz dekarbonizaciju proizvodnje električne energije. U martu 2023. godine, da bismo pomogli vladi da se izbori sa efektima energetske krize i reformiše energetske sektor, odobrili smo 160 miliona dolara hitne budžetske podrške kroz Prvi DPL zajam za razvojnu politiku zelenog rasta. Paralelno sa tim, dodatno finansiranje obezbedile su i nemačka razvojna banka KfV i francuska AFD-a. Ovaj zajam ima za cilj da „ozeleni“ državni budžet i investicioni okvir; stabilizuje i modernizuje elektroenergetski sektor kroz korporativno restrukturiranje EPS-a, poveća kapacitete za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora i ojača energetske efikasnosti javnih i stambenih zgrada, kao i da uskladi regulatorne okvire Srbije o klimatskim promenama sa direktivama EU.

Kako bi stopa privrednog rasta ispod 3% ove godine u Srbiji (prema nekim ekonomistima mogla bi biti ispod 2%) uticala na težnju zemlje da se približi životnom standardu članica Evropske unije?

– Naše najnovije projekcije ukazuju da bi ekonomski rast za 2023. godinu mogao biti niži nego što se ranije očekivalo zbog usporavanja privreda širom Evrope, uključujući tu i ključne trgovinske partnere Srbije, jer visoka inflacija umanjuje poverenje privrede i građana. Neki od vodećih indikatora koje koristimo za procenu rasta – kao što su trgovina na malo, građevinarstvo i

Promovisanje inovacija u Srbiji, uz decenijsku podršku Svetske banke, od vitalnog je značaja za podizanje produktivnosti, otvaranje boljih radnih mesta i pokretanje ekonomskog rasta

– Za povećanje produktivnosti Srbiji će biti potrebno vreme. Neke promene nisu pod direktnim uticajem vlade. Na privatnom sektoru je da promeni način upravljanja, unapredi veštine i investira u nove tehnologije. Ali, država bi mogla da pomogne sprovođenjem reformi koje će dovesti do boljeg poslovnog okruženja, kroz smanjenje birokratije, racionalizaciju poreskog i carinskog sistema i reformu obrazovnog sistema. Jačanje poverenja privatnog sektora je važno jer Srbija ima jednu od najnižih stopa domaćih privatnih investicija u istočnoj Evropi. Srbija takođe treba da privuče direktne strane investicije u produktivnije sektore, koji mogu da stvore kvalitetna radna mesta i imaju potencijal za povezivanje sa lokalnom ekonomijom, kao što su pametna mobilnost i napredne IT usluge.

Prema Evropskom istraživanju inovativnosti za 2023. Srbija postaje sve bolja u oblasti inovacija. Kako podržavate ovaj napredak?

– Podsticanje inovacija je za Srbiju od suštinske važnosti da bi povećala produktivnost, otvorila kvalitetna radna mesta i ubrzala privredni rast. Svetska banka već više od jedne decenije kroz partnerski rad podržava Srbiju u razvoju kapaciteta za inovacije. Naša početna saradnja 2011. godine dovela je do osnivanja Fonda za inovacionu delatnost, koji danas izdvaja oko 30 miliona evra godišnje za razvoj inovacija u srpskim preduzećima. Naša trenutno glavna aktivnost podsticanja inovacija, Projekat akceleracije inovacija i podsticanja rasta preduzetništva u Republici Srbiji (SAIGE), nadovezuje se na prethodne napore, u partnerstvu sa EU. Naš sledeći uzbudljiv plan je da pomognemo vladi da uđe u prostor veštačke inteligencije.

Svetska banka je nedavno odobrila zajam koji ima za cilj da pomogne Vladi Srbije u sprovođenju Strategije razvoja tržišta kapitala jačanjem relevantnih institucija tržišta kapitala, jedne od najslabijih tačaka u procesu reformi. Koji faktori su vas naveli da verujete da je sada pravo vreme da još jednom pokrenete ovaj proces?

– Finansijski sektor igra važnu ulogu u usmeravanju štednje građana u firme kako bi im se omogućilo da investiraju i rastu. Poslednjih godina nekoliko državnih finansijskih institucija je reformisano, kvalitet aktive je poboljšan, dok su problematični krediti osetno opali. Makro-fundamentalni preduslovi za razvoj tržišta kapitala postoje, ali diversifikacija dugoročnih vanbankarskih izvora finansiranja tek predstoji. Podržavamo Vladu i njenu Strategiju razvoja tržišta kapitala kroz projekat razvoja tržišta korporativnih obveznica, uključujući i putem emisija zelenih i drugih tematskih hartija od vrednosti.

▶ poljoprivreda – sugerišu da bi rast mogao da se kreće oko 2% u 2023. Srbija treba da ubrza tempo privrednog rasta kako bi skratila vreme potrebno da dostigne prosečni dohodak po glavi stanovnika u EU27. Neke od oblasti u kojima treba delovati su poboljšanje kvaliteta obrazovanja, uklanjanje prepreka za učešće na tržištu rada (posebno za žene), kao i bolje upravljanje i nadzor u javnim preduzećima.

Studija Svetske banke *Nova agenda rasta* objavljena pre COVID-19 istakla je da je produktivnost u Srbiji generalno niska, čime se ograničava potencijal za rast plata. Kako da se efikasno razrešimo ovu situaciju?

Regenerativna poljoprivreda kao ključna održiva praksa

Nestlé Srbija, kao prva kompanija u regionu, u okviru Nestlé kompanije, počela je da primenjuje prakse regenerativne poljoprivrede i nastavlja da širi broj domaćih proizvođača koje uključuje u ovaj svoj pionirski program

Plan nam je da do 2030. polovinu svojih ključnih sirovina dobavljamo iz regenerativnih izvora, što će pozitivno uticati na životnu sredinu i lokalne zajednice – najavljuje gospođa Stojnić i iznosi još neke detalje kompanijske strategije koja se primenjuje na globalnom nivou.

Šta su ključne prednosti regenerativne poljoprivrede i kako vi ovakve prakse promovirate u Srbiji?

– Regenerativna poljoprivreda predstavlja odgovor na izazove koje konvencionalna poljoprivreda donosi za planetu i društvo. Konvencionalne poljoprivredne prakse, umesto da obezbede sigurnost snabdevanja hranom, postaju veći izvor zagađenja od, recimo, energetskog sektora, što je zabrinjavajuće. Regenerativna poljoprivreda je put ka održivijem, ekološki odgovornijem i ekonomski prosperitetnijem poljoprivrednom sektoru. Fokus je na obnovi zemljišta, kao i očuvanju biodiverziteta putem praksi kao što su plitko oranje, pokrovni usevi, organska đubriva i tehnološki napredna precizna poljoprivreda. Kroz partnerstvo sa lokalnim proizvođačima povrća, suncokreta, a od ove godine i soje, Nestlé želi da promoviše održive prakse u poljoprivredi i podrži lokalne zajednice. Ova i slična partnerstva omogućavaju primenu novih poljoprivrednih praksi u proizvodnji sirovina koje su ključne za naše proizvode, što doprinosi dugoročnoj održivosti i ekološki odgovornijem poslo-

Regenerativna poljoprivreda je put ka održivijem, ekološki odgovornijem i ekonomski prosperitetnijem poljoprivrednom sektoru

vanju kompanije, ali verujemo i da pruža dobar primer poljoprivrednom sektoru u cilju očuvanja zemljišta za buduće generacije.

Zašto se Nestlé odlučio da promovira ovaj pristup obradi zemljišta?

– Plan nam je da do 2030. polovinu svojih ključnih sirovina dobavljamo iz regenerativnih izvora. Uzmimo strip till tehniku

obrađivanja kao primer. Takozvano plitko oranje doprinosi očuvanju zemljišta i organske materije, smanjuje ekološki otisak poljoprivrede i unapređuje održivost lanaca snabdevanja. Time se podstiče očuvanje plodnosti zemljišta, umanjuje njegova erozija, a štede se i sredstva za proizvodnju manjom potrošnjom goriva i đubriva, što ima i pozitivne ekonomske efekte. Osim toga, biodiverzitet nije samo ključni aspekt regenerativne poljoprivrede već i neophodan za dugoročnu održivost svih sistema proizvodnje hrane. Ukoliko se nastavi smanjenje organske materije u zemljištu, ono gubi na kvalitetu i smanjuje mu se sposobnost da daje kvalitetne prinose, otuda je promocija regenerativnih poljoprivrednih praksi zadatak i privatnih kompanija i društva kao celine. Sve ovo odražava našu predanost odgovornom poslovanju i brizi za planetu, te je deo naše strategije da pozitivno utičemo na okolinu, istovremeno pružajući visokokvalitetne proizvode.

Kako se ovaj pristup uklapa u vaše politike odgovornog postupanja prema okolini?

– Kao potpisnica povelje Kompanije protiv globalnog zagrevanja od 1,5°C UN, Nestlé je objavila detaljan plan borbe protiv klimatskih promena. Jedna od stavki jeste smanjenje emisija štetnih gasova sakrajnjim ciljem postizanja nultog uticaja na životnu sredinu do 2050. Na globalnom nivou Nestlé već saraduje sa 500.000 poljoprivrednika i 150.000 dobavljača kako bi ih podržao u primeni principa regenerativne poljoprivrede koji su ultimativno usmereni na obnovu ekosistema.

Prilike su tu **da se iskoriste**

Srbija može dodatno profitirati, bez obzira na trenutne izazove, ako bude koristila podsticaj približavanja (EU) da nastavi sa reformama u okviru procesa pridruživanja, proširi svoje sposobnosti i stvori zelenije, povezanije i digitalizovanije tržište

SPREMNOST

Srbija treba da uskladi kvalitet i relevantnost obrazovanja i obuka sa potrebama tržišta rada i pripremi svoje tržište za novo elektronsko doba koje je već nastupilo.

TRANSFORMACIJA

Srbija ulaže velike napore da postane alternativa tradicionalnijim tržištima IKT, čime je ovaj sektor postao jedan od glavnih stubova privrede.

PODRŠKA

Ponosni smo što je zajam EIB-a Srbiji od 200 miliona evra u celosti raspodeljen za sektor istraživanja i razvoja, pretežno univerzitetima, naučnim institucijama i centrima za inovacije.

Nedavno istraživanje koje su sprovele Evropska investiciona banka (EIB), Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) i Svetska banka ukazuje da su nedovoljno razvijene upravljačke veštine, politička nestabilnost, porezi i niska kvalifikacija radne snage ključne prepreke za preduzeća na Zapadnom Balkanu. Imajući u vidu njihovu povezanost sa niskim privrednim rastom, šta biste izdvojili kao najakutniji problem?

„Ako bi trebalo da odaberem jednu prepreku gde se vidi mogućnost unapređenja, izdvojio bih povećanje kvalifikovanosti radne snage“, kaže Alesandro Bragonci, šef regionalnog predstavništva EIB za Zapadni Balkan. Ovo pitanje je ključno za konkurentnost regiona i na iskorišćenje mogućnosti u vezi sa lokalizacijom proizvodnje (tzv. nearshoring), kaže naš sagovornik. „Nedostatak veština, naročito digitalnih, nastavlja da ometa dalji privredni razvoj i na regionalnom nivou i na nivou Evropske unije (EU). Povrh toga, očekuje se da sveopšta nesigurnost u pogledu ekonomskih perspektiva dodatno ograniči ulaganja u razvoj veština od država i preduzeća“, on dodaje.

„Mi iz EIB-a vidimo da Srbija preduzima mere za rešavanje ovog problema. EIB Global, ogranak Banke specijalizovan za aktivnosti van EU, finansirao je dva projekta za unapređenje digitalne transformacije u zemlji. Prvi, koji se realizuje zajedno sa Vladom Srbije, podrazumeva uvođenje nove digitalne opreme, širokopojasne infrastrukture i veština u više od 1.500 škola, što će pomoći unapređenju digitalnih sposobnosti buduće radne snage, doprineti boljim izgledima za zapošljavanje i digitalizaciji privrede.“

Drugi projekat odnosi se na nadogradnju postojeće 4G mreže i uvođenje 5G širom zemlje, čime će se i stanovnicima zabačenih i ruralnih područja omogućiti pristup brzom internetu i mobilnim uslugama. To će doprineti smanjenju digitalnog jaza između sela i grada, stvoriti nove prilike za zapošljavanje i jednak pristup informacijama“, napominje Bragonci.

EIB Global usklađuje svoju aktivnost sa strategijom proširenja EU i njegovo finansiranje je odraz politika i prioriteta koje utvrde Srbija i EU. Prema Izveštaju Evropske komisije o Srbiji za 2022. godinu, zemlja je nastavila da radi na usklađivanju sa standardima EU u mnogim oblastima, naročito kada je reč o pravu privrednih društava, slobodnom kretanju robe i radnika, pravu intelektualne svojine,

Banka EU je znatno proširila svoj lokalni tim u Beogradu kako bi u Srbiju i na ceo Zapadni Balkan uvela inovativne finansijske modele

istraživanju i razvoju i finansijskoj kontroli. Dalji napredak u oblasti unutrašnjeg tržišta biće suštinski značajan za jaču integraciju sa tržištem EU i za stvaranje zajedničkog regionalnog tržišta. Još uvek ima prostora za unapređenje u oblasti javne uprave i upravljanja javnim finansijama, naročito u pogledu pune implementacije jedinstvenog mehanizma za određivanje prioriteta investicija nezavisno od vrste i izvora finansiranja.

Drago nam je što vidimo da Srbija napreduje u oblasti energetske sigurnosti, efikasnosti i proizvodnje energije iz obnovljivih izvora zahvaljujući setu zakona usvojenim 2021. godine. Nedavne izmene u skladu sa praksom EU, kao i pokretanje prvih aukcija za vetru i solarne elektrane mogli bi dalje da doprinesu uvećanju kapaciteta za proizvodnju obnovljive energije.

Koliko smatrate da su ovi uslovi privlačni za velike globalne lance koji razmišljaju o premeštanju svog poslovanja u bliže zemlje?

– Kvalitetan i kvalifikovan ljudski kapital u kombinaciji sa povoljnim troškovima radne snage jedan je od ključnih prednosti zemlje kao investicione destinacije. Obim uvoza, kao i izvoza nastavili su znatan rast 2022. godine, odražavajući značajne SDI i kontinuiranu uključenost u globalne lance snabdevanja. Uprkos opštem usporavanju privrednog rasta, nezaposlenost je 2022. godine opala sa 11 odsto, koliko je iznosila 2021. godine, na manje od 9,5 odsto. Prema MMF-u, otvorena privreda Srbije ima znatan potencijal usled dalje relokacije kvalifikovanih migranata i preduzeća, kao i lokalizacije proizvodnje, uprkos osetljivosti priliva SDI na faktore kao što su najnovija geopolitička kretanja.

► **Mi smo u Srbiji naročito ponosni na izvoz IT sektora. Međutim, na osnovu vašeg istraživanja čini se da tu zapravo ima mnogo prostora za poboljšanje?**

– Srbija ulaže velike napore da postane alternativa tradicionalnijim tržištima IKT, čime je ovaj sektor postao jedan od glavnih stubova privrede. Srbija je 2022. godine ostvarila 2,7 milijardi evra od izvoza IKT usluga, što je povećanje od 45% u odnosu na 2021. Ovo su izvanredni rezultati, ali da bi se zadržala konkurentnost, potrebno je brzo prilagođavanje izazovima budućnosti. Za potpuno iskorišćavanje prilika koje pruža Četvrta industrijska revolucija, od suštinskog značaja su postepeno povećanje učešća u globalnim lancima vrednosti, investiranje u digitalnu infrastrukturu i ubrzanje digitalne transformacije privrede. To podrazumeva i ulaganje u veštine.

Inovacije, novoosnovana preduzeća, povezivanje privrede i akademske zajednice, izgradnja naučnih parkova jesu inicijative kojima Vlada Srbije i donatori, uključujući EIB, posvećuju znatnu pažnju. Koliko smo spremni u ovom domenu za izgradnju ekonomije zasnovane na znanju?

– Moderna istraživačka infrastruktura, visokostručni ljudi i kvalitetno istraživanje predstavljaju osnovu razvoja inovacija. Kada je reč o Srbiji, ponosni smo što vidimo da je zajam EIB od 200 miliona evra u celosti raspodeljen za sektor istraživanja i razvoja, pretežno univerzitetima, naučnim institucijama i centrima za inovacije koji su izgrađeni ili rekonstruisani zahvaljujući banci EU. Među njima su i novoizgrađeni naučno-tehnološki parkovi u Beogradu, Novom Sadu i Nišu, koji već pomažu Srbiji da se dobro pozicionira u inovativnim tehnologijama. Nedavno je otvorena nova zgrada najsavremenijeg Instituta *BioSens* u Novom Sadu, koja obezbeđuje

Srbija ulaže velike napore da postane alternativa tradicionalnijim tržištima IKT, čime je ovaj sektor postao jedan od glavnih stubova privrede

gotovo 7.000 m² najmodernije opremljenog prostora za naučna istraživanja i poslovne poduhvate.

Pored ulaganja u infrastrukturu, potrebno je i nastavne programe univerziteta uskladiti sa zahtevima tržišta i novim poslovima.

Uporedo s tim, važna je i podrška inovativnim startapovima i preduzećima pomoću namenskih finansijskih instrumenata, jer ih poslovne banke često smatraju suviše rizičnim. Zanimljivo je da je Evropski investicioni fond (EIF), deo Grupacije EIB, podržao gotovo polovinu evropskih jednoroga koji su se pojavili u poslednjih 15 godina, kao što su *Skype*, *WeTransfer*, *Wise*, *Spotify*, *Shazam*, *Rovio* itd.

Preduzeća u regionu će moći da koriste pogodnosti najnovije garantne linije za Zapadni Balkan, namenjene zelenim investicijama, inovacijama i digitalnoj transformaciji, koja će se plasirati preko Investicionog okvira za Zapadni Balkan.

U kojoj meri je Srbija trenutno dobro integrisana sa EU?

– Rekao bih da je Srbija u velikoj meri integrisana u EU u smislu ekonomskih odnosa i da već koristi ogromnu višedecenijsku podršku EU, koja je daleko najveći trgovinski partner Srbije sa oko 60% ukupne trgovinske razmene.

Istovremeno, bliske ekonomske veze sa EU dovele su do transfera specijalizovanih znanja i tehnologije, podstičući produktivnost i konkurentnost, povećavajući budžetske prihode i privredni rast. Uz sve postojeće izazove, Srbija može napredovati korišćenjem podsticaja koje pruža lokalizacija proizvodnje, pod uslovom da ubrza reforme u procesu pridruživanja, poveća veštine i kreira integrisanije, zelenije i digitalizovanije tržište.

Srbija je 2022. godine ostvarila

2,7

milijardi evra od izvoza IKT usluga, što je povećanje od 45% u odnosu na 2021.

Raste robni **izvoz Srbije**

Agencija za osiguranje i finansiranje izvoza Republike Srbije pouzdan je partner domaćih izvoznika kojima je važno da znaju da će moći da naplate svoja ino potraživanja. To je osnovni preduslov za normalno poslovanje i planiranje svake kompanije, pa i ekonomije naše zemlje u celini

Prema šestomesečnom preseku i projekcijama, i pored svih poteškoća izazvanih usporavanjem EU privrede, glavnog spoljnotrgovinskog partnera Srbije, AOFI očekuje da u 2023. ostvari najveći nivo osiguranih limita i broja kupaca i tako dodatno pomogne rastu privrede.

Da li se usporavanje evropske ekonomije, pa samim tim i srpskog izvoza odrazilo na vaše poslovanje?

– Iako je evropska privreda u procesu usporavanja izazvana najvećim delom ukrajinskom krizom, to nije slučaj sa srpskom ekonomijom i izvozom. Prema zvaničnim podacima, u prvih šest meseci 2023. robni izvoz RS povećan je za 1,2 milijarde evra, tj. za 9,4% najviše zahvaljujući rastu izvoza prerađivačke industrije, i to mašinske industrije koja je zabeležila rast od 39,1%, metalske industrije sa rastom od 28,9%, elektronske (28,7%) automobilske (27,4%) i gumarske, čiji je izvoz porastao za 9,2%. AOFI, kao zvanična eksportno kreditna agencija Republike Srbije, pratila je i prati trend rasta srpskog izvoza, najvećim delom u povećanju osiguranja potraživanja.

U koliko zemalja danas AIOFI nudi osiguranje za srpske izvoznike?

– AOFI je prisutan na svim kontinentima i osigurava potraživanja srpskih izvoznika u preko 80 zemalja. Pokušavamo da zadovoljimo što više zahteva naših klijenata i, u saradnji sa srodnim institucijama iz celog sveta, omogućimo srpskim izvoznicima da održe i prošire postojeća tržišta i da u saradnji sa nama osvoje nova. Osiguranje potraživanja, naš primarni proizvod, treba da obezbedi srpskom izvozniku sigurnost i izvesnost u naplati, a samim

Osiguranje potraživanja, naš primarni proizvod, treba da obezbedi srpskom izvozniku sigurnost i izvesnost u naplati

tim i kontinuirani cash flow koji je jedan od glavnih preduslova za njegov rast. Ovaj proizvod igra posebnu ulogu u trenutnim uslovima krize koja je zahvatila ceo svet. Izvesnost da će srpski izvoznik naplatiti svoja ino potraživanja osnovni je preduslov za normalno poslovanje i planiranje ili, kao što sam već naveo, održivi rast.

Do koje mere srpske kompanije koriste usluge AOFI kada je reč o kratkoročnom kreditiranju?

– Kratkoročno kreditiranje jeste jedan

od proizvoda koje AOFI ima u svom portfoliju proizvoda i usluga koje nudimo. Pretežno je namenjeno malim, srednjim preduzećima i preduzetnicima, s obzirom na trenutno stanje u bankarskom sektoru RS. Neophodno je da klijenti koji žele da apliciraju za kratkoročni kredit ispune obavezujuće uslove poput ostvarenog izvoza u prethodnoj godini koji premašuje 100.000 evra, imaju potpisan ugovor koji je predmet finansiranja, ostvarenu neto dobit u prethodnoj godini i da su izmirili sve poreze i obaveze.

Iskoristio bih priliku da napomenem da je AOFI na tržište izašao sa bezregresnim faktoringom sa osiguranjem AOFI koje sprovodi samostalno ili u saradnji sa bankama. I upravo je ovo proizvod koji dodatno može ubrzati likvidnost srpskih izvoznika bez opasnosti da će ne izmirene fakture od strane kupaca opteretiti njihov cash flow s obzirom na to da su osigurani.

Krajnji korisnici zahtevaju zelene proizvode

Inos Balkan, kao deo Viohalco grupe, pomno prati razvoj regulatornog okvira i tehnologije i integriše ih u svoje poslovanje, jer su zainteresovani da uspostave transparentnu, sigurnu i efikasnu proceduru za kontrolu kvaliteta svojih sirovina

Investicije u reciklažnu infrastrukturu, kao i transfer tehnologija i razmena znanja, najviše bi mogli doprineti srpskoj industriji sekundarnih sirovina i olakšati usklađivanje Srbije s evropskim pravnim tekovinama, a gospodin Vangelatos objašnjava kako to postići

Kako implementacija *Green Deal* utiče na industriju sekundarnih sirovina u EU, tačnije, kako utiče na tržište Srbije?

– Evropski zeleni dogovor je sveobuhvatna politička inicijativa Evropske unije kojom se želi da EU postane klimatski neutralna do 2050. godine i promovise održivi ekonomski rast. Mada se *Green Deal* prvenstveno fokusira na održivost

Borba protiv nezakonitih ekonomskih aktivnosti u sektoru sekundarnih sirovina zahteva višestrani pristup koji uključuje zakonodavstvo, sprovođenje zakona, tehnologiju i međunarodnu saradnju

životne sredine i smanjenje emisije gasova s efektom staklene bašte, on ima nekoliko implikacija kako na industriju sekundarnih sirovina u EU tako i na tržišta van EU, uključujući Srbiju.

Green Deal promovise principe cirkularne ekonomije, koji daju prioritet reciklaži i ponovnoj upotrebi materijala, pa stoga treba očekivati povećanu potražnju za sekundarnim sirovinama. Krajnji korisnici u svim industrijama zahtevaju zelene proizvode, dok veliki proizvođači pokušavaju da procene ceo svoj lanac snabdevanja kako bi osigurali da njihov ekološki otisak bude minimalan. Pored toga, finansijske institucije uključuju aspekte životne sredine u svoje uslove finansiranja. Investicije u reciklažnu infrastrukturu, kao i transfer tehnologije

i razmena znanja, najviše bi mogli da donesu srpskoj industriji sekundarnih sirovina i olakšaju usklađivanje Srbije s evropskim pravnim tekovinama.

Koji su ključni preduslovi po vašem mišljenju za privlačenje većeg priliva stranih direktnih investicija na srpsko tržište sekundarnih sirovina?

– Privlačenje većih direktnih stranih investicija u neki sektor srpske privrede, uključujući industriju sekundarnih sirovina, zahtevalo bi kombinaciju mnogih parametara koji bi obezbedili povoljno poslovno okru-

kao i neovlašćeno prikupljanje i preradu materijala koji se može reciklirati. Ove nedozvoljene aktivnosti imaju veoma negativan uticaj na životnu sredinu, društvo i ekonomiju i stoga svaka zemlja treba da ih smatra visokim prioritetom. Borba protiv nezakonitih ekonomskih aktivnosti u sektoru sekundarnih sirovina zahteva raznovrsan pristup koji uključuje zakonodavstvo, sprovođenje zakona, tehnologiju i međunarodnu saradnju. Posebno bih naglasio sledeće mere:

Osnažiti regulatorne okvire: Unaprediti i sprovesti propise koji se odnose

Na koji način zamišljate da tehnološki napredak utiče na industriju sekundarnih sirovina i kako se pripremate da prihvatite ove promene?

Pre nego što odgovorim na vaše pitanje, dozvolite mi da napomenem da više ne moramo da zamišljamo uticaj tehnološkog napretka u industriju sekundarnih sirovina pošto je IV industrijska revolucija već tu.

Tehnološki napredak već igra značajnu ulogu u oblikovanju novog načina rada industrije sekundarnih sirovina. Efikasno sortiranje i razvrstavanje, kao

Efikasno sortiranje i razvrstavanje, kao što su automatizovani optički sistemi za sortiranje i algoritmi veštačke inteligencije, omogućavaju efikasnije razvrstavanje i korišćenje materijala

ženje. Sektoru sekundarnih sirovina, kako bi cvetao i razvijao više poslovnih mogućnosti, potrebni su jasan regulatorni okvir, transparentnost i vladavina prava, kao i odgovarajuća transportna infrastruktura, kvalifikovana radna snaga, svest javnosti o pitanjima životne sredine i, naravno, odgovarajući finansijski instrumenti.

Poslednjih deset godina svedoci smo dezinvestiranja najmanje tri velike evropske reciklažne kompanije u Srbiji. Teško je ova dezinvestiranja pripisati nekim od parametara koje sam ranije pomenuo, ali sam uveren da će obezbeđivanje tih parametara stvoriti atraktivnije poslovno polje za buduće DSI u našem sektoru.

U kontekstu sektora sekundarnih sirovina, kolika je ranjivost na nezakonite ekonomske aktivnosti i koje strategije treba usvojiti da bi se ovaj izazov efikasno rešio?

– Sektor sekundarnih sirovina može pasti pod uticaj raznim nedozvoljenim ekonomskim aktivnostima, uključujući ilegalno odlaganje otpada, utaju poreza, krijumčarenje reciklažnih materijala,

na upravljanje otpadom, reciklažu i sektor sekundarnih sirovina sa fokusom na transparentnost i mogućnost praćenja upravljanja otpadom.

Ekološke revizije: Sprovođenje sprovođenje redovne ekološke revizije i inspekcije postrojenja za reciklažu i operacija upravljanja otpadom kako biste osigurali usklađenost sa propisima o zaštiti životne sredine i dodatno podstakli saradnju kako između vladinih agencija, to jest organa za sprovođenje zakona, tako i industrijskih udruženja i ekoloških organizacija, a radi razmene informacija i obaveštajnih podataka o nezakonitim aktivnostima.

Licenciranje i dozvole: Implementirati pojednostavljeni, po mogućnosti transparentan sistem licenciranja u jednom koraku za postrojenja za reciklažu kako bi se osiguralo da samo legitimnim operaterima bude dozvoljeno da učestvuju u sektoru.

Prekogranična saradnja: Sarađivati sa susednim zemljama u borbi protiv prekograničnih ilegalnih aktivnosti u vezi sa reciklažom i trgovinom sekundarnim sirovinama.

što su automatizovani optički sistemi za sortiranje i algoritmi veštačke inteligencije, omogućavaju efikasnije razvrstavanje i korišćenje materijala. Kada je reč o praćenju otpada i sledljivosti, blokčejn i druge digitalne tehnologije mogle bi da se koriste za kreiranje transparentnih i sledljivih lanaca snabdevanja za reciklažu, omogućavajući viši nivo odgovornosti i efikasniju borbu protiv nelegalnih aktivnosti. Štaviše, robotika i automatizacija se primenjuju na procese reciklaže. Roboti mogu da obavljaju zadatke poput biranja i sortiranja materijala, posebno u okruženjima koja su opasna ili zahtevaju visoku preciznost. Ovo su samo neki primeri kako tehnologija stvara veću efikasnost, održivost i profitabilnost u industriji sekundarnih sirovina i preoblikuje poslovanje u našoj industriji.

Pomno pratimo taj razvoj i naša grupa postepeno integriše većinu tih tehnologija u preradu sekundarnih sirovina. Želimo da uspostavimo transparentnu, sigurnu i efikasnu proceduru za kontrolu kvaliteta naših sirovina.

Geopolitička stabilnost i približavanje mogu podstaći SDI u Srbiji

Rešavanje geopolitičkih tenzija, od kojih neke nisu pod kontrolom Srbije, podržalo bi i ojačalo direktne strane investicije (SDI). Pored toga, tekući trend približavanja zemalja EU mogao bi potencijalno dovesti do povećanja SDI u Srbiji

IZAZOVI

Nastavak stroge ekonomske politike za smanjenje inflacije je od vitalnog značaja jer inflacija ostaje veliki izazov, a održivi rast zavisi od stabilnih cena.

REZULTATI

Srbija je imala izuzetno snažan priliv direktnih stranih investicija (SDI) u poslednjih deset godina, nadmašivši svoje susede.

REFORME

Prioritetne reforme bi trebalo da poboljšaju uslove za SDI i lokalne poslovne mogućnosti uz obezbeđivanje fer konkurencije između domaćih i multinacionalnih firmi.

Srbija je izuzetno ekonomski napredovala u poslednjoj deceniji, a vlada je uspešno očuvala ove uspehe u izazovnim godinama", kaže Julija Ustjugova, stalna predstavnik MMF-a za Srbiju.

Životni standard se poboljšao, inflacija je pala, javne finansije su ojačane, a rezerve povećane na najviši nivo u istoriji, čemu je pomogao veliki priliv SDI. Pandemija je samo privremeno prekinula ovaj odličan trend. Odražavajući ove pozitivne pomake, kreditni rejting Srbije je konstantno unapređivan tokom protekle decenije i sada je samo jedan stepen ispod investicionog, kaže naša sagovornica.

„Proteklih nekoliko godina su, međutim, donele krizu za krizom“, kaže stalna predstavnik MMF-a za Srbiju.

Posledice ruske invazije na Ukrajinu, nagli porast međunarodnih cena energenata, problemi s proizvodnjom električne energije i pooštreni globalni finansijski uslovi povećali su potrebe Srbije za spoljnim finansiranjem i fisklanom pomoći. Da bi reagovala na to, vlasti su se fokusirale na očuvanje makroekonomske stabilnosti kroz svoje mere u okviru novog stand-baj aranžmana (SBA) koji je podržao fond.

„Sa zadovoljstvom možemo izvestiti da vidimo dobre rezultate: makroekonomske neravnoteže su već počele da opadaju i srednjoročno se očekuju dalja poboljšanja. Ispostavilo se da su fiskalni i tekući deficiti za 2022. godinu daleko niži nego što se ranije očekivalo, a devizne rezerve su sada znatno iznad projektovanih vrednosti. Tržište rada je ostalo otporno, javni dug je u padu, a postoji i kontinuirani priliv stranih direktnih investicija koje podržavaju investicije, izvoz i povećavaju rezerve“, kaže Julija Ustjugova.

U kojoj meri je visoka inflacija uticala na građane, poslovanje i rast srpske privrede?

– Visoka inflacija ozbiljno je zabrinula građane, preduzeća i kreatore politike širom sveta, uključujući i Srbiju. Građanima visoka inflacija povećava troškove života. To možemo videti u statističkim podacima Srbije, koji ukazuju na slabu privatnu potrošnju u drugoj polovini 2022. i prvoj polovini ove godine. S druge strane, za preduzeća visoka inflacija znači smanjenje investicije zbog rastućih troškova inputa i veće neizvesnosti usred ograničene potrošnje potrošača. Podaci pokazuju da su bruto fiksne investicije smanjene u drugoj polovini 2022. godine i da su preduzeća odlučila da smanje prethodno akumu-

Kritične oblasti za reformu obuhvataju stalna poboljšanja u energetici i dublje promene u državnim preduzećima, ulaganje u razvoj ljudskog kapitala, smanjenje regulatornih troškova, unapređenje infrastrukture i poboljšanje upravljanja

lirane zalihe. Rezultat toga je usporenje privrednog rasta.

Vlasti su na visoku inflaciju odgovorile pooštavanjem makroekonomske politike. To politika je bila prikladan odgovor. Narodna banka Srbije konstantno povećava referentne kamatne stope. Fiskalna konsolidacija podržava napore za smanjenje inflacije. Naravno, postoji cena za stezanje kaiša koja se oslikava u nižem rastu u bliskoj budućnosti, ali ako se inflacija sada ne stavi pod kontrolu i dozvoli joj da se stabilizuje, to bi kasnije dovelo do mnogo većeg i dugotrajnijeg porasta, uključujući oštar rast stopa, slabije investicije i slabiji rast.

Pozitivno je to što je bazna inflacija pala sa vrhunca od više od 16 odsto u martu na 12½ procenata u julu, što je podstaknuto povoljnim osnovnim efektima i ublažavanjem zamaha inflacije. Očekuje se i dalji pad. Još jedno pozitivno zapažanje je da, iako je rast zaposlenosti usporen u poslednjim kvartalima, pošto se preduzeća suočavaju s višim troškovima proizvodnje, nezaposlenost ostaje na istorijski niskom nivou. Podaci takođe sugerišu da se privredni rast ubrzao u drugom kvartalu 2023. S tim u vezi, važno je da se nastavi sa čvrstom makroekonomskom politikom za dalje smanjenje inflacije, ▶

- ▶ jer ona ostaje ključni izazov i ne može biti održivog rasta bez stabilnosti cena.

Koliko je verovatno da će fiskalna politika ostati relativno čvrsta u 2023. s obzirom na odobrene i očekivane dodatne mere potrošnje?

– Vlada jeste odobrila dodatne mere potrošnje sredinom 2023. godine, ali to nije promenilo fiskalne ciljeve za 2023. godinu i kasnije, a koje su predviđene SBA podržanim od MMF-a. Do promene fiskalnih ciljeva nije došlo zato što će se ove mere finansirati iz prekoračenja planiranih prihoda, ušteda u drugim stavkama potrošnje javnog sektora, uključujući niže subvencije energetskim državnim preduzećima, i neke mere ciljanih prihoda. To znači da se opšti restriktivni fiskalni stav, planiran za 2023. godinu, održava i podržava deflaciju i smanjenje duga.

Duboki strukturni problemi i dalje postoje u energetskom sektoru i ključni su fokus SBA. Kako ocenjujete napore vlade u rešavanju ovog problema?

– Vlada prepoznaje važnost snažnog energetskog sektora u pokretanju ukupnog ekonomskog razvoja i upravljanju fiskalnim rizicima. Stoga mere vezane za energetski sektor imaju najvažnije mesto u okviru SBA. Planirane reforme se fokusiraju na širok spektar tema: obezbeđivanje finansijske održivosti i unapređenje korporativnog upravljanja državnim preduzećima iz oblasti energetike, jačanje energetske bezbednosti Srbije i postavljanje temelja za zelenu tranziciju. Jedan set mera je već sproveden: EPS je prošao pravno restrukturisanje i imenovan je stručni nadzorni odbor. U toku je proces izbora novog generalnog direktora i priprema se širi plan restrukturisanja EPS-a. Štaviše, tekuća povećanja tarifa za električnu energiju i gas pomažu u obezbeđivanju finansijske održivosti državnih preduzeća iz oblasti energetike. Ova povećanja tarifa bi takođe trebalo da pomognu u finansiranju ključnih energetskih investicija u narednim godinama koje su, prema nedavno usvojenom planu ulaganja u energetiku, potrebne za povećanje energetske bezbednosti, stabilizaciju proizvodnje električne energije i očuvanje energije. Kao što smo pisali u najnovijem izveštaju MMF-a o Srbiji, vlasti su do sada ispunile sve obaveze vezane za reformu energetskog sektora predviđene SBA.

Kako je navedeno u izveštaju osoblja i izjavi izvršnog direktora MMF-a za Republiku Srbiju tokom prve revizije SBA, dugotrajni geopolitički izazovi i dalje postoje, dok su prilivi SDI, suštinski element modela rasta Srbije, osetljivi na geopolitičku situaciju. Kakav će verovatno biti uticaj ovih okolnosti na ukupan privredni rast u zemlji prema vašem predviđanju?

U najnovijem izveštaju MMF-a o Srbiji konstatovano je da su vlasti uspešno ispunile sve obaveze vezane za reformu energetskog sektora navedene u stend-baj aranžmanu (SBA)

Srbija se smatra atraktivnom destinacijom za SDI jer nudi makroekonomsku stabilnost, stratešku geografsku lokaciju pored tržišta EU s jakim transportnim vezama, konkurentnim troškovima rada, kvalifikovanom radnom snagom i odgovarajućom poreskom i investicionom politikom. Međunarodne kompanije to jasno prepoznaju jer su prilivi SDI u Srbiju bili izuzetno jaki tokom protekle decenije, nadmašujući regionalne konkurente. Ovi veliki prilivi su pomogli u podsticanju investicija, zapošljavanja i ekonomskog rasta. Rešavanje geopolitičkih tenzija – od kojih su neke van kontrole Srbije – pomoglo bi da se podrže ove SDI, a tekući trendovi približavanja među zemljama EU mogli bi da dovedu do toga da se one još više povećaju.

Šta smatrate najvažnijim koracima koje Srbija treba da preduzme kako bi unapredila poslovnu klimu i privukla više stranog kapitala, pored već rečenog?

– Očuvanje makroekonomske stabilnosti je preduslov za dobru investicionu klimu i za privlačenje stranog kapitala. I ovde su se vlasti dobro snašle. Idući dalje od toga, ciljane strukturne reforme će takođe pomoći Srbiji da ostane atraktivna destinacija za direktne strane investicije. Važne oblasti reformi uključuju tekuće reforme u oblasti energetike i dodatne reforme državnih preduzeća, podršku razvoju ljudskog kapitala, smanjenje regulatornih troškova, jačanje infrastrukture i poboljšanje upravljanja. U vezi sa ovim poslednjim, jačanje vladavine prava, poboljšanje efikasnosti pravosudnog sistema i suzbijanje korupcije su od ključne važnosti. Važno je da se primeni nedavno usvojen plan ulaganja u energiju koji je u skladu sa zahtevima investitora za pouzdanim i zelenim pristupom energiji. Prioritetne reforme, međutim, treba da se fokusiraju ne samo na poboljšanje investicione klime za SDI već i na maksimiziranje preliivanja na lokalne firme i izjednačavanje uslova između domaćih i multinacionalnih firmi.

Pouzdan partner Vlade Srbije

SGS je globalni lider u kontrolisanju, verifikaciji, ispitivanju i sertifikaciji, a već deset godina je pouzdan partner Vlade Srbije u poslu markiranja i monitoringa naftnih derivata u Republici Srbiji

SGS

strani investitori i domaće kompanije moraju svoje procese, proizvode i usluge da usaglase sa međunarodnim standardima i kriterijumima, zbog čega naš sagovornik očekuje rast potražnje za njihovim uslugama

Kako rast stranih investicija i ulazak srpskih proizvođača u velike lance snabdevanja utiče na potražnju za uslugama verifikacije, sertifikacije i kontrole?

– SGS kao globalni lider u kontinuitetu razvija i validira sopstvene metode, koristeći resurse i znanja sa globalnog nivoa. U tom smislu strani investitori, kao i najuspešnije srpske kompanije, da bi opstale na sve izazovnijem tržištu, moraju svoje procese, proizvode i usluge da usaglase sa zahtevima tehničkih i međunarodnih standarda i kriterijuma koji se zahtevaju kroz relevantne međunarodne šeme za sertifikaciju kao što su IFS i BRC ili kriterijuma u oblastima društvene odgovornosti kao što su standard SA 8000, zahtevi BSCI, SMETA. Upravo iz tog razloga očekujemo rast potražnje.

Kako vaše usluge mogu da doprinesu kontroli sive ekonomije u oblasti energenata u Jugoistočnoj Evropi i drugim sektorima?

– U svetu globalne trgovine, u nastojanju da očuva transparentnost i poverenje, SGS nudi rešenja i protiv sive ekonomije, posebno u oblasti krijumčarenja energenata. SGS je već deset godina pouzdani

Zbog planiranog unapređenja i automatizacije procesa markiranja SGS je razvio uređaje za automatsko injektovanje markera (AMID)

partner Vlade Srbije, u poslu markiranja i monitoringa naftnih derivata u Republici Srbiji. Reč je o prvom antikorupcijskom programu u borbi protiv sive ekonomije u Evropi. Cilj je da se, markiranjem derivata u proizvodnji i pri uvozu, obezbedi uspešno praćenje legalnosti prometa uz povraćaj gubitaka prihoda od neplaćenih carina i akciza, kao i da se spreči dodavanje ne-

legalnih komponenata u derivate nafte u cilju unapređenja zaštite životne sredine i potrošača. U prvoj godini implementacije država je prihodovala 139 miliona evra dodatnih poreza, tokom naredne decenije u državnu kasu se slilo više od 1,5 milijardi evra, a siva ekonomija u ovoj oblasti pala je ispod 1%.

Zbog planiranog unapređenja i automatizacije procesa markiranja SGS je razvio uređaje za automatsko injektovanje markera (AMID) koji su postali ključni za revolucionarnu transformaciju tehnologije markiranja i igraju važnu ulogu u suzbijanju ilegalne trgovine u Srbiji.

Koje ste nove usluge razvili u skladu sa potrebom kompanija da usklade svoje poslovanje sa Green Dealom?

– SGS je spremno dočekaao *Green Deal*, imajući u vidu da, još od potpisivanja *Kyoto* protokola, razvijamo specijalističke usluge verifikacije izveštaja o emisijama gasova sa efektom staklene bašte (GHG), kao i ostale usluge koje obuhvataju provere u odnosu na međunarodne standarde za zaštitu životne sredine, emisije GHG, ugljenični otisak, kao i usluge tehničke analize izvodljivosti projekta i uticaja na životnu sredinu.

SGS je akreditovan prema ISO 14065 da sprovodi verifikaciju izveštaja o GHG emisijama za niz lokalnih, regionalnih i globalnih šema, a pruža i usluge izrade inventara emisija GHG u skladu sa standardima ISO 14064-1, GHG Protocol, PAS 2060 i PAS 2050. SGS pomaže kompanijama da razviju proverljiv karbonski otisak organizacije ili proizvoda, kao i da identifikuju mogućnosti za uštedu kroz razvoj poslovnih strategija i mape puta za smanjenje emisija ugljenika.

Regionalno povezivanje kupaca i dobavljača

Internacionalna platforma za factoring grupe Intesa Sanpaolo dostupna u Srbiji

Oslanjajući se na međunarodno iskustvo i ekspertizu matične Intesa Sanpaolo grupe, Banca Intesa posebnu pažnju posvećuje kontinuiranom praćenju trendova, unapređenju postojećih i uvođenju novih proizvoda i usluga, kao i naprednih praksi na domaće tržište.

Jedan od najsvežijih primera je lansiranje *Confirming* nove digitalne platforme za factoring koju je razvila Intesa Sanpaolo.

Kao jedinstveno rešenje za finansiranje međunarodnog lanca snabdevanja, nova platforma omogućava dobavljačima (izvoznici) koji posluju u Italiji, Rumuniji, Mađarskoj, Slovačkoj, Sloveniji, Albaniji i Srbiji onlajn povezivanje i prodaju potraživanja prema kupcima koji se nalaze u pomenutim zemljama bez regresne osnove, dok će u narednom periodu sistem biti proširen i na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu. Ove zemlje, koje posluju u okviru Divizije međunarodnih banaka članica (ISBD) Intesa Sanpaolo grupe, uvode platformu nakon Italije, u kojoj ovaj sistem u uspešno funkcioniše sa više od 3.000 aktivnih kompanija.

Digitalna *Confirming* platforma optimizuje upravljanje likvidnošću za kupce i osigurava brze isplate dobavljačima, čime se troškovi usled kašnjenja smanjuju za obe strane, a rizik neplaćanja je eliminisan. U isto vreme banka postaje partner u lancu snabdevanja, što podiže nivo poverenja i za kupce i za dobavljače.

– Uvođenjem *Confirming* platforme na tržište Srbije, Banca Intesa pruža mogućnost svojim klijentima koji se bave izvozom dabrzo, efikasno i bez potrebe potpisivanja dodatne dokumentacije digitalno prodaju međunarodna potraživanja od ino-kupaca i na taj način iskoriste prednosti ubrzanja novčanog toka i ostvare finansiranje bez

Digitalna *Confirming* platforma optimizuje upravljanje likvidnošću za kupce i osigurava brze isplate dobavljačima, čime se troškovi usled kašnjenja smanjuju za obe strane, a rizik neplaćanja je eliminisan

dodatnih obaveza prema banci. S druge strane, klijenti koji se bave uvozom moći će da preko platforme svojim ino-dobavljačima prodaju potraživanja bez prava na regres i tako ostvare povoljnije uslove za nabavke i potencijalno prošire obim saradnje sa svojim partnerima. U uslovima velikog pritiska na globalne lance snabdevanja, mi jačamo regionalnu povezanost kupaca i dobavljača, pružajući podršku

izvorno-uzovno orijentisanoj privredi koja ima kapacitet da doprinese povećanju ekonomske aktivnosti u našoj zemlji – izjavio je Predrag Milenović, direktor Divizije za poslovanje sa privredom i član Izvršnog odbora Banca Intesa.

– Posvećeni smo pružanju podrške razvoju poslovanja klijenata i pristupanju novim poslovnim prilikama na tržištima centralne i jugoistočne Evrope na kojima smo prisutni. U skladu sa novom dimenzijom međunarodnog poslovanja *Confirming* omogućava nesmetane transakcije i unapređuje ulogu međunarodnih lanaca vrednosti u kojima velika i mala preduzeća imaju ključne uloge u održavanju ekonomije – rekao je Đuzepe Feraro, direktor Sektora za privredu i MSP ISBD.

Zahvaljujući uvođenju *Confirming* platforme na dodatna tržišta, Banca Intesa postaje važan partner u međuregionalnom komercijalnom lancu vrednosti, od čega će svi njeni klijenti imati direktnu korist.

NOVO

CONFIRMING DIGITALNA INO-FAKTORING PLATFORMA

Otkup uvoznih i/ili izvoznih potraživanja bez prava na regres sada obavljajte još brže i efikasnije, u potpunosti digitalno.

Saznajte više na www.bancaintesa.rs

 BANCA INTESA
Intesa Sanpaolo Group

**BRINEMO O SVEMU
ŠTO VAM ZNAČI**

Ovo obaveštenje je informativnog karaktera i kreirano je u promotivne svrhe.

Udruženi čine vrhunski pravni tim

Iza nesvakidašnjeg imena novoosnovane firme – SOG u saradnji sa Kinstellarom – nalazi se nov brend tržišta pravnih usluga. Reč je o jednoj od najvećih regionalnih advokatskih firmi u pogledu broja kancelarija, klijenata, zaposlenih i prihoda

Pred njima je izazovan period u kome će udružiti snage i pravni talenat sa obe strane kako bi pojačali timove i produbili ekspertizu u ključnim oblastima prava. A kako se do toga stiže, otkriva jedan od partnera i osnivača.

Kancelarija u kojoj ste partner i osnivač predstavlja nešto posebno i jedinstveno na tržištu pravnih usluga. Možete li nam reći nešto više o tome?

– Kinstellar je lider na tržištu pravnih usluga u Centralnoj i Jugoistočnoj Evropi sa kancelarijama u 11 jurisdikcija i timom od preko 400 advokata. SOG u saradnji sa Kinstellarom će, pored Srbije, biti pre svega fokusiran na širi prostor bivše Jugoslavije, ali udruživanjem snaga sa Kinstellarom imaćemo mogućnost da iz Beograda pružamo usluge klijentima iz celog CEE regiona. Kinstellar je nastao odvajanjem kancelarija Linklatersa iz CEE regiona i njihovim ujedinjavanjem u potpuno integrisanu kancelariju pod novim brendom.

Poslovna strategija Kinstellara je da u ovim, manje ekonomski razvijenim zemljama, pruži međunarodnim klijentima pravne usluge ujednačenog kvaliteta, na nivou koji je uporediv sa najboljim međunarodnim kancelarijama na svetu. Na ovaj način klijenti mogu da računaju da će u svakoj jurisdikciji u kojoj rade sa

Očekujemo da ćemo se pozicionirati kao jedna od ključnih advokatskih kancelarija u Srbiji koje se bave privrednim pravom

Kinstellarom dobiti pravnu uslugu vrhunskog kvaliteta i da će moći da komuniciraju samo sa advokatom sa kojim već imaju uspostavljen odnos u zemlji iz koje su, a koji će onda interno organizovati da klijentu budu pružene usluge u svim jurisdikcijama u kojima mu je to potrebno.

Može li okupljanje pravnih stručnjaka iz dveju firmi da rezultira dubljim razumevanjem tržišnih perspektiva i izgradnjom nove poslovne kulture?

– Očekujemo da će nam integracija doneti da radimo na znatno većem broju

kompleksnih prekograničnih transakcija visokog profila i da ćemo se pozicionirati kao jedna od ključnih advokatskih kancelarija u Srbiji koje se bave privrednim pravom.

Kinstellar ulaže značajne resurse u usavršavanje i razvoj zaposlenih na svim nivoima, pri čemu uvek teži tome da privuče vrhunske profesionalce. Takođe, Kinstellar ima aktivan program razmene saradnika između svojih kancelarija, što advokatima donosi nova iskustva i produbljuje njihovu međunarodnu perspektivu. Smatramo da će nam to pomoći da privučemo najtalentovanije mlade ljude u naš tim.

Ovim spajanjem postali ste najveća integrisana advokatska kancelarija u regionu. Šta kažu brojke?

– Kinstellar je od 2010. godine u Srbiji bio prisutan kroz saradnju sa Zajedničkom advokatskom kancelarijom Marić, koja se udružila sa SOG-om u punom sastavu. SOG u saradnji sa Kinstellarom je oformio tim od 45 ljudi i postao ekvivalentan po snazi velikim Kinstellarovim kancelarijama u Budimpešti, Sofiji i Bukureštu. Radićemo na tome da sinergija ove četiri kancelarije, uz Advokatsku kancelariju Žurić i Partneri iz Hrvatske, preuzme dominantnu ulogu na tržištu pravnih usluga u regionu Jugoistočne Evrope. Iako se kancelarije često udružuju u regionalne mreže, Kinstellar se u ovom smislu razlikuje po tome što zaista funkcionišemo kao jedan tim, i smatramo da nam to daje veliku komparativnu prednost u odnosu na konkurenciju.

Rezultat integracije je veći od prostog zbira

Spajanje dveju firmi koje imaju veoma slične poslovne kulture donelo je umnožavanje onoga što je SOG imao lokalno i što je Kinstellar imao na globalnom nivou. Ova sinergija je, između ostalog, dokaz da pravni poslovi postaju međusobno povezaniji nego ikada

Novoosnovana kompanija SOG u saradnji sa Kinstellarom iz Beograda pokriva Centralnu i Jugoistočnu Evropu, Centralnu i Jugoistočnu Aziju, i to direktno, kroz saradnike u Kinstellaru. Klijenti iz Srbije će moći da računaju i na pokrivenne potrebe za pravnim uslugama u celom svetu.

Da li će integracija vaše dve firme doneti benefit svim učesnicima u procesu?

– Kinstellar je dugo na prisutan na lokalnom tržištu, ali sa primarnim usmerenjem rada za klijente koji su dolazili upućivanjem iz Kinstellar mreže i preko 250 međunarodnih advokatskih firmi sa kojima Kinstellar saraduje globalno. S druge strane, SOG je oduvek imao orijentaciju ka radu sa inostranim advokatskim firmama, ali je negovao i jako lokalno prisustvo. Od integracije se očekuje da donese sinergiju i rezultat koji je veći od prostog zbira. Dakle, radimo na tome da nam spajanje donese da 2+2 daju 5. Radićemo neprestano na tome da kombinacija naših poslovnih kultura svim našim saradnicima i klijentima donese jedinstveno kvalitetno iskustvo na našem tržištu.

Može li se spajanje SOG sa Kinstellarom smatrati dokazom vaše upornosti i izvrsnosti tokom godina i stava da pravni poslovi postaju međusobno povezaniji nego ikada?

– Na globalnom tržištu pravnih usluga u poslednjoj deceniji izuzetno je naglašen trend integracije. Čak i neke od

Za manje firme integracija znači stabilnost, dok velike firme moraju da prate širenje poslovanja svojih klijenata i trend rasta konkurencije

najvećih advokatskih firmi na svetu spajaju se sa svojom dotadašnjom konkurencijom. Za manje firme integracija znači stabilnost, dok velike firme moraju da prate širenje poslovanja svojih klijenata i trend rasta konkurencije. Advokatske firme se nadmeću po broju novih usluga koje će pružiti klijentima, u isto vreme trudeći se da zadrže nivo kvaliteta usluge. U konkretnom slučaju,

SOG je najprofilisaniji u pružanju usluga u pet tradicionalnih oblasti prava: korporativno pravo i M&A, radno pravo, pravo nepokretnosti, rešavanje sporova i bankarstvo i finansije. Uz ovih pet oblasti poslednjih pet godina SOG je izuzetno radio na jačanju ekspertize u oblastima zaštite podataka o ličnosti i pravu konkurencije. Integracija sa Kinstellarom doprineće ekspertizi u svim navedenim oblastima, kao i većem fokusu na sektore u privredi. Na taj način advokati naše integrisane kancelarije trudiće se da prvenstveno razumeju sektor u kome klijent posluje, a tek onda i da pruže uslugu iz oblasti prava koja se traži.

Da li ćete danas lakše i brže pružiti usluge klijentima širom jugoistočne Evrope, direktno iz beogradskih kancelarija?

– SOG je i pre integracije sa Kinstellarom imao one point of contact politiku. To znači da je beogradska kancelarija bila dovoljna klijentu da preko nje posluje u regionu cele eks-Ju, pošto smo imali jaku mrežu saradnika. Taj business case nam ostaje isti, samo daleko snažniji. Važno je napomenuti da Kinstellar neguje odnose sa preko 250 advokatskih firmi širom sveta, što znači da će naši klijenti u Srbiji, takođe, moći da računaju da imaju pokrivenne potrebe za pravnim uslugama u celom svetu. Što se prekograničnih transakcija tiče, očekujemo nastavak uzlaznog trenda i daleko veću zastupljenost u našem portfoliju.

Verni *Mama Shelter* stilu

Mama Shelter iz godine u godinu beleži rast broja gostiju i zbog jedinstvenog enterijera, vrhunskog izbora ukusne hrane i raznovrsnih pića, kao i zbog osoblja koje voli svoj posao

Zahvaljujući familijarnim odnosima koji potiču još od osnivača, porodice Trigano, *Mama Shelter* ima sjajan tim koji svakodnevno stvara magiju i na najbolji način reprezentuje renomiranu hotelsku grupaciju kojoj pripada

Koliko se sektor turizma u Srbiji promenio od vremena kada je *Mama Shelter* zakoračio na ovo tržište i šta to znači za vaše pozicioniranje?

– Sektor turizma se umnogome promenio nabolje i još uvek ima prostora za poboljšanje. To je negde i za nas zaslužena nagrada, jer smo se borili za bolju i kvalitetniju turističku ponudu grada. Samo kada pogledamo broj direktnih letova iz Beograda u odnosu na 2018. godinu, jasno je koliko smo napredovali kao destinacija. Ne zaboravimo da smo u ovom periodu imali i pandemiju, koja je, bar za *Mama Shelter*, značila kreativniju, konkretniju i raznovrsniju ponudu sa većom mogućnošću prilagođavanja na promene.

Već dugo govorimo da bi Beograd mogao postati centar kongresnog turizma. Koliko se takav trend zapaža u strukturi vaših gostiju?

– Mi svakako još uvek važno za biznis destinaciju, tako da se kongres jako do-

bro uklapa u koncept *Mama Sheltera*. Beograd je i dalje, uz dužno poštovanje svih drugih, među glavnim gradovima u

regionu lider i centar svih događanja. S tim u vezi smatram da je Beograd već centar kongresnog turizma.

Zahvaljujući pandemiji, porastao je udeo ljudi koji rade na daljinu ili žele radnu atmosferu koja je bliža domu nego kancelarijskom prostoru. Šta *Mama Shelter* može da ponudi takvoj klijenteli?

– Mi smo i pre pojave pandemije bili omiljeno mesto ljubitelja *co-working* prostora, baš zbog te ležernosti i osećaja kao da radite od kuće. Sa druge strane, tu je i veliki izbor ukusne i raznovrsne ponude hrane i pića. Mislim da je to i slučaj sa našim salama, i iz tog razloga mnoge kompanije prave brojne radionice kod nas uz čest komentar da su ljudi produktivniji i

Mnoge kompanije prave radionice kod nas uz komentar da su ljudi produktivniji i da nemaju osećaj kao da su negde proveli radni dan

da nemaju osećaj kao da su negde proveli radni dan.

Treba napomenuti i da je *Mama Shelter* brend iz portfelja *Accor Grupe*. Biti deo *Accor Grupe* je čast i privilegija, baš kao i obaveza da budemo pravi repre-

zent tako renomirane hotelske grupacije, naravno uvek ostajući verni *Mama Shelter* stilu.

Mnogi se žale na nedostatak kadrova, a vi se uvek hvalite posvećenim timom koji stvara čaroliju *Mama Shelter*. U čemu je vaša tajna?

– Tajna je, a nije fraza, familijarni odnos koji je potekao još od osnivača porodice Trigano. On se dalje nastavio kroz moj menadžment tim i mene lično do svakog zaposlenog. Trudimo se da svaki zaposleni u *Mama Shelteru* oseća hotel pre svega kao svoju kuću.

Digitalizacija procesa put ka efikasnosti

Za nas građevinarstvo nije samo biznis već je i misija, čiji je deo formiranje Zapadnog Balkana kao važnog geopolitičkog regiona

TRACE

Kodeks Trejsa postavlja na prvo mesto profesionalizam i viziju, da ono što radimo ostaje generacijama posle nas. Finansijski rezultat je u funkciji prvog, a ne obrnuto, kaže Stojko Ivanov Meškov, CEO Trace Group Hold PLC, ogranak Beograd, koja je u Srbiji angažovana na brojnim projektima izgradnje auto-puteva, rekonstrukcije i modernizacije pruga u Srbiji.

Ono što, po mišljenju našeg sagovornika, možda najviše izdvaja Trejs od konkurenata jeste želja za promenom i nadogradnjom ne samo na nivou kompanije već i na nacionalnom i međunarodnom nivou. „Kompanija i menadžerski tim, na čelu sa prof. Nikolajem Mihailovim, već godinama rade na razvoju građevinskog okruženja u regionu. Za nas građevinarstvo nije samo biznis već je i misija, čiji je deo formiranje Balkana kao važnog geopolitičkog regiona“, kaže Meshkov.

Trace Group kontinuirano ulaže u mlade stručnjake i nudi im pozicije koje omogućavaju profesionalni razvoj, kao i mogućnost da osete da su deo kompanije sa tradicijom i kompanijskom kulturom.

Šta su vaši poslovni ciljevi i na koji način planirate da ih ostvarite?

– Održivost, diversifikacija, rast ključne su reči koje definišu naš put tokom sledeće decenije. Evolutivni, a ne revolucionarni razvoj jedan je od temeljnih modela našeg puta ka održivosti.

Rast obezbeđujemo širenjem obima aktivnosti, koje su već uspostavljene u

Rast obezbeđujemo širenjem obima aktivnosti, koje su već uspostavljene u našem portfoliju, sa akcentom na digitalizaciji procesa izgradnje

našem portfoliju, sa akcentom na digitalizaciji procesa izgradnje.

Želja za diversifikacijom povezana je sa pozicioniranjem na još jednom tržištu van Bugarske, Srbije i Rumunije, na čijoj realizaciji menadžerski tim Holdinga već radi. Iskustvo pokazuje da je ovo proces

koji naglašava važnost našeg prvog cilja – održivost i istrajnost.

U kojim oblastima vaša ekspertiza ima najefikasniju primenu kada je reč o Srbiji?

– Sveobuhvatno iskustvo u građevini čini nas jedinstvenim u specifičnim projektima, koji kombinuju elemente različitih infrastrukture, na primer, metro i železnica, izgradnja stambeno-poslovnih objekata sa velikom dubinom podzemnih etaža i parterno uređenje sa pratećom infrastrukturom itd.

U oblasti železničke infrastrukture Trejs projektuje i realizuje ključne projekte za Republiku Bugarsku, a 2020. godine je potpisao Ugovor o modernizaciji i rehabilitaciji železničke pruge u Republici Srbiji. Trejs od samog početka učestvuje u najuspešnijem infrastrukturnom projektu Bugarske – Sofijski Metro. Projektanti, inženjeri i građevinci kompanije Trejs uspešno su izgradili 11 stanica metroa, od kojih su neke imale složene geološke i hidrološke uslove, a jedna prolazi ispod aktivnih tunela Linije 1. Trenutno kolege grade stanicu metroa Trakija, deo Treće linije metroa.

Kada je reč o poslovima budućnosti, koju oblast ste zainteresovani da razvijate?

– Implementacija i upotreba veštačke inteligencije AI u građevinarstvu. AI može da uradi sve što vam padne na pamet, ali nedostaju joj intuicija i emocije. U korporativnom upravljanju i menadžerskim akcijama lideri vrlo često donose odluku prateći svoju intuiciju ili slušajući svoje srce. Za nas je izazov da shvatimo kako će se ove dve forme uklopiti.

Jedan dobavljač, beskrajne mogućnosti.

Za više informacija pratite nas na LinkedIn-u (FANUC Serbia)

Industrijski roboti, CNC mašine i
CNC kontrolni sistemi

www.fanuc.rs

Potpuno dizajnirano i proizvedeno u Japanu

info@fanuc.rs

FANUC je, zahvaljujući svoje tri osnovne grupe proizvoda, jedina kompanija u sektoru koja razvija i proizvodi sve glavne komponente u kompaniji. Svaki detalj hardvera i softvera prolazi kroz niz procesa kontrole i optimizacije. Rezultat je odlična operativna pouzdanost i poverenje zadovoljnih kupaca širom sveta.

Nije nemoguće dostići dohotke kao EU

Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) očekuje da se bruto domaći proizvod Srbije poveća za oko dva odsto ove godine i 3,5 odsto u 2024. Mnogo brža stopa rasta od oko šest odsto bila bi potrebna da bi se zemlja približila nivoima dohotka sličnim kao u Evropskoj uniji za dve do tri decenije, što je ambicija koju bi ovaj region trebalo da ima

„Dostizanje stope rasta od šest odsto ili više nije nemoguće za Srbiju, ali bi to zahtevalo znatno povećanje produktivnosti, naročito putem podsticanja investicija u inovacije i digitalizaciju u privatnom sektoru“, kaže Mateo Kolanđeli, direktor EBRD za Zapadni Balkan. „Vidimo veliku šansu u oslobađanju potencijala rasta srpskih malih i srednjih preduzeća, da im se pomogne da se integrišu u globalne lance vrednosti i iskoriste mogućnosti koje donose direktne strane investicije. Nastavak reforme preduzeća u državnom vlasništvu takođe bi mogao da doprinese ubrzanju rasta, što bi dovelo do efikasnijeg pružanja javnih usluga i oslobodilo resurse za ubrzanje programa javnih investicija Srbije, naročito kad je reč o glavnim evropskim železničkim i drumskim koridorima“, kaže Kolanđeli.

Najzad, što je takođe važno, on dodaje da je zelena tranzicija ključna objedinjujuća tema koja zahteva hitnu pažnju, naročito imajući u vidu uticaj koji bi mehanizam

Evropske unije za prekogranično oporezivanje ugljenika mogao da ima na konkurentnost Srbije.

Početak ove godine doneo je pozitivne vesti o prilivu direktnih stranih investicija. Međutim, kako ocenjujete mogući nedostatak radne snage za privredne aktivnosti u Srbiji? Koji su glavni izazovi koji se moraju savladati?

– Zaista, direktne strane investicije u Srbiju su bile na zadovoljavajućem nivou od oko 7-8 odsto bruto domaćeg proizvoda godišnje u proteklih 5 godina. U budućnosti će biti važno da se privuku investicije u aktivnosti s većom dodatnom vrednošću koje su manje osetljive na troškove radne snage i energenata. Finansirali smo nekoliko dobrih primera poslednjih godina i verujemo da je Srbija i dalje dobro pozicionirana da nastavi da bude uspešna u privlačenju kvalitetnih direktnih stranih investicija.

INFRASTRUKTURA

Investicije u putnu i železničku mrežu bile su ključni faktor koji je Srbiji omogućio da bude uspešna u privlačenju direktnih stranih investicija poslednjih godina.

PROBOJ

Smatramo da je Srbija napravila hrabar korak usvajanjem Strategije državnog vlasništva i upravljanja privrednim subjektima koji su u vlasništvu Republike Srbije.

POTENCIJALI

Zadovoljni smo podrškom koju smo pružili beogradskom aerodromu kroz javno-privatno partnerstvo i vidimo potencijal za dalje angažovanje, recimo u domenu rečnih luka.

Kad je reč o tržištu rada, podsticanje zapošljavanja mladih i žena pomoglo bi da se ublaži pritisak na ponudu, a isto bi se postiglo i sistematskim pristupom privlačenju stranih radnika tamo gde je to potrebno. Glavni cilj bi ipak trebalo da bude sprečavanje odliva mozgova i zaustavljanje iseljavanja talentovanih mladih Srba iz zemlje. Usmerenost na stvaranje ekonomskih šansi je od ključnog značaja u tom pogledu, što uključuje i oblasti izvan Beograda i Novog Sada. Zato je važno da se nastavi unapređivanje domaće transportne infrastrukture, kao i da se stvaraju povoljni uslovi za privlačenje investicija u manje razvijene delove zemlje. Međutim, suočavanje s uzrocima iseljavanja stanovništva je mnogo šira tema koja je povezana s očekivanjima u pogledu životnog standarda u zemlji, posebno kad je reč o zdravlju, obrazovanju i čistoj životnoj sredini.

Nedavni događaji su nas podstakli da razmišljamo o energetske zavisnosti Srbije i značaju stabilnog energetskeg sistema za poslovne i investicione aktivnosti. Kako ocenjujete nedavna dešavanja u ovom sektoru i koje korake treba preduzeti da bi se osigurala održivost i efikasnost energetskeg sektora?

– Energetska kriza je podstakla države da preduzmu hitne akcije da bi obezbedile sigurno snabdevanje po pristupačnim cenama. U isto vreme, državne strategije i politike u energetskeg sektoru razvijaju se s fokusom kako na prelaz s fosilnih gorova na čistu energiju tako i na poboljšanje energetske efikasnosti u industriji, građevinarstvu i transportu, kao i na povećanje kapaciteta za skladištenje energenata. S obzirom na to da obnovljivi izvori energije imaju nizak marginalni trošak, kao i da ih ima u izobilju, da su neiscrpn i dostupni unutar države, ne iznenađuje što imamo izuzetnu novu fazu brzog rasta u njihovom korišćenju.

Srbija nije izuzetak od tog globalnog trenda. Zadovoljni smo što podržavamo Ministarstvo rudarstva i energetike u pokretanju prve aukcije za obnovljive izvore energije u Srbiji koja je nedavno sprovedena. Sigurni smo da će ovo doneti ekonomičnu električnu energiju srpskim potrošačima, pri čemu ćemo podstaći investicije i učešće privatnog sektora, diversifikaciju energetskeg miksa i kasnije smanjenje zavisnosti od uvoznih fosilnih goriva. Ova aukcija je samo prva runda u trogodišnjem planu, koji predviđa ukupnu alokaciju 1.000 MW

Zelena tranzicija je ključna sveobuhvatna tema koja zahteva hitnu pažnju, posebno kada se uzmu u obzir moguće posledice koje mehanizam uvođenja poreza na ugljenik može da ima na konkurentnost Srbije

za kapacitet vetroelektrana i 300 MW za solarne panele. Potpuno smo posvećeni tome da nastavimo da podržavamo ovaj proces, između ostalog i tako što ćemo obezbediti finansijska sredstva za investitore kojima će biti dodeljeni kapaciteti na osnovu aukcija, kao i putem unapređivanja srpskih mreža za prenos i distribuciju električne energije tako da one mogu da apsorbuju povećani obim periodične proizvodnje iz solarnih elektrana i vetroelektrana. Drugi ključan aspekt energetske tranzicije jeste da se smanji rasipanje energije. Znatno ćemo pojačati svoje aktivnosti u tom domenu, od direktnog finansiranja većih korporacija, preko kreditnih linija koje se putem komercijalnih banaka usmeravaju mikro, malim i srednjim preduzećima, do ubrzanog renoviranja javnih i privatnih zgrada.

Šta je ono što vas brine i kako Evropska banka za obnovu i razvoj pruža najznačajniju podršku Srbiji u nastavku reformi u sektoru javnih preduzeća?

– Unapređenje korporativnog upravljanja i komercijalizacija preduzeća u državnom vlasništvu pružaju zamajac i oslonac tržišnoj ekonomiji, a trebalo bi i da budu od koristi samim državnim preduzećima putem povećane konkurentnosti i efikasnosti. To zatim donosi koristi celom društvu kroz povećan nivo kvaliteta javnih usluga i smanjeno oslanjanje na državni budžet. Sve ovo zahteva da država jasno definiše ciljeve za javna preduzeća, kao i da pažljivo prati da li se i kako ti ciljevi ostvaruju, i u tome leži najveći izazov.

Smatramo da je Srbija napravila hrabar korak usvajanjem Strategije državnog vlasništva i upravljanja privrednim subjektima koji su u vlasništvu Republike Srbije za period od 2021. do 2027, a čiji je razvoj EBRD

► pomogao, . Strategija je postavila ambicioznu viziju iz koje je proistekao novi zakon o javnim preduzećima. Povrh toga, EBRD pruža dodatnu podršku putem aktivnosti vezanih za korporativno upravljanje i korporativni razvoj koje su povezane sa kreditima koje EBRD daje srpskim javnim preduzećima. Na primer, preduzeće Srbija Voz je već izvuklo korist iz programa unapređenja korporativnog upravljanja koji je razvijen i sproveden uz podršku Evropske banke za obnovu i razvoj, i slični programi će biti sprovedeni za Srbija Kargo i Železnice Srbije kasnije ove godine. EBRD takođe podržava EPS putem programa korporativnog razvoja koji će obuhvatiti aktivnosti usmerene na unapređivanje funkcija upravljanja rizicima, nabavke i trgovine energijom, između ostalog. Takođe smo spremni da pomognemo vlastima u daljem definisanju standarda upravljanja putem podzakonske regulative, sve uz aktivno učešće Ministarstva privrede, koje treba da postane centralni vlasnički subjekt koji će se prema potrebi usaglašavati sa drugim ministarstvima i agencijama.

Uprkos usporavanju procesa pristupanja Evropskoj uniji, veliki napredak je ostvaren u uspostavljanju jakih veza između Evropske unije i Srbije u domenu transportne infrastrukture. Šta biste istakli kao ključne korake koje je Srbija preduzela uz podršku Evropske banke za obnovu i razvoj?

– Srbija investira u velikoj meri u svoju putnu i železničku mrežu i verujem da je to bio ključni faktor koji joj je omogućio da bude uspešna u privlačenju direktnih stranih investicija poslednjih godina. Osim što donose bolju povezanost sa Evropskom unijom i drugim zemljama zapadnog Balkana, smatram da su te investicije takođe ključne za regionalni ekonomski razvoj i za otklanjanje razloga za interne migracije prema glavnom gradu. Kad je reč o Evropskoj banci za obnovu i razvoj, transportna infrastruktura je ključni prioritet i čini veliki deo našeg portfolija u Srbiji. U železničkom sektoru smo prošle godine potpisali sporazum o finansiranju u iznosu od 550 miliona evra za modernizaciju i unapređenje železničke infrastrukture na deonici između Beograda i Niša u dužini od 230 kilometara. Taj projekat je strateški prioritet za Srbiju jer čini deo njenog glavnog železničkog transportnog koridora i sprovodi se uz pomoć najvećeg granta koji je Srbija ikada dobila od Evropske unije. U Evropskoj banci za obnovu i razvoj smo takođe posvećeni omogućavanju javno-privatnih partnerstava u svrhu izgradnje infrastrukture, pri čemu se mobilizuje privatni kapital i znanja putem konkurentnih procesa. Zadovoljni smo podrškom koju smo pružili beogradskom aerodromu kroz javno-privatno partnerstvo, i smatramo da postoje mogućnosti da se uradi više, na primer, u domenu rečnih luka.

Ako se vratimo na početno pitanje koje je podstaklo našu diskusiju u vezi sa privrednim rastom, u kojoj meri je Srbija ostvarila napredak u izgradnji privrede zasnovane na znanju? U kojoj meri investicije u inovacionu infrastrukturu pomažu da se talenat i preduzetništvo zadrže u Srbiji?

– Srbija je dobro napredovala u nekim oblastima privrede zasnovane na znanju, povećavši svoj izvoz u sektoru informacionih i komunikacionih tehnologija za više od jedanaest puta između 2010. i 2022. godine. Srbija sada u tom sektoru ima veći izvoz od Estonije, koja je jedan od predvodnika u oblasti digitalnih usluga u Evropi. Tome su doprineli povećanje globalne tražnje za digitalnim uslugama, relativno niski troškovi radne snage i povećano interesovanje za obrazovanje u oblasti informacionih i komunikacionih tehnologija na Zapadnom Balkanu. Međutim, konkurentnost cene rada u regionu se brzo smanjuje i buduća ponuda stručnjaka može da bude ograničena demografskim trendovima, posebno pošto postoji mogućnost da će veći procenat onih sa naprednijim digitalnim veštinama otići iz zemlje. Investicije u obrazovanje, istraživanje i poslovne kapacitete su važan korak koji omogućava da procvat u sektoru informacionih i komunikacionih tehnologija bude održiv. Zato Evropska banka za obnovu i razvoj finansira širenje postojećih i razvoj novih naučno-tehnoloških parkova u Nišu, Čačku i Kruševcu, kao i kampusa Bio4 u Beogradu. Verujemo da će ova infrastruktura podržati rađanje i rast inovativnih startapova i firmi u Srbiji. Jednako važan će biti projekat uvođenja širokopolasnog interneta u ruralnim oblastima, koji takođe finansira EBRD. Taj projekat će omogućiti manjim sredinama širom zemlje da dobiju brzi internet. Pored infrastrukture, takođe ćemo nastaviti svoj savetodavni program za mala i srednja preduzeća, putem koga pomažemo lokalnim preduzećima da steknu veštine koje su potrebne za uspeh u digitalnoj ekonomiji i integraciju u međunarodne lance vrednosti.

Za Srbiju bi glavni cilj trebalo da bude sprečavanje odliva mozgova i zaustavljanje iseljavanja talentovanih mladih Srba iz zemlje

CTP – najveći developer industrijskih nekretnina u CEE

Trenutno na Novom Beogradu završava najveći logistički park u Srbiji od 135.000 kvadrata, a uz to ima pet gradilišta kojima će dodati još 144.000 m² u srpski portfolio

by
CTP.

Naši parkovi se nalaze na premijum lokacijama i obezbeđuju kompletnu podršku te naši klijenti mogu da se u potpunosti posvete svom kor biznisu – objašnjava gospodin Kovačević i ističe da je svaka zgrada CTP u Srbiji zelenog karaktera, energetska i efikasna i BREEAM sertifikovana.

Krajem prošle godine ste počeli sa izgradnjom CTPark Belgrade City na lokaciji Novi Beograd-Kvantaš. Kako se odvijaju radovi i dokle ste stigli sa izdavanjem?

– Naš tim na terenu, zajedno sa našim izvođačima, zaista radi sjajan posao. Prezadovoljni smo što se sve odvija prema planu i prema definisanoj dinamici. Jedinstvenost ovog projekta pre svega predstavlja premijalna lokacija, blizu centra i blizu aerodroma, i to što će nakon završetka gradnje biti najveći logistički centar u Srbiji. Naši klijenti su takođe prepoznali potencijal ove lokacije, tako da se možemo pohvaliti da je skoro 80% prostora već izdato. Očekujemo da ćemo do kraja izgradnje, do decembra, popuniti ceo kapacitet parka.

Često ističete da nikada ne odstupate od CTP zlatnog standarda. Šta označava ovaj pojam?

– CTP kada gradi, gradi za sebe, što znači da mi kada nešto gradimo, gradimo to po najvišim standardima kvaliteta kako bismo

Naša mreža u CEE od 1.000+ zakupaca ima stopu zadržavanja od 92%, dok 80% našeg novog poslovanja dolazi iz naše postojeće mreže zakupaca

osigurali da traje. Mi ne gradimo samo zgrade već održive poslovne ekosisteme budućnosti i zato naši objekti imaju prosečan vek trajanja od 40 godina. Sve što isporučujemo, uradi i kontroliše naš tim kako bismo garantovali da ispunjava CTP zlatni standard.

Čak 80% vašeg novog poslovanja dolazi iz postojeće mreže zakupaca. Šta vas čini tako dobrim i poželjnim partnerom?

– Naša mreža u CEE od 1.000+ zakupaca ima stopu zadržavanja od 92%, dok 80% našeg novog poslovanja dolazi iz naše postojeće mreže zakupaca. To znači da kako oni rastu, rastemo i mi. I eto, biraju da rastu s nama jer smo prepoznati kao partner koji je u potpunosti posvećen potrebama klijenta. Uzimajući u obzir da su naši parkovi na premijum lokacijama, da u našim parkovima imaju kompletnu podršku – tim property menadžera na licu mesta, uređenje zajedničkog prostora, obezbeđenje 24/7, naši klijenti mogu u potpunosti da se posvete svom kor biznisu.

Zadovoljavaju li vaši kapaciteti trenutnu potražnju ili vidite prostor i priliku za dalje širenje?

– Osim CTParka Belgrade City, imamo aktivna gradilišta na pet lokacija, kojima dodajemo još 144.000 m² u naš portfolio. Dobar deo tih kvadrata je unapred dogovoren, dok određeni deo kvadrata gradimo na lokacijama gde vidimo veliki potencijal, bez poznatog klijenta. Razlog takve strategije razvoja se ogleda u tome što želimo uvek da budemo spremni za zahteve koje dolaze od logističkih kompanija, kao i da budemo u mogućnosti da im nudimo različite lokacije. Rekao bih da smo trenutnu potražnju dobro procenili i nastavljamo dalji razvoj na sadašnjim i na budućim lokacijama.

Naša mreža u CEE od 1.000+ zakupaca ima stopu zadržavanja od 92%, dok 80% našeg novog poslovanja dolazi iz naše postojeće mreže zakupaca.

Vrhunski stručnjaci za bezbednost

Kada se kaže G4S Srbija, obično se misli na fizičko obezbeđenje i uslugu Transport novca, međutim veliki deo njihovog poslovanja i proizvoda su inženjering i tehnologija

An ALLIED UNIVERSAL Company

Cilj kompanije je da obezbedi proizvode koji će omogućiti njihovim kupcima da steknu prednost nad konkurencijom, a ambicija da postanu organizacija koja je u potpunosti usmerena na kupca.

G4S Srbija želi da obezbedi proizvode koji će našim kupcima omogućiti da steknu prednost nad konkurencijom. U upravljanju gotovinom ovu ulogu će imati naš novolansirani Cash360 proizvod gde G4S pokriva E2E gotovinski ciklus s aparatom za depozit, transportom, obradom i osiguranjem. Sve te fizičke operacije pokriveno su digitalnim slojem s najsavremenijom tehnologijom koja omogućava povezivanje svih uključenih zainteresovanih strana u realnom vremenu kao i s trenutnim stanjem na računima. Ovo rešenje je potpuno novo za srpsko tržište i uvereni smo da će promeniti način kako veliki trgovci na malo i banke rade zajedno.

Prednosti Cash360 su:

- * Pojednostavite procese da biste smanjili troškove upravljanja gotovinom.
- * Efikasno pratite upravljanje novčanim tokovima.
- * Minimizirajte računovodstvene greške.
- * Optimizujte svoj novčani ciklus.
- * Ubrzajte depozite na bankovnim računima.
- * Uštedite vreme eliminisanjem višestrukih gotovinskih usaglašavanja.

**Koliko god
veštačka
inteligencija
otvara ogromne
poslovne
mogućnosti,
ona takođe
predstavlja
rizike i
zabrinutost za
privatnost**

* Povećajte sigurnost od krađe.

* Oslobodite svoje osoblje da se fokusira na druge zadatke.

Sve u svemu, ovaj proizvod će smanjiti troškove poslovanja naših kupaca i povećati opštu sigurnost njihovog po-

slovanja. Veoma smo uzbuđeni zbog budućnosti Cash360 u Srbiji.

Poslednjih godinu dana naš srpski tim inženjera je radio na praktičnom usvajanju veštačke inteligencije (VI) u industriji elektronske bezbednosti na domaćem tržištu. Veoma smo ponosni što je Srbija

svetski lider u primeni ovih rešenja u realnom okruženju. S jedne strane, bezbednosni sistemi sa VI mogu poboljšati tačnost i brzinu otkrivanja pretnji i reagovanja, što olakšava sprečavanje i rešavanje kršenja bezbednosti.

Ovo se radi pomoću VI koja analizira ljudsko ponašanje za unapred definisane situacije koje bi mogle ukazivati na to da neko krši zakon ili kućni red. To bi, na primer, moglo da uključi kako ulazak na posed, viku i lupanje tako i lomljenje stakla ili neovlašćeno korišćenje bankomata. Ovo pomaže u proaktivnim bezbednosnim merama i omogućava brži i daljinski bezbednosni odgovor na pretnju. Još jedan revolucionarni element ovog rešenja jeste to što sistem može obezbediti analizu komercijalnih podataka, kao što su mape aktivnosti kupaca, efektivnost prodaje ili vreme za pružanje usluga klijentu. Ovo efektivno menja tradicionalnu bezbednost kao faktor troškova u kreator vrednosti za komercijalna i marketiška odeljenja naših kupaca!

Koliko god veštačka inteligencija otvara ogromne poslovne mogućnosti, ona takođe predstavlja rizike i zabrinutost za privatnost.

Revolucionarna tehnologija i upotreba veštačke inteligencije omogućavaju nam da obezbedimo veoma visoke standarde privatnosti. Ovo je revolucionarno zbog činjenice da imamo kamere koje gledaju i VI koji aktivno analizira pretnje, ali u isto vreme, nema strimovanja videa ili snimanja dok se ne otkrije pretnja i ne treba primeniti bezbednosni odgovor. Ova tehnologija nam omogućava da efikasno povećamo i pooštrimo standarde privatnosti u poređenju sa tradicionalnim CCTV-om. Naš proizvod je već prepoznao jedan od naših VIP kupaca prvom komercijalnom primenom u Srbiji. Veoma smo ponosni što je naš tim doveo Srbiju do vrha u svetskom takmičenju u inovacijama.

Direktiva EU o izveštavanju o korporativnoj održivosti (CSRD) predstavlja veliki napredak za kompanije u Srbiji jer zahteva od njih da otkriju više informaci-

ja o svojim praksama održivosti i uticajima. Ovo može uključivati informacije o njihovom učinku u oblasti životne sredine, društva i upravljanja (ESG). Jedna od najvažnijih i najizazovnijih tema za organizacije u Srbiji biće izveštavanje o vrednosti celog lanca snabdevanja kompanija. Poznat je trend da kompanije spoljnim saradnicima delegiraju radno intenzivne i sporedne operacije – a bezbednost je jedan od tih primera. Nema ništa loše u tome, ali zahteva snažno upravljanje koje omogućava da transparentnost i ciljevi održivosti budu deo procesa nabavke. Ovo je još uvek veliki izazov u Srbiji i G4S želi da se angažuje sa lokalnim i međunarodnim poslovnim udruženjima u identifikaciji oblasti – sa posebnim fokusom na nabavku radne snage za teške poslove – gde mogu da unaprede prakse održivosti i na kraju doprinesu uspešnijoj budućnosti u Srbiji. Usklađenost je veoma važan deo ponude G4S-a i želimo da je promoviramo kao investicionu i poslovnu priliku, a ne kao trošak.

ZAŠTITITE SVOJ DOM
ILI POSAO

NIŠTA BEZ ALARM MONITORINGA

MI SMO SVUDA!
THERE FOR YOU!

Digitalizacijom i transformacijom protiv sive ekonomije

Poreska uprava svim svojim aktivnostima potvrđuje jednu od ključnih uloga u borbi protiv sive ekonomije u Republici Srbiji. Nastavlja da radi na svojoj transformaciji. Uskoro počinje sprovođenje novog poslovnog modela koji će biti podržan jedinstvenim integrisanim informacionim sistemom

FISKALIZACIJA

Jedan od glavnih koraka na putu reforme učinjen je uvođenjem i implementacijom novog modela elektronske fiskalizacije.

DIGITALIZACIJA

Poreska uprava će i u budućnosti nastaviti sa digitalizacijom koja je pretpostavka automatizacije poreskih procesa.

PODRŠKA

Prepoznati i pružiti pomoć poreskim obveznicima da u izmenjenim uslovima poslovanja lakše ispoštuju poreske propise.

Suzbijanje sive ekonomije predstavlja jedan od prioriteta u radu Poreske uprave Srbije. Od 2014. godine neprekidno se sprovode aktivnosti kroz pojačan rad inspekcijских službi, kao i u cilju jačanja i podizanja svesti građana i privrede o štetnim posledicama sive ekonomije, kroz edukativne medijske kampanje poput Porez plati da ti se dobrim vrati, kroz fiskalnu edukaciju mladih Poreski čas, kao i seriju sastanaka sa strukovnim udruženjima. Više puta su organizovane i nagradne igre. Pored toga, aktivnosti Sektora poreske policije usmerene su na rano otkrivanje tzv. 'peračkih' i 'fantom' preduzeća koja privrednim subjektima pomažu u izbegavanju plaćanja javnih prihoda. U prvom delu 2023. godine za nelegalni promet akciznih proizvoda podneto je 175 krivičnih prijava i identifikovano 89 takvih privrednih subjekata.

Od 2017. do 2021. godine, po istraživanju NALED-a, smanjeno je učešće sive ekonomije za tri procentna poena, na 11,7 odsto. Koliko ste zadovoljni ovim rezultatom?

– Imamo puno razloga za zadovoljstvo. Sigurno je da se značajan deo ovih rezultata može pripisati uspešnoj reformi, koja se intenzivno sprovodi od 2015. godine, kada je usvojen prvi Program transformacije koji je sadržao set mera za efikasno suzbijanje sive ekonomije. Dosta toga je urađeno i rezultati postaju sve vidljiviji. Sistem elektronskog podnošenja poreskih prijava je pojednostavio proces ispunjavanja poreskih obaveza obveznika. Unapređena je analiza rizika koja omogućava da se primenjuje veliki broj kriterijuma za ocenu rizika svakog poreskog obveznika. Izvršili smo specijalizaciju poreskih inspektora po stručnoj sposobnosti i kompetencijama. Takođe, jedan od glavnih koraka na putu reforme učinjen je uvođenjem i implementacijom novog modela elektronske fiskalizacije.

Zahvaljujući svemu tome, od 2015. godine imamo konstantan trend povećanja naplate, koji je najvidljiviji kroz činjenicu da koeficijent ostvarenja naplate za drugi kvartal 2023. godine, u odnosu na isti period 2014. godine, iznosi 217,5 odsto. Takođe, u istom periodu 2023. godine obračunato je više od 8 milijardi dinara novoootkrivenih prihoda, što je za 11 odsto više u odnosu na isti period 2022. godine – kaže Dragana Marković, direktorka Poreske uprave Srbije.

Odgovarajući na mnogobrojne izazove turbulentnih vremena, pokazali smo svoju urednost, poturđujući svojom profesionalnošću da su svi naši kapaciteti na raspolaganju državi

Kakvi su efekti eFiskalizacije na smanjenje sive ekonomije i koliko je to vama kao Poreskoj upravi pomoglo da budete efikasniji?

– Kroz novi model fiskalizacije Poreska uprava je dobila jedan savremen i moćan alat u borbi protiv sive ekonomije, koji pruža mogućnosti za prepoznavanje obveznika koji ne žele da poštuju propise iz oblasti evidentiranja prometa preko fiskalnih uređaja. Razvojem Napredne analitičke platforme u Sistemu za upravljanje fiskalizacijom obezbeđeno je da kontrole budu ciljane, da rad Poreske uprave postane još efikasniji, a rezultati napredniji.

Nov program borbe protiv sive ekonomije podrazumeva rešenja koja će jačati kapacitete inspekcija, sudova i Poreske uprave i podržati odgovornu privredu. Kakve rezultate je do sada

U prvom delu
2023. godine
za nelegalni
promet akciznih
proizvoda
podneto je
175
krivičnih prijava

► **dala saradnja PU i drugih delova administracije i pravosudnog sistema?**

– Uspešna borba protiv sive ekonomije u skladu sa Akcionim planom Vlade Republike Srbije Programa za suzbijanje sive ekonomije 2022–2025. godine rezultat je simultanog delovanja i međusobne saradnje institucija sistema. Rezultati rada vidljivi su u svim segmentima rada Poreske uprave, od naplate, kontrole pa do poreske policije, koja je u prvoj polovini 2023. godine u saradnji sa drugim državnim organima oduzela 12,5 tona duvana u listu, 4,9 tona rezanog duvana, 99.289 paklica cigareta, 63.146 komada ručno pravljenih cigareta, 5 kg aromatizovanog duvana za nargile, 31.359,00 litara nafte i naftnih derivata, 2.122,80 litara alkoholnih pića i 154,90 kg kafe.

Mnogi stručnjaci i dalje ističu da je nepovoljna starosna struktura i nepopunjenost radnih mesta veliki problem za PU. Koliko ste u proteklom periodu uspeali da ojačate kadrovsku strukturu?

– To je složeno pitanje koje za sveobuhvatan odgovor traži malo više prostora. Poreska uprava ulaže napore i koristi sva raspoloživa sredstva da privuče više kandidata i ojača kadrovski kapacitet. U tom cilju kontinuirano se raspisuju javni konkursi za prijem novih zaposlenih i preduzimaju aktivnosti, kao što su medijska promocija konkursa, objavljivanje informacija o oglašanim javnim konkursima na društvenim mrežama i učešće u programu Nacionalne službe za zapošljavanje Moja prva plata za stručno osposobljavanje lica za samostalan rad u struci.

U vremenima usporavanja privrednog rasta, što je sada slučaj, često raste poreska evazija. Koliko danas osećate efekte ove relativno nepovoljne privredne situacije?

– Periodi kriza u društvu odlično oslikavaju svu kompleksnost položaja Poreske uprave. Potrebno je obezbediti prikupljanje dovoljnog iznosa poreza i prepoznati i pomoći obveznike koji žele, a ne mogu da poštuju poreske propise zbog promenjenih uslova poslovanja, kako ne bi našli utočište u sferi sive ekonomije. Ipak, i u takvim vremenima pokazali smo svoju vrednost, pre svega u domenu naplate javnih prihoda, potvrđujući svojom profesionalnošću da su svi naši kapaciteti na raspolaganju državi.

PU je postala jedan od simbola ubrzane digitalizacije i uvođenja modernih elektronskih rešenja. Šta nas u narednom periodu očekuje na ovom planu?

– U ovom trenutku Poreska uprava se nalazi u realizaciji strateških ciljeva transformacije. U proceduri je postupak nabavke jedinstvenog integrisanog informacionog sistema koji će podržati sprovođenje

Od ove godine prvi put je obveznicima ponuđena unapred popunjena poreska prijava za godišnji porez na dohodak građana, što je primer najbolje međunarodne prakse u toj oblasti

Izuzetno smo zadovoljni što je od

2017. do 2021.

godine učešće sive ekonomije smanjeno na

11,7

odsto

novog poslovnog modela. Takođe, nastavljamo sa uvođenjem modernog digitalnog poslovanja i sprovođenjem cilja da se svi poslovi sa Poreskom upravom obavljaju elektronskim putem. Tako je od ove godine, prvi put, obveznicima ponuđena unapred popunjena poreska prijava za godišnji porez na dohodak građana. Poreska uprava će i u budućnosti nastaviti sa digitalizacijom koja je pretpostavka automatizacije poreskih procesa i koja će doprineti ostvarenju konačnog cilja – stvaranja moderne i efikasne institucije koja u svakom trenutku pruža digitalnu uslugu prilagođenu poreskom obvezniku.

acb: Društvo za posredovanje u osiguranju „ABC“ D.O.O.

ACB doo društvo za posredovanje u osiguranju, kao ekskluzivni korespondent Aon-a u Srbiji ponovo je u FIC-u, gde smo i ranije bili aktivan član i pružali svoj doprinos radu organizacije i aktivnostima usmerenim na stvaranje boljeg okruženja za efikasnije poslovanje srpske privrede.

U ovoj godini, pojačani znanjem i iskustvom nastavljamo započeto u pravom smeru.

Bogato iskustvo od 21 godine rada na srpskom tržištu osiguranja, na kome veoma uspešno pružamo vrhunsku uslugu u oblasti posredovanja u osiguranju prepoznaje preko 650 naših zadovoljnih klijenata.

Dugogodišnjim radom razvili smo bogatu ponudu usluga za naše klijente u svim vrstama osiguranja i za gotovo sve oblasti privrede. Zbog toga, uz snagu velikog kupca, garantujemo da ćemo od osiguravača dobiti najbolje uslove i premije za naše klijente.

Naš tim, koji čine 20 licenciranih posrednika sa dugogodišnjim iskustvom, specijalizovan je za pružanje svih rešenja u osiguranju - od procene rizika i mogućih opasnosti koje mogu ugroziti poslovanje, do pronalaženja najadekvatnijeg pokrivača koje će zaštititi interes naših klijenata.

Sa našim "Tailor-made" rešenjima, klijentima pružamo značajne uštede u vremenu, kao i u premiji osiguranja i obezbeđujemo kvalitet pokrivača tokom trajanja ugovorenog perioda osiguranja.

Osim toga, naši eksperti prate realizaciju tokom celokupnog perioda trajanja ugovora o osiguranju pružajući kvalitetan servis i savete kod štetnih događaja, kako bi od osiguravajućeg društva dobili adekvatno i efikasno plaćanje odštete.

Exclusive correspondent of **AON** in Serbia

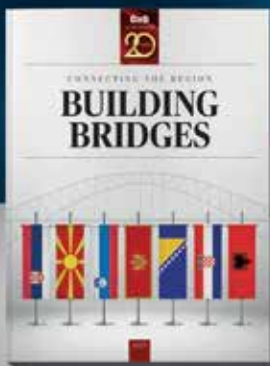

CorD

CONNECTING THE REGION

BUILDING BRIDGES

FIRST EVER REGIONAL PUBLICATION

Exploring and promoting regional cooperation potentials challenges and achievements in order to foster understanding and strengthen bilateral relations. Highest state officials representatives of international organisations and business leaders.

Dijalogom do novih zakonskih rešenja

Kako bi se prevazišli izazovi implementacije novih zakonodavnih rešenja, važno je uključiti relevantne stručnjake i interesne grupe u proces donošenja zakonskih regulativa kako bi se smanjio rizik od nesklada i konflikata

FIC je u prethodnom periodu, između dva izdanja *Bele knjige*, dao značajan doprinos unapređenju rešenja Zakona o strancima i Zakona o zapošljavanju stranaca, Zakona o planiranju i izgradnji, te zajedno sa dvanaest drugih poslovnih asocijacija inicirali smo predloge za unapređenje regulative u oblasti obnovljivih izvora energije. Pored toga, svesni važnosti izveštavanja o zaštiti životne sredine, socijalnim pitanjima i korporativnom upravljanju (Environmental, Social and Governance Reporting), pokrenuli smo mnoga pitanja poput regenerativne poljoprivrede i nefinansijskog izveštavanja, prepoznali smo neophodnost rešavanja problema upravljanja otpadom i mnoga druga, kaže Ana Govedarica, potpredsednica i portparol Saveta stranih investitora i generalna direktorka kompanije Roche, sumirajući rad FIC-a u prethodnih godinu dana.

Koji izazovi se najčešće pojavljuju u praksi jednom kada neko zakonodavno rešenje bude prihvaćeno.

U kojim oblastima vidite najveći prostor za bolju implementaciju postojećih zakonskih rešenja?

– Dabi se prevladali izazovi implementacije novih zakonodavnih rešenja, ključno je osigurati efikasnu komunikaciju i obuku o novim zakonima, obezbediti dovoljno resursa za njihovu primenu i uspostaviti pravosudni sistem koji će se efikasno nositi s novim pravilima. Takođe je važno uključiti relevantne stručnjake i interesne grupe u proces donošenja zakonskih regulativa kako bi se smanjio rizik od nesklada i konflikata.

Članice FIC-a kroz svoj rad uvode u Srbiju moderne tehnologije i podstiču inovacije. Koliko je ovaj rad harmonizovan sa inicijativama Vlade Srbije na podizanju inovacionih kapaciteta u Srbiji?

– FIC je, na primer, snažno podržao digitalnu agendu Vlade Srbije, jer poboljšanja rada uprave na ovom polju omogućavaju mnogo bolje uslove poslovanja. Takođe, strateško okretanje države ka prioritizaciji razvoja visokotehnoloških industrija praćeno je pokretanjem

brojnih plodotvornih javno-privatnih partnerskih projekata kojima se stvara čvrsta podloga za dalji razvoj i širenje obima rada tih industrija u Srbiji. FIC će kroz inicijative i povezivanje domaćih vlasti, domaćih privrednika i naučnika sa međunarodnom visokotehnološkom zajednicom doprineti na razvoju inovacionih kapaciteta Srbije.

Vlada Srbije je u poslednje vreme načinila značajne korake u domenu tretmana pacijenata sa retkim bolestima i ojačala saradnju sa proizvođačima inovativnih lekova. Kako vi ocenjujete ove korake i šta su po vašem mišljenju naredni koraci u ovom domenu?

– Vlada Srbije je učinila puno za obolele od retkih bolesti, i za skrining i za terapiju. Pomoci su značajni, ali i dalje

UMREŽAVANJE

FIC će povezivanjem domaćih vlasti, domaćih privrednika i naučnika sa međunarodnom visokotehnološkom zajednicom doprineti razvoju inovacionih kapaciteta Srbije.

NAPREDAK

Kvalitet saradnje i komunikacije između svih stejkholdera u zdravstvenom sektoru značajno je bolji nego pre nekoliko godina.

ZNAJJE

FIC ima resurse da donosiocima odluka pomogne u kreiranju novih zdravstvenih politika, prenoseći najbolje svetske prakse iz te oblasti.

postoje liste čekanja za odobravanje terapije za pojedine bolesti. Svi se zalažemo da se i to reši, jer se odlaganjem lečenja zdravstveno stanje obolelih pogoršava.

Nedovoljna dostupnost inovativnih terapija generalno je jedan od problema koji mora što pre biti sistemski rešen: u Srbiji se od ukupnog broja inovativnih lekova koji budu registrovani u Evropi samo oko osam odsto nađe na pozitivnoj listi. To je tri puta lošije nego, na primer, u Hrvatskoj i četiri puta lošije nego u Bugarskoj.

Kako ocenjujete vašu saradnju sa ključnim stejkholderima u zdravstvenom sektoru i gde bi ekspertiza FIC-a mogla pomoći u trenutku kada Srbija mora da vodi opreznu fiskalnu politiku?

– Kvalitet saradnje i komunikacije između svih stejkholdera u zdravstvenom sektoru, i tu mislim na zdravstvene vlasti, lekare, pacijente, predstavnike industrija koje su vezane za zdravstveni sistem, značajno je bolji nego pre nekoliko godina, ali će svako naredno unapređenje na tom polju donositi velike benefite za čitavu zajednicu, jer zdravstvena usluga može biti bolja samo uz snažnu sinergiju svih učesnika.

Svedoci smo da je unapređenje zdravstvenog sistema bio jedan od društvenih prioriteta i da je na tom polju načinjeno nekoliko ozbiljnih pomaka. Ne bi bilo dobro da se taj momentum unapređenja ne izgubi u slučajevima vođenja restriktivnije monetarne politike. Prvo, zbog toga što postojeća ulaganja u zdravstvo jesu veća nego ranije, ali nikako nisu dovoljna i Srbija još uvek ozbiljno zaostaje za većinom evropskih zemalja. Drugo što uz dobru kontrolu, pametnu preraspodelu sredstava zdravstvenog budžeta i primenu inovativnih rešenja svaki dinar uložen u zdravstvo višestruko se vraća zajednici, pa i samom državnom budžetu kroz mnoge uštede koje kasnije slede. Neophodno je posvećeno i odlučno voditi zdravstveni sistem, jer su potrebne reforme, pre svega u zdravstvenom osiguranju.

FIC ima resurse da donosiocima odluka pomogne u kreiranju novih zdravstvenih politika, prenoseći najbolje svetske prakse iz te oblasti u korišćenju najefikasnijih finansijskih, organizacionih i tehnoloških alata koji omogućavaju unapređenje zdravstvene zaštite uz maksimalnu optimizaciju svih resursa.

Nedovoljna dostupnost inovativnih terapija jedan je od problema koji mora što pre biti sistemski rešen

A kako biste ukratko ocenili trenutnu situaciju u zdravstvenom sistemu Srbije?

– Videli smo tokom krize sa kovidom 19 da se srpski zdravstveni sistem pokazao kao vrlo fleksibilan i rezilijentan na taj strahovit udar i poremećaj koji je pandemija izazvala. Može se reći i da se relativno brzo gotovo u potpunosti vratio u normalu, što je veliki uspeh, pogotovo u okolnostima da je i pre kovid 19 krize sistem bio prenapregnut.

Istina je i da je, zahvaljujući kovid 19 krizi, ubrzano podizanje kapaciteta zdravstvenog sistema i korišćenja efikasnijih organizacionih i tehničkih rešenja, kao i povećanje dostupnosti najsavremenijih terapija.

Međutim, zdravstveni sistem Srbije suočava se sada sa nekoliko novih i starih problema koji moraju biti hitno rešeni, kao što su nedostatak kadra, potreba za mnogo većim obimom korišćenja savremenih tehnologija, naprednije korišćenje podataka u zdravstvenom sistemu i njihova integracija, revizija i uvođenje novih modela finansiranja u cilju održivosti...

Nesmetan razvoj nove tehnologije

Nadamo se da će pripreme za održavanje, kao i sama aukcija za dodeljivanje prava korišćenja radio-frekvencije za 5G mrežu biti sprovedeni na transparentan i efikasan način u što kraćem roku. U A1 smo posvećeni razvoju prema novom spektru i potpuno smo spremni za uvođenje 5G tehnologije

Srbija je visoko integrisana u evropsko tržište, što potvrđuju i podaci o direktnim investicijama, izvozu i uvozu u Srbiji, ali i faze recesije i ekspanzije, budući da privreda Srbije umnogome zavisi od ekonomskih kretanja u EU.

„Takva usklaenost nedostaje kada govorimo o institucionalnoj postavci u EU“, ocenjuje Dejan Turk, potpredsednik Saveta stranih investitora (generalni direktor kompanije A1 Srbija i A1 Slovenija). „Nestabilno okruženje, pitanja energetske stabilnosti i monetarne stabilizacije, a posledično i promene faktora rasta BDP-a, tj. veći fokus na potrošnju i unutrašnju trgovinu tokom perioda pandemije, mogu da imaju negativan uticaj na nivo stranih investicija. Iako se beleži oporavak od neposrednog negativnog efekta krize kovida 19, još uvek je neizvesno kakav će dalji uticaj dešavanja u Ukrajini imati na strane direktne investicije.“

Koliko je relativno visoka inflacija i nizak privredni rast u Srbiji i Evropi uticao na poslovne aktivnosti i radna mesta koje kreiraju vaše članice?

– Privreda Srbije zavisi od ekonomskih trendova u EU. Nemiri u Ukrajini naglo su prekinuli oporavak posle krize izazvane globalnom pandemijom i doneli nove rizike. Kompanije se suočavaju sa povećanjem troškova poslovanja i otežanim uslovima za obavljanje delatnosti – lanci snabdevanja su prekinuti zbog ekonomskih sankcija, a uz nestašicu električne energije, prirodnog gasa i nafte cene energije i hrane i dalje rastu. Inflacioni pritisci su izazvali restriktivnu monetarnu politiku, a rast kamatnih stopa odražava se na sve aktere na tržištu. Pad BDP-a u evrozoni, kao i najava usporavanja privredne aktivnosti u 2023. godini, posebno na ključnim izvoznim tržištima Srbije, imaće značajne implikacije na srpsku privredu i mogu uticati na usporavanja privredne aktivnosti. Što se tiče nezaposlenosti, ona je strukturna i relativno neosetljiva na inflaciju i promene BDP-a.

Srbija je među vrlo malim brojem zemalja Evrope koja još uvek nije uvela

5G

Koje biste inicijative Vlade Srbije u oblasti telekomunikacija izdvojili kao najvažnije za dalji ekonomski razvoj i izgradnju ekonomije zasnovane na znanju?

– To je sigurno raspisivanje aukcije za dodelu frekvencija za 5G mrežu, uz zajedničku saradnju države i industrije pri izboru modela i perioda javnog nadmetanja. Postojeći kapaciteti operatera su ograničeni, u najboljem slučaju postojeće mreže ćemo moći da koristimo još najviše tri godine. Nadamo se da će pripreme za održavanje, kao i sama aukcija za dodeljivanje prava korišćenja radio-frekvencije biti sprovedeni na transparentan i efikasan način u što kraćem roku, uz cenu koja će omogućiti nesmetan razvoj nove tehnologije i njenu brzu implementaciju, u skladu sa pozitivnim primerima iz okruženja.

ODGOVORNOST

Veliki broj FIC-ovih članica sprovodi strategije zaštite životne sredine, društva i upravljanja (ESG), kao neophodan element poslovanja i doprinos društvu.

EKOLOGIJA

Prva smo telekomunikaciona kompanija u Srbiji koja je počela da primenjuje solarne izvore energije u sopstvenom poslovanju.

RIZICI

Nestabilno okruženje, pitanja energetske stabilnosti i monetarne stabilizacije, a posledično i promene faktora rasta BDP-a mogu da imaju negativan uticaj na nivo stranih investicija.

Istakao bih i nedavno donošenje novog Pravilnika o prenosivosti broja za usluge koje se pružaju preko javnih mobilnih komunikacionih mreža. Novi pravilnik predstavlja značajno unapređenje propisa iz ove oblasti i njegovom primenom će se obezbediti dalji razvoj tržišta i efikasno sprovođenje procesa prenosa broja između mreža operatora. Kao mreža u koju prelazi najviše ljudi, A1 Srbija to posebno pozdravlja.

Koliko su digitalizacija i rast IKT sektora doprineli promeni profila stranih investitora u Srbiji i kako se ove promene održavaju na Savet?

– Vrednost izvoza IKT sektora i kreiranje suficita u razmeni IKT usluga značajno utiče na srpski BDP i zaposlenost. Uz to, digitalizacija se proširila i na poslovanje ostalih kompanija, što je uslovalo brojne inicijative i angažovanje Saveta stranih investitora.

Digitalizacija ima značajnu ulogu u unapređenju poslovne klime i transparentnosti poslovanja svih privrednih subjekata u Srbiji i predstavlja nezaobilaznu temu svih radnih odbora FIC-a. Nekoliko godina unazad je upravo ovo obast u kojoj je postignut najveći napredak. Svedoci smo naglog porasta elektronskih transakcija i šire primene beskontaktnog plaćanja upotrebom digitalnih walleta. Značajan napredak postignut je u delu pravnog okvira koji omogućava dalju digitalizaciju finansijskih usluga. Kvalifikovani elektronski sertifikat i potpis u klauđu, e-fiskalizacija, plaćanja kroz nacionalni IPS (Instant Payment System) upotrebom QR koda, značajni su pomoci koji će trajno uticati na konkurentnost srpske privrede. Uz to, sistem elektronske uprave je dostigao nivo razvoja koji omogućava da se u kratkom roku razvijaju novi servisi i stave u funkciju rešavanja gorućih društvenih problema.

Kako vaše članice doprinose jačanju društvene odgovornosti kompanija i njihovom angažovanju u zajednici?

– Globalna pandemija i geopolitička dešavanja naglala su ljude da preispitaju svoje izbore o tome kako troše svoje vreme, energiju i društveni kapital. U tom kontekstu, stabilnost poslovanja i zdrava, rezilijentna kompanijska kultura predstavljaju temelje za zadržavanje zaposlenih. Danas nije važno samo šta radimo, već kako, to što radimo, utiče na životnu sredinu, društvo

Kvalifikovani elektronski sertifikat i potpis u klauđu, e-fiskalizacija i plaćanja kroz nacionalni *Instant Payment System* značajni su pomoci koji će trajno uticati na konkurentnost srpske privrede

i upravljanje. Na tom tragu veliki broj FIC-ovih članica sprovodi strategije zaštite životne sredine, društva i upravljanja (ESG), kao neophodan element poslovanja.

Telekomunikaciona industrija igra ključnu ulogu u globalnoj povezanosti i digitalnoj transformaciji društva, pa primena ESG standarda ima poseban značaj u ovom sektoru. A1 Srbija kontinuirano ulaže u postizanje klimatske neutralnosti kroz rast udela solarne energije u snabdevanju mreže svojih baznih stanica, povećanje energetske efikasnosti u poslovnim operacijama i poštovanjem principa cirkularne ekonomije. Prva smo telekomunikaciona kompanija u Srbiji koja je počela da primenjuje solarne izvore energije u sopstvenom poslovanju, a doprinos saniranju posledica negativnih klimatskih promena pružamo i kroz projekat *Niklo* kao ja, u okviru kog započinjemo sadnju 10 kišnih bašti u 10 gradova Srbije.

Posvećeni smo evropskim integracijama

Svesni smo da je jedino kroz partnerski odnos i otvoren dijalog moguće dostići potrebni nivo razumevanja i svesti neophodan za promene koje će pokrenuti naše društvo, a posebno ekonomiju, ka ostvarenju zajedničkog cilja

Savet stranih investitora, kroz brojne radne grupe Vlade Srbije, uspešno zagovara promene u srpskoj privredi sa ciljem uspostavljanja tržišne ekonomije i jednakih uslova poslovanja za sve privredne subjekte. O novim inicijativama FIC smo razgovarali sa Aleksandarom Ljubićem, izvršnim direktorom Saveta stranih investitora.

Koje su oblasti danas u žiži interesovanja članica FIC-a i koje promene u ovom domenu zagovarate?

Zahvaljujući ekspertizi naših članica, kao i činjenici da smo se u godinama za nama pokazali kao pouzdan partner državi u rešavanju ključnih pitanja koja se odnose na unapređenje poslovne i investicione klime, već dugi niz godina FIC ima uspostavljenu institucionalnu saradnju sa Vladom Republike Srbije kroz delovanje Radne grupe za sprovođenje preporuka Bele knjige. Upravo je ovaj mehanizam doprineo da se brojna pitanja i izazovi sa kojima se suočava poslovna zajednica u Srbiji reše i unaprede. Svakako, digitalna transformacija srpske privrede nije samo pitanje praćenja trendova već i potreba društva koje želi da bude deo savremenih globalnih ekonomskih i društvenih tokova. I u narednom periodu digitalizacija ostaje jedan od naših prioriteta, jer ima još puno oblasti koje se mogu unaprediti sa aspekta pojednostavljenja, brzine i transparentnosti. FIC veoma intenzivno saraduje sa Republičkim geodetskim zavodom (RGZ). Snažno podržavamo inicijativu za uvođenje tzv. katastarskog alarma koji upozorava vlasnike nepokretnosti ili bilo koga ko ima pravni interes u vezi s tim o svim promenama odmah, u realnom vremenu. Po prirodi stvari, bili smo veoma angažovani na izradi novih rešenja kada je reč o Zakonu o strancima i Zakonu o zapošljavanju stranaca. Pored upotrebe digitalne menice za pravna lica, zalažemo se za njenu punu primenu i za fizička lica. ESG je postao imperativ savremenog globalnog poslovanja. U tom smislu, FIC otvara važnu temu regenerativne poljoprivrede, važnu za čitav sistem lanca snabdevanja lokalnih poljoprivrednih dobavljača naših članica koje,

Više od

20 godina

FIC se trudi da svojim delovanjem kreira nova partnerstva

kao veliki globalni igrači u proizvodnji hrane iz Srbije, snabdevaju ne samo Evropu već i šire. Reč je o važnom ekološkom pitanju, posebno ako se zna da se intenzivna poljoprivreda smatra jednim od najagresivnijih uticaja čoveka na prirodu. Regenerativna poljoprivreda predvodi put u preoblikovanju poljoprivrednih praksi ka održivijoj budućnosti.

Tokom ove godine organizovali ste niz debata na kojima se razgovaralo o brojnim temama – od razvoja finansijskih usluga do novih pravila izveštavanja za kompanije. Koliko se ovaj povratak formatu

EVROINTEGRACIJE

Aktivno zastupamo harmonizaciju propisa i podržavamo intenziviranje pregovora o pristupanju Srbije u članstvo Evropske unije.

DIJALOG

Bela knjiga je ključni projekat FIC-a i naša osnovna platforma za dijalog sa državom, kao i širom društvenom zajednicom i našim partnerima.

DIGITALIZACIJA

Digitalizacija ostaje jedan od naših prioriteta, jer je digitalna transformacija potreba društva koje želi da bude deo savremenih globalnih ekonomskih i društvenih tokova.

diskusija uživo pokazao uspešnim i koje biste teme u narednom periodu kandidovali za diskusiju?

– Protekla godina nam je još jednom pokazala koliko je direktan kontakt važan za naše članice. Izuzetno se pokazao uspešan format FIC Insight gde o aktuelnim temama članice predstavljaju svoja iskustva i ekspertizu drugim članicama i partnerima FIC-a (hedžing, radno pravo, ESG i dr.). Pored već pomenutih tema, u narednom periodu u fokusu FIC-a biće, bez sumnje, različite teme koje pokriva ESG, upravljanje otpadom, radno-pravno zakonodavstvo, nefinansijsko izveštavanje, energetska stabilnost, turizam i dr.

Koja strateška partnerstva je FIC uspostavio u proteklom periodu radi zagovaranja zajedničkih ciljeva?

– Više od 20 godina FIC se trudi da svojim delovanjem kreira nova partnerstva, kao i da sa našim partnerima iz javnog, privatnog i nevladinog sektora radi kontinuirano na stvaranju predvidivog, konkurentnog i održivog poslovnog okruženja. Tome u prilog govori i činjenica da su i brojne bilateralne privredne komore naše članice. Takođe, ove godine smo zajedno sa dvanaest poslovnih udruženja bili potpisnici zajedničke inicijative radi unapređenja predloženih rešenja iz oblasti obnovljivih izvora energije. Deo smo sve snažnije inicijative za ukidanje PDV-a na donaciju hrane. Svesni smo da je samo kroz partnerski odnos i otvoreni dijalog moguće postići potreban nivo razumevanja i svesti neophodan za promene koje će naše društvo, a posebno ekonomiju motivisati i povući napred ka ostvarenju zajedničkog cilja.

Proces evrointegracija u Srbiji odigrava se kako kroz usaglašavanja sa aquis i kroz druge inicijative povezivanja u oblasti infrastrukture, Green Deals i širih regionalnih inicijativa. Kako se ovi tokovi evrointegracija reflektuju na vaše aktivnosti?

– FIC je od samog početka svog delovanja posvećen evropskim integracijama i nema nedoumice oko toga da li je članstvo u EU put kojim Srbija treba da ide, posebno ako se zna da je srpska privreda već duboko integrisana u EU privredu.

Aktivno zastupamo harmonizaciju propisa i podržavamo intenziviranje pregovora o pristupanju. Snažan evropski kontekst našeg delovanja vidljiv je u partnerskoj saradnji sa EU delegacijom i EU Komisijom.

Otvorili smo važnu temu regenerativne poljoprivrede bitne za čitav sistem lanca snabdevanja lokalnih poljoprivrednih dobavljača naših članica koji iz Srbije snabdevaju velike globalne lance

Tome u prilog govori i naše partnerstvo na nedavno održanom EU *Opportunity Weeku*, kao i sa Evropskom investicionom bankom i Evropskom bankom za obnovu i razvoj, koje su i članice naše uprave.

Bela knjiga je već decenijama zaštitni znak FIC-a. Ko su danas njeni najvažniji čitaoci?

– *Bela knjiga* je ključni projekat FIC-a, jedinstvena po tome što je pišu same članice na osnovu svog ogromnog stručnog znanja, praktičnog iskustva i posvećenosti. Poznata po svojoj jedinstvenoj, objektivnoj metodologiji merenja napretka i ispunjavanja preporuka, ona je naša osnovna platforma za dijalog sa državom, kao i sa širom društvenom zajednicom i našim partnerima poput profesionalnih i strukovnih udruženja, obrazovnih i naučnih institucija, medija i diplomatskog kora, sa ciljem poboljšanja propisa, odnosno poslovne i investicione klime u Srbiji, te je kao takva postala ključni input za ekonomski deo godišnjeg izveštaja EK o napretku Srbije u procesu evrointegracija.

Neophodan koordinisan rad državnih službi

U narednom periodu bitno je povezivanje svih inspekcija i uspostavljanje funkcionalnosti za razmenu informacija između sistema Poreske uprave i Uprave carina sa sistemom eInspektor

Uprkos negativnim eksternim faktorima, u Srbiji je u protekloj godini zabeležen rast poreskih prihoda, a taj trend se i dalje nastavlja. Svesna važnosti obezbeđivanja planiranog priliva sredstava u budžet i presecanja tokova nelegalnih aktivnosti, Vlada Srbije je usvojila Program za suzbijanje sive ekonomije 2023–2025. godine, a potom i prateći Akcioni plan.

Članice FIC-a su konkretnim idejama i predlozima aktivno učestvovala u pripremi ovih dokumenata.

Pohvalno je istaći da se rad većine republičkih inspekcija odvija putem informacionog sistema eInspektor, u koji je uključeno 36 od ukupno 43 republičke inspekcije. Ažurirane kontrolne liste i obrasci u skladu sa kojima se obavlja inspeksijski nadzor se redovno objavljuju na sajtu www.inspektor.gov.rs, što omogućava privrednicima da se na jednostavan način upoznaju sa uslovima za poslovanje u skladu sa propisima.

Jedinstveni kontakt-centar za prijavljivanje neregularnosti republičkim inspekcijama, koji je primarna kontakt tačka za podnošenje predstavljanja iz oblasti inspeksijskog nadzora, od uvođenja je imao brojna poboljšanja i proširenja funkcionalnosti, povezan je sa inspekcijama lokalnih samouprava i informacionim sistemom eInspektor, što sve značajno pojednostavljuje proceduru prijave neregularnosti.

Članice FIC-a u okviru stručnih tela analiziraju propise i praksu na tržištu, na osnovu čega ukazuju i na oblasti koje se moraju poboljšati. U okviru daljeg unapređenja bitno je povezivanje svih inspekcija i uspostavljanje funkcionalnosti za razmenu informacija između sistema Poreske uprave i Uprave carina sa sistemom eInspektor. Takođe, neophodno je izmeniti Zakon o prekršajima kako bi se stvorila zakonska osnova za razmenu predmeta u elektronskoj formi između sistema eInspektor i sistema prekršajnih sudova (SIPRES), što bi značajno povećalo efikasnost rada na postupcima.

Jedna od najznačajnijih preventivnih mera je adekvatan sistem kažnjavanja nelegalne trgovine, te je potrebno izvršiti specijalizaciju sudija za prekršaje

Insistiramo na izradi javnog elektronskog registra važećih taksi i naknada, u cilju kontrole parafiskalnih nameta i veće transparentnosti poslovanja

u materiji suzbijanja sive ekonomije i pratiti rad prekršajnih sudova u tim postupcima.

Članovi Koordinacione komisije za inspeksijski nadzor su konstatovali da je stanje u inspeksijskim službama Srbije alarmantno, prevashodno zbog nepovoljne starosne strukture, gde je prosečna starost inspektora 59 godina. Drugi veliki problem je nedovoljan broj inspektora, uzimajući u obzir činjenicu da se popunjenost državnih inspekcija kreće između 30 i 70%, dok zapošljavanje novih inspektora ide jako sporo.

Mere u oblasti politike akciznih proizvoda, pre svega duvana i nafte, nalaze se među najosetljivijima. Iz tog razloga neophodan je koordinisan rad državnih službi, čime će se obezbediti efikasnije planiranje procesa i doprineti dodatnom jačanju javnih finansija.

Bolja harmonizacija sa EU propisima

Za konkretni napredak u usaglašavanju srpskog zakonodavstva sa evropskim u domenu hrane neophodna je revizija Zakona o bezbednosti hrane, koji se neretko ispostavlja kao prepreka u izradi podzakonskih akata

Zakon o bezbednosti hrane nije predvideo donošenje pojedinih propisa, ili je predvideo donošenje podzakonskih akata na način koji onemogućava potpunu harmonizaciju, što zbog razlike u kategorizaciji hrane, što zbog propisanih procedura ili naziva samih podzakonskih akata. Kao primer, Zakon predviđa donošenje Pravilnika o hrani sa izmenjenim nutritivnim sastavom, što konceptualno nije definisano niti propisano na isti način u evropskom zakonodavstvu. Pored toga, u evropskom zakonodavstvu, da bi se obezbedila jasnoća i konzistentnost, smatralo se da sva pravila koja se primenjuju na gluten treba da budu postavljena istim zakonodavstvom, odnosno da Uredba o informisanju potrošača o hrani (EU) No. 1169/2011 treba da bude i okvir za pravila koja se odnose na informacije o odsustvu glutena u hrani. Iako to u našem Zakonu nije izričito propisano, ipak se pravila koja se odnose na informacije o odsustvu glutena u hrani nisu našla u Pravilniku koji bliže propisuje oblast deklarisanja. Procedure stavljanja u promet nove hrane i dijetetskih proizvoda podrazumevaju obavezu postupka odobrenja prilikom svakog novog stavljanja na tržište, što uz harmonizaciju propisa postaje suvišna administrativna prepreka, pored dugotrajnosti samog procesa.

Kada govorimo o uspostavljanju transparentnog i sveobuhvatnog sistema analize rizika svih inspekcijских službi uz pomoć digitalnih rešenja, važno je reći da bi ovakav sistem analize rizika prilikom službenih kontrola, uz primenu digitalizacije, svakako ubrzao razmenu dobara i oslobodio kapacitete inspekcija za preusmeravanje na aktivnosti koje bi doprinele jačanju sistema bezbednosti hrane. Kada bi podaci bili centralizovani, uz digitalna rešenja koja bi omogućila pristup podacima kao što su npr. istorijat privrednog subjekta i klasifikacija na niskorizične ili visokorizične, što bi bio prvi korak ka pojednostavljenju procesa, brzo bi se odlučivalo da li će se neka pošiljka uzorkovati i ispitati. Time bi se resursi automatski usmerili na one koji su se istorijski pokazali kao neusaglašeni.

Za FIC je harmonizacija propisa iz Poglavlja 12 svakako prioritet. Za naš komitet je izuzetno važno donošenje

Trebalo bi preispitati usaglašenost jedinstvenih metodoloških pravila za izradu propisa, koji se razlikuju od EU načina izrade propisa, i samim tim su često prepreka potpunom transponovanju

izmena i dopuna Zakona o trgovini, s obzirom na to da se pokazalo da postoji sukob nadležnosti sa Zakonom o bezbednosti hrane koji je lex specialis za oblast hrane i deklarisanja hrane. Ova dva zakona propisuju različita pravila za deklarisanje zemlje porekla, što navodi na zaključak da u pogledu harmonizacije propisa različita ministarstva imaju različite pristupe za istu oblast. Zbog sukoba nadležnosti, kao i neujednačenog tumačenja inspekcije i subjekata u poslovanju sa hranom u praksi to i dalje izaziva nesigurnosti u poslovanju i poteškoće u spoljnotrgovinskoj razmeni sa EU i zemljama u okruženju.

Potrebna revizija propisa za postavljanje baznih stanica

Kao veliku prepreku daljoj digitalizaciji društva vidimo regulatorne barijere u izgradnji digitalne (telekomunikacione) infrastrukture. Konkretno, potrebna je revizija propisa iz oblasti zaštite životne sredine za postavljanje baznih stanica u mobilnim mrežama. Kapaciteti su ograničeni, sve je teže naći lokacije koje ispunjavaju komplikovane, zamršene i gotovo nemoguće uslove

Digitalizacija se nametnula kao najvažnija tema poslovne zajednice za vreme pandemije kada je elektronsko poslovanje postalo jedini način da se realizuju tradicionalne transakcije. Međutim, digitalna transformacija je mnogo značajniji proces od koga zavisi efikasnost i kapacitet ne samo privrede već i državne uprave. Njeni preduslovi su: digitalna (telekomunikaciona) infrastruktura, adekvatna regulativa i elektronska uprava. Razvijenost upravo ova tri stuba određuje domet digitalizacije jednog društva.

U tom smislu vidimo da je razvoj elektronske uprave nastavljen i nakon pandemije, i to u pravcu koga smo pohvalili u jednom od prošlih izdanja *Bele knjige* – a to je da eUprava ne treba da replicira klasične procedure na šalterima, već da nudi inovativna rešenja na društvene izazove kao što je to bio slučaj sa prijavom za vakcinaciju. Stoga Savet pohvaljuje najnovije projekte Ministarstva za informisanje i telekomunikacije i Kancelarije za IT i elektronsku upravu: omogućavanje digitalnog identiteta našim građanima u inostranstvu preko diplomatskih predstavništava Srbije, uspostavljanje portala Frilenseri za jednostavnu prijavu poreza i lansiranje servisa Čuvam te usmerenog na prevenciju i zaštitu od vrnjačkog nasilja.

Kada je upitanju regulativa, opšti propisi elektronskog poslovanja su dobri i usklađeni sa propisima Evropske unije, a nedavno je usvojen i nov Zakon o elektronskim komunikacijama koji predstavlja dodatni korak u tom smeru. Što se tiče elektronskog potpisa, za unutrašnje transakcije između države, privrede i građana ne vidimo nikakve regulatorne barijere i nedavno sprovedena integracija APR-a i eUprave je pravi korak ka široj adopciji elektronskih transakcija i elektronskog identiteta.

Kada je reč o strancima, potrebno je razmotriti izmenu regulative u cilju priznavanja sertifikata za elektronski potpis izdatih u EU, čime bi bilo značajno olakšano zaključenje ugovora mnogim stranim investitorima čiji su zakonski zastupnici strani državljani. Ipak, pored regulative elektronskog dokumenta i e-poslova-

Previsoki standardi mogu usporiti digitalizaciju ukoliko elektronsko poslovanje postane skuplje od tradicionalnog

nja, treba voditi i računa o posebnim propisima, kakvi su propisi o arhiviranju, jer previsoki standardi mogu usporiti digitalizaciju ukoliko elektronsko poslovanje postane skuplje od tradicionalnog.

Na kraju kao najveću prepreku daljoj digitalizaciji društva vidimo velike regulatorne barijere u daljoj izgradnji digitalne (telekomunikacione) infrastrukture. Zastareli propisi u domenu zaštite životne sredine, neopravdana ograničenja u urbanističkim planovima i neusaglašenost u postupanju lokalnih samouprava ostaju dugogodišnji problem daljeg razvoja mobilnih mreža nove generacije. Kapaciteti su gotovo dostignuti, a sa druge strane nema uslova za proširenje postojećih niti izgradnju novih mreža, uključujući 5G.

Zbog toga je Savet stranih investitora u saradnji sa Elektrotehničkim fakultetom Univerziteta u Beogradu pokrenuo zajednički projekat koji ima za cilj da na osnovu naučno-utvrđenih činjenica i najboljih međunarodnih praksi ponudi rešenja za rešavanje pomenutih problema.

Bolji zakonski okvir za sektor osiguranja

Predlažemo da se ugovor o osiguranju reguliše posebnim zakonom, da se omogući lakše zaključivanje polisa osiguranja, promoviše medijacija i dobije pomoć države u razvoju pojedinih programa osiguranja

Savet stranih investitora veliku pažnju poklanja Beloj knjizi i vrlo ozbiljno radi na preporukama za unapređenje poslovnog okruženja u Republici Srbiji. Mišljenja smo da se poslovno tržište u našoj zemlji konstantno razvija i da, iako postoje ogromni naponi, zakonodavstvo ne može uvek adekvatno i brzo ispratiti potrebe tržišta. Zbog toga smo prepoznali potrebu da razvijene kompanije, uspešni ljudi iz sveta biznisa i lideri u svojim oblastima na jednom mestu ukažu na potrebe izmene zakonske regulative kako bi ispratila sve brži razvoj poslovnog okruženja u našoj zemlji. Kada je u pitanju osiguranje, preporuke se odnose na potrebu da se ugovor o osiguranju reguliše posebnim zakonom, omogućavanje lakšeg zaključivanja polisa osiguranja, promovisanje medijacije, kao i pomoći države u razvoju pojedinih programa osiguranja. Iako su ideje brojne, nažalost, napredak je vrlo mali. Jedini pomak vidimo u medijaciji, ali taj pomak je rezultat napora društava za osiguranje koja su prepoznala benefite medijacije i maksimalno se trude da je koriste prilikom rešavanja spornih odnosa sa klijentima. Do izmene zakonskog okvira još uvek nije došlo ni u ovoj oblasti.

Kada govorimo o radu odbora u narednom periodu, najznačajniji je predlog donošenja Zakona o ugovoru o osiguranju. Smatramo da bi koristi od usvajanja posebnog zakona kojim se reguliše ugovor o osiguranju bile višestruke. Pre svega, zakon bi ispratio ogromne izmene na tržištu osiguranja i potrebe koje su se promenile u odnosu na period donošenja Zakona o obligacionim odnosima. Ne samo da su se izmenile potrebe tržišta nego se izmenila i praksa na nivou Evropske unije, naročito kada je u pitanju zaštita korisnika, te se trenutno ovo premošćava intervencijama Narodne banke Srbije, a koliko je to moguće u postojećem zakonodavnom okviru. Zbog toga je veoma važno da se olakša razvoj osiguranja u našoj zemlji, a naročito da se pravo osiguranja uskladi sa pravom razvijenih evropskih zemalja koje su prepoznale potrebu da se materija osiguranja reguliše posebnim

Narodna banka Srbije je posebno prepoznala značaj osiguranja i radi na unapređenju zaštite korisnika usluge osiguranja i približavanja dobroj praksi Evropske unije

zakonom. Pored navedenog, konstantan razvoj tržišta osiguranja zahteva i bržu reakciju regulatora kako bi zakonodavni okvir mogao ispratiti razvoj tržišta, a to nije moguće ukoliko je ugovor o osiguranju regulisan opštim zakonom. Na kraju treba imati u vidu značaj osiguranja i potrebu edukacije građana i profesionalaca koji imaju dodira sa osiguranjem (advokata, sudija, medijatora, zaposlenih u državnim organima...). Regulisanje materije ugovornog prava osiguranja na jednom mestu umnogome bi tome doprinelo.

Kada govorimo o mogućnostima za saradnju sa kreatorima javnih politika u ovoj oblasti, moram da primetim da je, nakon finansijske konferencije koju je organizovao FIC, zainteresovanost i spremnost na saradnju na veoma visokom nivou. Kao što sam već pomenuo, Narodna banka Srbije je posebno prepoznala značaj osiguranja i u velikoj meri se trudi da podzakonskim aktima koje donosi, kao i svim drugim mehanizmima koje trenutni zakonodavni okvir omogućava, radi na unapređenju zaštite korisnika usluge osiguranja i približavanja dobroj praksi Evropske unije.

Nastavak digitalizacije

U nastavku procesa digitalizacije finansijskih usluga potrebno je dalje proširiti mogućnosti da se tradicionalna paleta servisa koji podržavaju poslovanje privrednih subjekata i fizičkih lica u još većoj meri učini jednostavnom i intuitivnijom

FIG je nedavno održao prvu finansijsku konferenciju koja je okupila predstavnike Narodne banke Srbije, Ministarstva finansija Republike Srbije, Uprave za sprečavanje pranja novca, IT Kancelarije Vlade Republike Srbije, Republičkog geodetskog zavoda, kao i drugih udruženja iz finansijskog sektora i privrede.

Najveću pažnju učesnika privukle su teme zaštite korisnika finansijskih usluga, finaliziranje projekta uvođenja elektronske menice, postupanja po osnovu AML protokola (npr. PEP dokumentacija, KYC proces i sl.), mogućnosti koje pruža Republički Geodetski zavod sa svojim novim online servisima, kao i izmene regulative u oblasti osiguranja i lizinga i sl.

Kada govorimo o digitalizaciji u bankarskom sektoru, vidljivi napori svih banaka da svoju ponudu proizvoda i usluga u što većoj meri učine dostupnom na klik, kao i da svoje poslovne procese optimizuju i smanje udeo manuelnih aktivnosti i potrošnje resursa. U tom smislu je sa Narodnom bankom Srbije uspostavljena vrlo produktivna saradnja na više polja iz domena digitalizacije. U prethodnih godinu dana postignuti su značajni pomaci u okviru projekta elektronskih menica (e-menice) za pravna lica i preduzetnike, dodatno je unapređen sistem elektronske autentifikacije putem kvalifikovanog potpisa podržanog klad tehnologijom, kao i proces elektronskog evidentiranja prometa roba i usluga u realnom vremenu (*online* fiskalizacija i elektronsko fakturisanje). Takođe, nacionalni sistem plaćanja u realnom vremenu IPS (Instant Payment System) obuhvatio je i olakšao plaćanje još većeg broja transakcija privrednih učesnika i građana na bazi unapređenja koja su predstavljena još za vreme covid pandemije (očitanje QR koda prilikom kupovine u prodavnici i na mesečnim uplatnicama).

Narodna banka Srbije kao jedan od ključnih poluga u sprovođenju monetarne politike ističe proces dinarizacije. Banke su ovaj proces takođe prepoznale kao strateški važan za obezbeđenje većeg stepena

Dalja afirmacija repo transakcija u dinarima otvorila bi vrata i za naprednije instrumente finansijskog tržišta u domaćoj valuti

autonomije finansijskog sistema Srbije u odnosu na eksterne šokove i ostale uticaje koji dolaze iz evrozone. S tim u vezi NBS je postigla veoma značajne rezultate u pogledu afirmacije dinara kao valute u kojoj se isplati štedeti i evidentno je da je porast dinarske štednje građana nakon perioda pandemije ponovo u porastu. Dalji razvoj dinarizacije u velikoj meri zavisi od mogućnosti da se zaduživanje u dinarima učini pristupačnijim u odnosu na zaduživanje u evrima, na šta naravno nije moguće uticati samo administrativnim merama već i većim opredeljenjem svim učesnika na finansijskom tržištu za transakcije u domaćoj valuti. U tom smislu smatramo da bi značajan pomak bio učinjen daljom afirmacijom tzv. repo transakcija u dinarima, tj. transakcijama međusobnog pozajmljivanja dinara među bankama na bazi kolaterala u vidu hartija od vrednosti. Time bi bila otvorena vrata i za naprednije instrumente finansijskog tržišta u domaćoj valuti (kamatne svopove, valutne svopove i sl.).

Dugo najavljivane izmene propisa u domenu rada

Nakon poduzetog zatišja u zakonodavnoj aktivnosti u odnosu na propise u oblasti rada 2023. godina donosi dugo najavljivane promene u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i regulisanja radnopravnog položaja stranaca

Odbor za ljudske resurse Saveta stranih investitora je s punom pažnjom ispratio donošenje novih propisa, imajući u vidu aktivno učešće članica u promovisanju potrebe za unapređenjem ovih oblasti, što kroz stavove izražene u višegodišnjim izdanjima *Bele knjige*, što kroz aktivno učešće u javnoj raspravi povodom regulative koja se odnosi na boravak i rad stranaca u Srbiji.

Iako novi Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu uvodi dodatne obaveze za poslodavce, a time za mnoge i nova finansijska opterećenja, primetno je nastojanje da se domaći sistem bezbednosti i zdravlja na radu prilblži evropskim standardima, podigne nivo svesti i odgovornosti kod svih učesnika u sistemu bezbednosti i zdravlja na radu, što bi ultimativno trebalo da doprinese poboljšanju u kvalitetu primene bezbednih i zdravih uslova rada. Ipak, rad od kuće i na daljinu ostaje zakonski neregulisan u dovoljnoj meri jer, osim prepoznavanja i definicije ovog oblika rada, te proklamovanja principa saradnje zaposlenih u primeni mera, Zakon ne uređuje bliže međusobna prava i obaveze u vezi sa radom od kuće, odnosno na daljinu. Stoga će nešto veća izvesnost u pogledu organizacije rada van prostorija poslodavca očigledno morati da sačeka izmene Zakona o radu, kao matičnog zakona, a poslodavci u međuvremenu da se i dalje oslanjaju na preporuke nadležnih tela i dobre poslovne prakse, prihvatajući rizike skopčane s nedovoljnom uređenošću fleksibilnih formi rada.

Izmene Zakona o strancima i Zakon o zapošljavanju stranaca načelno se ocenjuju kao pozitivne iz perspektive stranaca koji žele da imaju trajniji boravak u Srbiji. U proceduralnom smislu napravljen je oštar zaokret od prethodnog postupka koji je podrazumevao fizičko podnošenje zahteva i dokumentacije u pisanoj formi, u postupak koji se vodi isključivo u elektronskom obliku. Takođe, prethodna dva postupka (za dobijanje privremenog boravka i radne dozvole) združeni su u jedan, koji za ishod treba da ima jedinstvenu dozvolu.

Savet stranih investitora sa zadovoljstvom konstatuje da je veći deo preporuka datih u fazi donošenja Zakona o strancima i Zakon o zapošljavanju stranaca usvojen

Ovim izmenama bi trebalo da se postigne značajna ušteda vremena, uz rasterećenje državnog aparata koji rešava o podnetim zahtevima.

Umaterijalnom smislu rok za odobravanje boravka i prava na rad stranaca produžen je sa jedne na tri godine, a pored toga olakšani su uslovi za održavanje, obnovom, ali i izmenom relevantnih dozvola, čime se dodatno pojednostavljuje ceo postupak i povećava mobilnost stranaca na domaćem tržištu rada. Svakako pozitivna vest i za strance i za lokalne poslodavce, te posledično privredu. Savet stranih investitora sa zadovoljstvom konstatuje da je veći deo preporuka datih u fazi donošenja pomenutih zakona usvojen, te se nada prilici da kroz konstruktivne predloge svog članstva doprinese i daljem unapređenju radnopravnih propisa i celokupnog poslovnog ambijenta.

U našem fokusu i dalje ostaje potreba smanjenja administrativnih obaveza poslodavaca, naročito izraženih u formalnom načinu usvajanja akata i komunikacije ka zaposlenima, a sve sa ciljem da sveopšti trend digitalizacije doživi punu primenu u radnopravnoj regulativi.

Podrška reformi Katastra nepokretnosti

U fokusu Odbora u narednom periodu biće podrška i veći angažman u reformi uloge Katastra nepokretnosti koji bi trebalo da bude organ koji formalno upisuje prava na nepokretnostima, arhivira isprave za upis i dostavlja svoje odluke strankama

U ovoj godini je primetno smanjenje broja izdatih građevinskih dozvola, što se bez sumnje može pripisati trenutnim tržišnim i inflatornim kretanjima. Sa jedne strane imamo značajan rast cena građevinskog materijala koji pogađa investitore, a sa druge visoku godišnju stopu inflacije koja pogađa kupce. Potrebno je napraviti sveobuhvatan plan za rešavanje trenutne situacije, a ključ tog problema ne nalazi se isključivo u rukama građevinske industrije, već se dotiče i monetarne politike države.

Kao deo radne grupe koja je učestvovala u izradi nacрта nedavno usvojenih izmena i dopuna Zakona o planiranju i izgradnji (ZPI), ponudili smo jedan deo rešenja kako bi se svi učesnici na građevinskom tržištu stimulisali da nastave sa transakcijama. Pre svega, sprovedena je reforma pitanja svojinskih odnosa na zemljištu i pomešanih oblika državne i privatne svojine. Ukinuto je pretvaranje prava korišćenja u pravo svojine na građevinskom zemljištu uz naknadu za određene kategorije lica – pre svega za privatizovana pravna lica (kroz postupak privatizacije, stečajni ili izvršni postupak), uključujući i njihove pravne sledbenike u statusnom smislu, kao i lica koja su pravo korišćenja na zemljištu stekli posle 11. septembra 2009. godine, kupovinom objekta sa pripadajućim pravom korišćenja na zemljištu od ovih lica. Cilj je da se otključaju nove lokacije za izgradnju i smanje troškovi izgradnje za investitore, a što bi kao krajnju posledicu trebalo da ima proširenje ponude stambenih i poslovnih prostora na tržištu, povećanje konkurencije i izbalansiranost troškova kupovine i iznajmljivanja nepokretnosti.

U proteklom periodu učinjeni su veliki napori na skraćivanju vremena koje je potrebno za dobijanje dozvola, i to ne samo kroz unapređenje objedinjene procedure za izdavanje građevinske dozvole već i u pogledu broja koraka koji prethode ovom postupku. Tu se pre svega misli na zaokruživanje planskog okvira u Srbiji, kao i optimizaciju postupka i načina izdavanja tehničkih uslova za projektovanje od strane nadležnih organa, što je sada sve adresirano kroz izmene ZPI.

Želimo da se Katastar vodova svojim načinom funkcionisanja i dostupnošću korisnicima približi Katastru nepokretnosti, a jedan od glavnih preduslova za to je usvajanje Zakona o infrastrukturi

U fokusu odbora u narednom periodu biće podrška i veći angažman u reformi uloge Katastra nepokretnosti koji bi trebalo da bude organ koji formalno upisuje prava na nepokretnostima, arhivira isprave za upis i dostavlja svoje odluke strankama. Uzećemo aktivnu ulogu u pronalaženju sistemskog rešenja za uspostavljanje efikasne procedure za donošenje odluka o konvalidaciji isprava za upis koje se tiču nepokretnosti sa neregulisanog tržišta, a po osnovu kojih bi Katastar nepokretnosti samo formalno vršio upis, bez potrebe da dodatno ispituje njihovu materijalnu sadržinu.

Brže usaglašavanje sa evropskim okvirom

U Srbiji se kontinuirano usvajaju i menjaju zakoni kako bi se domaći regulativni okvir uskladio sa evropskim, ali postoji još mnogo prostora za napredak

Tokom nedavnog perioda ostvaren je određeni zakonodavni napredak u različitim sferama, odnosno doneti su novi propisi u različitim oblastima. Pre svega, Srbija je nastavila sa poboljšanjem regulative koja se bavi obnovljivim izvorima energije. Usvojene su izmene Zakona o korišćenju obnovljivih izvora energije koje su omogućile postupak priključenja novih energetske postrojenja na prenosni sistem (koji je faktički bio blokiran od aprila 2021. godine) i stvoreni su uslovi da se održe prve aukcije za tržišnu premiju. Svakako, ove izmene predstavljaju dodatan uspeh u domenu obnovljivih izvora energije i ekološke agende.

Bitno je spomenuti da je donet set novih propisa iz oblasti rada i zaposlenih, za koje se očekuje da će imati pozitivan efekat. Prvenstveno, izmenjen je Zakon o bezbednosti i zdravlju na radu tako da su uvedeni novi (savremeniji) koncepti vezani za bezbednost na radu i deluje da će se generalno podići prag zaštite u ovom pogledu. Dalje, izmenama Zakona o strancima i Zakona o zapošljavanju stranaca rasterećen je državni aparat uvođenjem elektronske procedure prijave stranaca. Iste izmene su spustile granice i zahteve za dobijanje stalnog nastanjenja za strance. Konačno, izmene Zakona o finansijskoj podršci porodici su proširile krug lica koja imaju pravo na naknadu zarade u vezi sa zasnivanjem porodice.

Neophodno je istaći i da je donet paket važnih zakona u oblasti nepokretnosti. Jedna od najvažnijih promena su izmene Zakona o planiranju i izgradnji kojim su ukinute konverzije sa naknadom. U vezi sa već spomenutim pomakom u zaštiti životne sredine, ovaj Zakon uvodi niz novih zahteva u vezi sa zelenom agendom, kao što su da svi objekti veći od 10.000 m² moraju imati zelenu sertifikaciju, određeni broj električnih punjača mora biti instaliran u stambenim i poslovnim objektima, dok će biti potrebno da objekti imaju energetski pasoš.

Na kraju je važno ponoviti nešto o čemu se konstantno priča i diskutuje u poslovnom okruženju – u Srbiji se kontinuirano usvajaju i menjaju zakoni kako bi se domaći regulativni okvir uskladio sa evropskim i kako bi se postigli standardi tržišne ekonomije koji postoje u EU. Međutim, smatram da postoji mnogo prostora za

Očekujemo da će set novih propisa iz oblasti rada i zaposlenih imati pozitivan efekat na unapređenje bezbednosti na radu i lakše zapošljavanje stranaca

napredak i unapređenje kada je reč o primeni (novih) zakonskih odredbi i dostizanju evropskih standarda (što je svakako jedan od prioritetnijih ciljeva pravnog odbora FIC-a). Prvenstveno, neophodno je da postoji doslednija praksa srpskih sudova, kao i opšta efikasnost pravosuđa i regulatornih tela (uz istovremeno razmatranje potrebe za unapređenjem kapaciteta organa, s obzirom na brojne nove i specifične oblasti od značaja za poslovno okruženje). Takođe, treba omogućiti praktičnije mogućnosti za primenu različitih zakonskih rešenja (kao što je slučaj sa uvođenjem 'stranih' elektronskih potpisa, što bi značajno olakšalo poslovanje u Srbiji). Konačno, neophodno je doneti nove zakone u određenim oblastima, kao što je zaštita konkurencije, i raditi na unapređenju postojećih propisa, kao što su Zakon o zaštiti podataka o ličnosti ili Zakon o deviznom poslovanju.

Sa dobrim praksama treba nastaviti

Neophodna je stalna komunikacija našeg odbora sa Ministarstvom finansija u narednom periodu, da bi se svake godine u budžetski kalendar uvrstilo planiranje sredstava za nove lekove i njihovog obima za datu godinu

Farmaceutski odbor FIC-a, kao jedan od najmlađih u mreži FIC odbora, nastojao je da od uspostavljanja okupljanja na svojim sednicama ne samo kompanije iz svog primarnog delokruga rada (farmaceutsko tržište) već i sve one koje su u bilo kom vidu svojih aktivnosti povezane sa zdravstvenim sistemom.

Tu, pre svega, mislim na privatna zdravstvena osiguranja, kao i sisteme ustanova pružalaca zdravstvenih usluga. Očigledna je važnost toga jer smo svi svesni isprepletanosti i međuzavisnosti svih aktera složenog zdravstvenog sistema. To nam umnogome olakšava formulisanje preporuka prema Vladi Republike Srbije, istovremeno upotpunjujući širinu ekspertize koju možemo pružiti.

Nakon veoma obećavajućeg početka 2022. godine i visokog namenskog izdvajanja Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje (RFZO) za nove lekove, koje je podržalo Ministarstvo finansija, a o čemu je bilo veoma afirmativnih reči u prošlogodišnjem izdanju *FIC Guide*, usledio je period zastoja u radu i komunikaciji sa predstavnicima Ministarstva zdravlja i sa RFZO. Ovaj period podudara se sa izuzetno dugim procesom formiranja nove Vlade Republike Srbije, usled kog je odloženo, između ostalog, i donošenje nove Liste lekova koja ne bi uticala na budžet RFZO, a proširila bi dostupnost određenih bitnih medikamentnih terapija pacijentima u Republici Srbiji. Pored toga, još jedan zacrtani cilj resornog ministarstva nije ostvaren tokom 2022. i u prvoj polovini 2023. godine i odnosi se na donošenje novog Zakona o lekovima. Ne čekajući formiranje radne grupe za izradu ovog akta i javnu raspravu, naš odbor je dostavio predloge za izmenu primarno onih odredaba koje se odnose na postupak registracije leka (zajedno sa NALED i AmCham). Iako je obećano da će naše sugestije biti uvažene, i dalje nema naznaka o tome kada će Ministarstvo zdravlja izaći u javnost sa predlogom zakona.

Kao važno ističemo da je postignuto potpuno saglasje između RFZO i farmaceutske industrije da sredstva koja RFZO ubira iz doprinosa za zdravstveno

Proces digitalizacije trebalo bi da omogući lakše praćenja ishoda lečenja, što treba da bude osnov za evaluaciju svih ulaganja u ovoj oblasti

osiguranje nisu dovoljna da se pokrije potreba zdravstvenog sistema/pacijenata za novim lekovima. U tom smislu veoma je važna uloga Ministarstva finansija da razume ovu potrebu i na odgovarajući način je subvencionise dodatnim sredstvima iz centralnog budžeta. Zato je neophodna i stalna komunikacija našeg odbora sa Ministarstvom finansija u narednom periodu, a da bi se svake godine u budžetski kalendar uvrstilo planiranje ovih sredstava i njihovog obima za datu godinu. Jednako je važno i da se nastavi sa poštovanjem rokova plaćanja prema svim dobavljačima u zdravstvenom sistemu, a što je preduslov za njegovu dobru snabdevenost i funkcionisanje.

FIC Farmaceutski odbor takođe podržava i sve vidove digitalizacije u zdravstvenom sistemu za koje, pored primarnih ciljeva, očekujemo i da doprinesu ostvarenju ušteda koje bi mogle biti usmerene na finansiranje novih terapija.

Značajna modernizacija Poreske uprave

Digitalna transformacija Poreske uprave pokazala se veoma uspešnom, ali i zahtevnom za poreske obveznike. Bilo bi dobro da se postojeće nedoumice oko korišćenja sistema elektronskih faktura brže otklone

Prethodnih godinu dana su u oblasti poreza obeležili novi elektronski sistemi prikupljanja i obrade podataka Poreske uprave koji su uspešno implementirani i koji su bitno uticali na privredne subjekte u pogledu potrebe prilagođavanja sopstvenih informacionih sistema i poslovnih procesa. Novim modelom fiskalizacije je ostvareno sveobuhvatno prikupljanje podataka o transakcijama u prometu robe i usluga privrednih subjekata sa krajnjim potrošačima – fizičkim licima, a uvođenjem sistema elektronskih faktura i veoma detaljno prikupljanje podataka o poslovnim transakcijama između privrednih subjekata koji su u sistemu PDV-a. Ovi elektronski sistemi omogućavaju Poreskoj upravi precizan i veoma ažuran uvid u poslovanje privrednih subjekata sa jedne strane, kao i osnovu za kompleksne analize procene rizika, obradu podataka i kontrolne postupke sa druge strane. Oni su segment unapređenja informacionih sistema i digitalizacije rada Poreske uprave, u sklopu višegodišnjeg programa transformacije, modernizacije i digitalizacije Poreske uprave koji je u toku.

Iz perspektive poreskih obveznika ove novine su zahtevale detaljne i složene pripreme i prilagođevanje računovodstvenih i poslovnih informacionih sistema, kao i promene poslovnih procesa u pogledu evidentiranja poslovnih transakcija i kreiranja, tokova i čuvanja dokumentacije unutar kompanije. To je iziskivalo određene troškove implementacije novih rešenja i obuke zaposlenih da koriste ova rešenja. Sa druge strane, očekivano je da će ova promena doneti dugoročne koristi u pogledu manje papirne dokumentacije i troškova njenog čuvanja i manipulacije, brže i pouzdanije razmene informacija i veće efikasnosti. Poreski obveznici su se tokom priprema, implementacije i početnog perioda korišćenja sistema elektronskih faktura susreli sa nizom nedoumica i praktičnih problema i poteškoća, od kojih neki još uvek čekaju odgovor i rešenje od strane Poreske uprave i Ministarstva finansija. Poreski odbor Saveta stranih investitora se obratio nadležnim državnim organima u vezi sa ovim temama i dao konstruktivne predloge za njihovo rešavanje.

Nažalost, izostaje dijalog o primeni preporuka iz *Bele knjige* na temu poreskih propisa

Nažalost, nije bilo bitnih izmena niti pomaka u poreskoj regulativi u pogledu problema na koje Savet stranih investitora već godinama ukazuje. I dalje ne vidimo značajniju spremnost za dijalogom na strani državnih organa. Radna grupa za primenu preporuka iz *Bele knjige* Saveta stranih investitora ni ove godine nije bila aktivna u oblasti poreza. Bez obzira na to, Savet stranih investitora će nastaviti da se zalaže za nastavak dijaloga i unapređenje poreske regulative i prakse, uporedo sa većom transparentnošću i blagovremenim stavljanjem na uvid javnosti i javnu raspravu planiranih izmena poreskih propisa. Nastavićemo da se borimo da se najvažniji problemi iz prethodnih perioda, kao što su izmene poreza na imovinu, oporezivanje porezom na dobit imovine koja se vodi po fer vrednosti i drugo, reše što pre.

Važan trenutak za strateško pozicioniranje

Savet stranih investitora (FIC) dao je važan doprinos u oblikovanju nove Strategije razvoja turizma. Njena efikasna implementacija, posebno od strane javnog sektora, biće od suštinskog značaja ukoliko Srbija želi da održi, ali i unapredi svoj strateški položaj usled brzih promena na globalnom turističkom tržištu

Mnogo značajnih predloga koje se odnose na turizam i ugostiteljstvo došlo je iz FIC-a. Pre svega, važno je adresirati pitanja koja su relevantna za novu Strategiju razvoja turizma, čije se usvajanje očekuje u narednom periodu.

Mi u FIC-u smo već krajem pandemije postali svesni da je definisanje novog strateškog okvira za razvoj srpskog turizma izuzetno značajno za budućnost ove privredne grane u Srbiji. Preferencije turista, kao i evidentne klimatske promene, održivost i inkluzivnost predstavljaju ključne kriterijume koje već sada opredeljuju milione turista širom sveta prilikom izbora destinacije. Pored toga, ne treba izgubiti iz vida digitalnu transformaciju, kao i nove marketinške alate. Suštinski je značajno realno sagledati gde se turistički sektor Srbije danas nalazi, šta su ključne komparativne prednosti, a šta nedostaci, kakvi su postojeći turistički kapaciteti, kao i koji profil turista Srbija želi da privuče. Svi stakeholderi moraju biti svesni trendova koji su prisutni na međunarodnom turističkom tržištu, a posebno u smislu iskustava stranih gostiju i turističkih proizvoda sa kojima Srbija može ostvariti konkurentsku prednost.

Duboko shvatajući momenat u kome se nalazi srpski turizam, FIC je dao svoj doprinos u formulisanju novog strateškog okvira. Takođe, ključno je da nema odlaganja ni oko donošenja ni oko implementacije Strategije, posebno od javnog sektora, jer Srbija ne sme da izgubi ovaj važan momentum u strateškom pozicioniranju zato što su promene na globalnom turističkom tržištu rapidne.

Pored strateškog okvira, bavili smo se novim zakonskim rešenjem naplate autorskih i srodnih prava smatrajući da postojeće rešenje (plaćanje prema površini u metrima kvadratnim) deluje destimulativno na rad pre svega ugostiteljskih objekata za smeštaj. Treba se fokusirati na poslovne performanse (npr. stopa zauzetosti). Nažalost, do ovog momenta nismo naišli na razumevanje nadležnih. Pored toga, bili smo veoma aktivni oko novog Zakona o strancima i Zakona o zapošljavanju stranaca, razvoju finansijskih usluga, ESG i dr.

Borba protiv sive ekonomije predstavlja sve važniji kriterijum koji ozbiljni individualni ali i institucionalni investitori uzimaju u obzir kada razmišljaju o investiranju u neku turističku destinaciju

U prošlogodišnjoj *Beloj knjizi* FIC je dao veoma konkretne i detaljne predloge rešenja za minimiziranje sive ekonomije u turizmu. Godinu dana kasnije ne možemo reći da su donete systemske mere u vezi s tim. Borba protiv sive ekonomije u velikoj meri je strateška odluka Vlade, koja je i odlučan iskorak ka normalizaciji poslovanja turističke industrije i sve važniji kriterijum koji ozbiljni, individualni, ali i institucionalni investitori uzimaju u obzir kada razmišljaju o investiranju u neku turističku destinaciju.

KLJUČNE PORUKE

MAJK MIŠEL

PRESEDNIK SAVETA STRANIH INVESTITORA I GENERALNI DIREKTOR YETELA

SRBIJA TREBA DA SE VRATI NA RAST VOĐEN INVESTICIJAMA

U FIC-u smatramo da Srbija treba da se vrati na rast vođen investicijama. Treba joj udeo investicija u BDP-u od 25 odsto kako bi postigla održivu stopu rasta BDP-a od 5 odsto godišnje. Pored toga, fokus treba usmeriti ka proizvodnji namenjenoj izvozu umesto uslugama usmerenim na domaće tržište

JORGOVANKA TABAKOVIĆ

GUVERNER NARODNE BANKE SRBIJE

BORBA PROTIV INFLACIJE JE PRIORITY

Verujemo da će priliv stranih direktnih investicija do kraja godine dostići oko 4 milijarde evra. Ovo je dobra vest jer pokazuje da, čak i u periodima neizvesnosti i usporavanja globalnog ekonomskog rasta, investitori prepoznaju Srbijukao mesto sa povoljnim makroekonomskim i regulatornim ambijentom

N.J.E. EMANUELE ŽIOFRE

ŠEF DELEGACIJE EU U SRBIJI

VIŠE VLADAVINE PRAVA ZNAČI VIŠE ULAGANJA

Što je sudski sistem pouzdaniji i što se više bori protiv korupcije i organizovanog kriminala – to su investitori spremniji da ulažu u zemlju u kojoj osećaju da je njihov novac na sigurnom

MIHAILO JOVANOVIĆ

MINISTAR INFORMISANJA I TELEKOMUNIKACIJA

ZNANJE JE NAŠA SNAGA

Digitalnoj Srbiji je mesto u digitalnoj Evropi, i to najbolje pokazuju rezultati koje smo ostvarili u poslednjih šest godina. Nastavljamo da jačamo ekonomiju naše zemlje i da ulažemo u izgradnju ekonomije Srbije zasnovane na znanju i inovacijama

TOMISLAV MOMIROVIĆ

MINISTAR UNUTRAŠNJE I SPOLJNE TRGOVINE

PRED REGIONOM JE ZAJEDNIČKA BUDUĆNOST

Nema uspešnih evropskih integracija našeg regiona ukoliko se mi kao komšije na Balkanu prethodno ekonomski ne integrišemo. Mi smo povezana tržišta i već vidimo da inicijativa Otvoreni Balkan pokazuje pozitivne efekte u domenu trgovinske razmene i tržišta rada

KLJUČNE PORUKE

JELENA BEGOVIĆ

MINISTARKA NAUKE, TEHNOLOŠKOG RAZVOJA I INOVACIJA

LJUDSKI KAPITAL JE OSNOV RAZVOJA

Verujemo da će budući BIO4 ekosistem pomoći rastu BDP-a, smanjenju nezaposlenosti, privlačenju stručnjaka iz celog sveta, a da će poboljšati našu saradnju sa domaćim i stranim kompanijama i doprineti razvoju novih sektora i startapa

NIKOLA PONTARA

DIREKTOR KANCELARIJE SVETSKE BANKE ZA SRBIJU

SRBIJA IMA POTENCIJAL DA UBRZA RAST

Potencijal Srbije za ubrzan rast leži u jačanju njenih javnih institucija i državne uprave, ulaganju u razvoj ljudskog kapitala radi povećanja produktivnosti, promovisanju regionalne integracije i povezanosti, kao i tranziciji ka ekološki održivijoj ekonomiji

ALESANDRO BRAGONCI

ŠEF REGIONALNOG PREDSTAVNIŠTVA EIB ZA ZAPADNI BALKAN

PRILIKE SU TU DA SE ISKORISTE

Srbija može dodatno profitirati, bez obzira na trenutne izazove, ako bude koristila podsticaj približavanja (EU) da nastavi sa reformama u okviru procesa pridruživanja, proširi svoje sposobnosti i stvori zelenije, povezanije i digitalizovanije tržište

JULIJA USTJUGOVA

STALNA PREDSTAVNICA MMF-A ZA SRBIJU

GEOPOLITIČKA STABILNOST I Približavanje mogu podstaći SDI u Srbiji

Rešavanje geopolitičkih tenzija, od kojih neke nisu pod kontrolom Srbije, podržalo bi i ojačalo direktne strane investicije (SDI). Pored toga, tekući trend približavanja zemalja EU mogao bi potencijalno dovesti do povećanja SDI u Srbiji

MATEO KOLANĐELI

DIREKTOR EBRD ZA ZAPADNI BALKAN

NIJE NEMOGUĆE DOSTIĆI DOHOTKE KAO EU

Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) očekuje da se bruto domaći proizvod Srbije poveća za oko dva odsto ove godine i 3,5 odsto u 2024. Mnogo brža stopa rasta od oko šest odsto bila bi potrebna da bi se zemlja približila nivoima dohotka sličnim kao u Evropskoj uniji za dve do tri decenije, što je ambicija koju bi ovaj region trebalo da ima

KLJUČNE PORUKE

DRAGANA MARKOVIĆ
DIREKTORKA PORESKE UPRAVE SRBIJE

DIGITALIZACIJOM I TRANSFORMACIJOM PROTIV SIVE EKONOMIJE

Poreska uprava svim svojim aktivnostima potvrđuje jednu od ključnih uloga u borbi protiv sive ekonomije u Republici Srbiji. Nastavlja da radi na svojoj transformaciji. Uskoro počinje sprovođenje novog poslovnog modela koji će biti podržan jedinstvenim integrisanim informacionim sistemom

ANA GOVEDARICA
POTPREDSEDNICA I PORTPAROL SAVETA STRANIH INVESTITORA
(GENERALNA DIREKTORKA KOMPANIJE ROCHE)

DIJALOGOM DO NOVIH ZAKONSKIH REŠENJA

Kako bi se prevazišli izazovi implementacije novih zakonodavnih rešenja, važno je uključiti relevantne stručnjake i interesne grupe u proces donošenja zakonskih regulativa kako bi se smanjio rizik od nesklada i konflikata

DEJAN TURK
POTPREDSEDNIK SAVETA STRANIH INVESTITORA
(GENERALNI DIREKTOR KOMPANIJE A1 SRBIJA I A1 SLOVENIJA)

NESMETAN RAZVOJA NOVE TEHNOLOGIJE

Nadamo se da će pripreme za održavanje, kao i sama aukcija za dodeljivanje prava korišćenja radio-frekvencije za 5G mrežu biti sprovedeni na transparentan i efikasan način u što kraćem roku. U A1 smo posvećeni razvoju prema novom spektru i potpuno smo spremni za uvođenje 5G tehnologije

ALEKSANDAR LJUBIĆ
IZVRŠNI DIREKTOR SAVETA STRANIH INVESTITORA

POSVEĆENI SMO EVROPSKIM INTEGRACIJAMA

Svesni smo da je jedino kroz partnerski odnos i otvoren dijalog moguće dostići potrebni nivo razumevanja i svesti neophodan za promene koje će pokrenuti naše društvo, a posebno ekonomiju, ka ostvarenju zajedničkog cilja

DRAGAN PENEZIĆ
KOPREDSEDNIK ODBORA ZA BORBU PROTIV NEDOZVOLJENE TRGOVINE I HRANU SAVETA STRANIH INVESTITORA (BRITISH AMERICAN TOBACCO SEE D.O.O. BEOGRAD)

NEOPHODAN KOORDINISAN RAD DRŽAVNIH SLUŽBI

U narednom periodu bitno je povezivanje svih inspekcija i uspostavljanje funkcionalnosti za razmenu informacija između sistema Poreske uprave i Uprave carina sa sistemom inspektor

KLJUČNE PORUKE

DRAGANA STIKIĆ

TRGOVINE I HRANU SAVETA STRANIH INVESTITORA (NESTLÉ ADRIATIC S.D.O.O.)

BOLJA HARMONIZACIJA SA EU PROPISIMA

Za konkretni napredak u usaglašavanju srpskog zakonodavstva sa evropskim u domenu hrane neophodna je revizija Zakona o bezbednosti hrane, koji se neretko ispostavlja kao prepreka u izradi podzakonskih akata

DANIEL ŠUŠNJAR

PREDSEDNIK ODBORA ZA TELEKOMUNIKACIJE I DIGITALNU EKONOMIJU SAVETA STRANIH INVESTITORA (YETTEL D.O.O.)

POTREBNA REVIZIJA PROPISA ZA POSTAVLJANJE BAZNIH STANICA

Kao veliku prepreku daljoj digitalizaciji društva vidimo regulatorne barijere u izgradnji digitalne (telekomunikacione) infrastrukture. Konkretno, potrebna je revizija propisa iz oblasti zaštite životne sredine za postavljanje baznih stanica u mobilnim mrežama. Kapaciteti su ograničeni, sve je teže naći lokacije koje ispunjavaju komplikovane, zamršene i gotovo nemoguće uslove

DUŠAN LALIĆ

KOPREDSEDNIK ODBORA ZA FINANSIJSKE USLUGE SAVETA STRANIH INVESTITORA (GENERALI OSIGURANJE SRBIJA A.D.O.)

Bolji zakonski okvir za sektor osiguranja
Predlažemo da se ugovor o osiguranju reguliše posebnim zakonom, da se omogući lakše zaključivanje polisa osiguranja, promoviše medijacija i dobije pomoć države u razvoju pojedinih programa osiguranja

DANILO MRVALJEVIĆ

KOPREDSEDNIK ODBORA ZA FINANSIJSKE USLUGE SAVETA STRANIH INVESTITORA (BANCA INTESA A.D. BEOGRAD)

NASTAVAK DIGITALIZACIJE

U nastavku procesa digitalizacije finansijskih usluga potrebno je dalje proširiti mogućnosti da se tradicionalna paleta servisa koji podržavaju poslovanje privrednih subjekata i fizičkih lica u još većoj meri učini jednostavnijim i intuitivnijim

MILENA JAKŠIĆ PAPAN

PREDSEDNICA ODBORA ZA Ljudske RESURSE SAVETA STRANIH INVESTITORA (KARANOVIĆ & PARTNERS O.A.D.)

DUGO NAJAVLJIVANE ISMENE PROPISA U DOMENU RADA

Nakon podužeg zatišja u zakonodavnoj aktivnosti u odnosu na propise u oblasti rada 2023. godina donosi dugo najavljivane promene u oblasti bezbednosti i zdravlja na radu i regulisanja radnopravnog položaja stranaca

KLJUČNE PORUKE

MARIO KIJANOVIĆ

PREDSEDNIK ODBORA ZA INFRASTRUKTURU I GRAĐEVINARSTVO SAVETA STRANIH INVESTITORA (SOG LAW FIRM IN COOPERATION WITH KINSTELLAR)

PODRŠKA REFORMI KATASTRA NEPOKRETNOSTI

U fokusu Odbora u narednom periodu biće podrška i veći angažman u reformi uloge Katastra nepokretnosti koji bi trebalo da bude organ koji formalno upisuje prava na nepokretnostima, arhivira isprave za upis i dostavlja svoje odluke strankama

MARKO ČULAFIĆ

PREDSEDNIK PRAVNOG ODBORA SAVETA STRANIH INVESTITORA (KARANOVIĆ & PARTNERS)

BRŽE USAGLAŠAVANJE SA EVROPSKIM OKVIROM

U Srbiji se kontinuirano usvajaju i menjaju zakoni kako bi se domaći regulativni okvir uskladio sa evropskim, ali postoji još mnogo prostora za napredak

RADOMIR CEROVIĆ

PREDSEDNIK ODBORA ZA FARMACEUTSKU INDUSTRIJU SAVETA STRANIH INVESTITORA (ROCHE D.O.O.)

SA DOBRIM PRAKSAMA TREBA NASTAVITI

Neophodna je stalna komunikacija našeg odbora sa Ministarstvom finansija u narednom periodu, da bi se svake godine u budžetski kalendar uvrstilo planiranje sredstava za nove lekove i njihovog obima za datu godinu

DRAGAN DRAČA

PREDSEDNIK PORESKOG ODBORA SAVETA STRANIH INVESTITORA (PRICEWATERHOUSECOOPERS)

ZNAČAJNA MODERNIZACIJA PORESKE UPRAVE

Digitalna transformacija Poreske uprave pokazala se veoma uspešnom, ali i zahtevnom za poreske obveznike. Bilo bi dobro da se postojeće nedoumice oko korišćenja sistema elektronskih faktura brže otklone

ZAFIRIS LAMPADARIDIS

PREDSEDNIK ODBORA ZA TURIZAM I UGOSTITELJSTVO (HYATT REGENCY BEOGRAD (BMP AD

VAŽAN TRENUTAK ZA STRATEŠKO POZICIONIRANJE

Savet stranih investitora (FIC) dao je važan doprinos u oblikovanju nove Strategije razvoja turizma. Njena efikasna implementacija, posebno od strane javnog sektora, biće od suštinskog značaja ukoliko Srbija želi da održi, ali i unapredi svoj strateški položaj usled brzih promena na globalnom turističkom tržištu

Foreign Investors Council

UPRAVNI ODBOR

Predsednik Saveta: **MIKE MICHEL**, generalni direktor kompanije Yettel
Potpredsednik Saveta: **DEJAN TURK**, generalni direktor A1 Srbija i A1 Slovenija
Potpredsednica Saveta: **ANA GOVEDARICA**, generalna direktorka kompanije Roche

Članovi:

FRANCOIS BERISOT, generalni direktor Aerodroma Beograd
IVAN RAKIĆ, rukovodeći partner za Srbiju, Crnu Goru i Bosnu i Hercegovinu kompanije Ernst&Young
MATTEO COLANGELI, regionalni direktor Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) za Zapadni Balkan
ALESSANDRO BRAGONZI, šef Regionalnog predstavništva Evropske investicione banke (EIB) za Zapadni Balkan
DAWID SOLD, generalni direktor kompanije G4S Secure Solutions
Dr RONALD SEELIGER, predsednik i generalni direktor kompanije Hemofarm
GORAN PEKEZ, direktor korporativnih poslova i komunikacija za Zapadni Balkan u kompaniji JT International
MARJANA DAVIDOVIĆ, generalni direktor Nestlé Adriatic južni region (Srbija, Crna Gora, Severna Makedonija)
ZORAN PETROVIĆ, predsednik Izvršnog odbora CEO kompanije Raiffeisen banka
MILJAN MILEVIĆ, generalni direktor kompanije SGS Beograd (Srbija i Crna Gora)

ODBORI

Odbor za borbu protiv nedozvoljene trgovine i hranu

Kopredsednik za borbu protiv nedozvoljene trgovine: **DRAGAN PENEZIĆ**,
(British American Tobacco SEE)
Kopredsednica za hranu: **DRAGANA STIKIĆ**,
(Nestlé Adriatic S)
Potpredsednica: **SLAĐANA BABIĆ**,
NIS a.d. Novi Sad (Naftna industrija Srbije)

Odbor za finansijske usluge

Kopredsednik: **DANILO MRVALJEVIĆ**
(Banca Intesa)
Kopredsednik: **DUŠAN LALIĆ**
(Generali osiguranje)
Potpredsednica: **JELENA VUKIĆ ŠULJAGIĆ**
(OTP banka Srbija)

Odbor za ljudske resurse

Predsednica: **MILENA JAKŠIĆ PAPAC**,
(Karanović & Partners)
Potpredsednica: **DUŠICA JOVIČIĆ**
(G4S Secure Solutions)

Odbor za infrastrukturu i građevinarstvo

Predsednik: **MARIO KIJANOVIĆ**,
(SOG u saradnji sa Kinstellar)
Potpredsednica: **TATJANA ISAKOV**
NIS a.d. Novi Sad (Naftna industrija Srbije)

Pravni odbor

Predsednik: **MARKO ČULAFIĆ**,
(Karanović & Partners)
Potpredsednik: **NEBOJŠA LUKAČ**,
(PricewaterhouseCoopers)

Odbor za farmaceutske industriju

Predsednik: **RADOMIR CEROVIĆ**,
(Roche)

Poreski odbor

Predsednik: **DRAGAN DRAČA**,
(PricewaterhouseCoopers)
Potpredsednica: **VANJA KORAČ**,
(Philip Morris Services)

Odbor za telekomunikacije i digitalnu ekonomiju

Predsednik: **DANIEL ŠUŠNJAR**,
(Yettel)
Potpredsednica: **NEDA TESLIĆ**,
(A1 Srbija)

Odbor za turizam i hotelijerstvo

Predsednik: **ZAFEIRIOS LAMPADARIDIS**,
(Hyatt Regency Beograd)
Potpredsednica: **DUBRAVKA KOSIĆ**,
(K&F Advokati)

IZVRŠNA KANCELARIJA

ALEKSANDAR LJUBIĆ, izvršni direktor; aleksandar.ljubic@fic.org.rs
RENATA PINDŽO, direktorka za komunikacije; renata.pindzo@fic.org.rs
JELENA LAZAREVIĆ, direktorka za pravne poslove; jelena.lazarevic@fic.org.rs
TANJA JOVANOVIĆ, rukovodilac regulatornih poslova; tanja.jovanovic@fic.org.rs
KOVIJKA NIKOLIĆ, rukovodilac kancelarije; kovijka.nikolic@fic.org.rs
TAMARA KAPOR, saradnik na regulatornim poslovima; tamara.kapor@fic.org.rs

Savet stranih investitora
Gospodar Jevremova 47, IV sprat, 11000 Beograd, Srbija
Telefon: 011 3281 958/965
E-mail: office@fic.org.rs
Web: www.fic.org.rs

A1 SRBIJA D.O.O.

Milutina Milankovića 1ž, 11070 Beograd
 Tel: 060 1234; Fax: 060 1231
 E-mail: PR@a1.rs
 Web: www.a1.rs
 Datum ućlanjenja: 2007

A1 Towers**A1 TOWERS INFRASTRUCTURE D.O.O. BEOGRAD – NOVI BEOGRAD**

Milutina Milankovića 1ž
 11070 Novi Beograd
 E-mail: info@a1towers.rs
 Datum ućlanjenja: 2023

ACB D.O.O. BEOGRAD – DRUŠTVO ZA POSREDOVANJE U OSIGURANJU

Skender begova 3-3/A, 11000 Beograd
 Tel: +381 11 7854 600; E-mail: office@acb.rs Web:
 www.acb.rs; www.aon.com
 Datum ućlanjenja: 2023

ADDIKO BANK A.D. BEOGRAD

Milutina Milankovića 7v, 1070 Beograd
 Tel: +381 11 2226 000
 E-mail: office.rs@addiko.com
 Web: www.addiko.rs
 Datum ućlanjenja: 2002

ADECCO OUTSOURCING D.O.O.

Bulevar Milutina Milankovića 1i, 11070 Beograd
 Tel: +381 11 7121 709, Fax: +381 11 6695 131
 E-mail: info.srbija@adecco.com
 Web: www.adecco.rs; www.adeccogroup.com; www.adecco.com, Datum ućlanjenja: 2019

AIRPORT CITY BELGRADE

Omladinskih brigada 88a, 11070 Beograd
 Tel: 011 2090 526
 E-mail: office@airportcitybelgrade.com
 Web: www.airportcitybelgrade.com
 Datum ućlanjenja: 2005

ALMA QUATTRO D.O.O. BEOGRAD

Dositejeva 20, 11000 Beograd
 Tel: +381 11 2028 900, +381 11 2028 920
 E-mail: office@almaquattro.rs
 Web: www.almaquattro.rs
 Datum ućlanjenja: 2020

ARDAGH METAL PACKAGING SERBIA D.O.O.

Omladinskih brigada 88, Airport City Business Park
 11070 Beograd, Tel: +381 11 7151 100
 E-mail: amb.serbia@ardaghgroup.com
 Web: www.ardaghgroup.com
 Datum ućlanjenja: 2020

BALL CORPORATION, BEVERAGE PACKAGING EMEA, BEOGRAD

Batajnički drum 21A, 1080 Zemun – Beograd
 Tel: +381 11 3770 600/602, Fax: +381 11 3770 752
 Web: www.ball.com
 Datum ućlanjenja: 2004

BANCA INTESA A.D. BEOGRAD

Milentija Popovića 7b, 11070 Beograd
 Tel: +381 11 3108 888
 E-mail: kabinet@bancaintesa.rs
 Web: www.bancaintesa.rs
 Datum ućlanjenja: 2004

BARRY CALLEBAUT SOUTH EAST EUROPE D.O.O.

Karadjordjeva 2-4, 11000 Beograd
 Tel: +381 11 3532 805
 E-mail: jelena_vujnovic@barry-callebaut.com
 Web: www.barry-callebaut.com
 Datum ućlanjenja: 2020

BAYER D.O.O. BEOGRAD

Omladinskih brigada 88b, 11070 Beograd
 Tel: +381 11 2070 200
 E-mail: office.support.rs@bayer.com
 Web: www.bayer.rs
 Datum ućlanjenja: 2009

BDK ADVOKATI

Bulevar kralja Aleksandra 28, 11000 Beograd
 Tel: +381 11 3284 212, Fax: +381 11 3284 213
 E-mail: office@bdkadvokati.com
 Web: www.bdkadvokati.com
 Datum ućlanjenja: 2011

BELAGA MANAGEMENT COMPANY D.O.O.

Kralja Milana 35, 11000 Beograd
 Fax: +381 11 7555 700, E-mail: begbs_hotel@hilton.com
 Web: local: Hilton Belgrade
 global: www.hilton.com/en/
 Datum ućlanjenja: 2022

BELGRADE AIRPORT D.O.O.

47 Aerodrom Beograd Street, 11180 Beograd 59
 Tel: +381 11 2094 802
 E-mail: kabinet@beg.aero
 Web: www.beg.aero
 Datum ućlanjenja: 2019

BOJOVIC DRASKOVIC POPOVIC & PARTNERS A.O.D BEOGRAD

Francuska 27, 11000 Beograd
 Tel: +381 11 7850 336
 Web: www.bd2p.com; Mail: office@bd2p.com
 Datum ućlanjenja: 2013

BPI D.O.O. SOMBOR

Venac Radomira Putnika 1, 25000 Sombor
 Tel: +381 25 5150 161, +381 25 5150 162
 Fax: +381 25 5150 185
 Web: www.bpi-holding.com
 Datum ućlanjenja: 2010

BRITISH AMERICAN TOBACCO SOUTH-EAST EUROPE D.O.O. BEOGRAD

Bulevar Milutina Milankovića 1ž, 11070 Beograd
 Tel: +381 60 3108 700
 Web: www.bat.com
 Datum ućlanjenja: 2002, Founder

BRITISH-SERBIAN CHAMBER OF COMMERCE

6 Lower Grosvenor Place, SW1W 0EN London, UK
 Dositejeva 15, 11000 Beograd, Tel: +44 020 7630 1777
 E-mail: office@britserbcham.com; richard.robinson@britserbcham.com; Web: www.britserbcham.com
 Datum ućlanjenja: 2020

CARLSBERG SRBIJA D.O.O.

Proleterska 17, 21413 Ćelarevo
 Tel: +381 21 7550 600, Fax: +381 21 7550 658
 E-mail: info@carlsberg.rs
 Web: www.carlsbergsrbija.rs
 Datum ućlanjenja: 2005

CETIN D.O.O. BEOGRAD – NOVI BEOGRAD

Omladinskih brigada 90, 11070 Beograd
 Tel: +381 63 444 222
 E-mail: info@cetin.rs
 Web: www.cetin.rs; www.cetin.eu
 Datum ućlanjenja: 2021

CTP INVEST

Bulevar Zorana Ćindića 64a, 11070 Beograd
 Tel: +381 65 433 4444
 E-mail: petar.kolognat@ctp.eu
 Web: www.ctp.eu
 Datum ućlanjenja: 2019

CWPR SERVICES D.O.O. / CWP GLOBAL

Masarikova 5, floor 20, 11000 Beograd
 Tel: +381 11 7850 020
 E-mail: office.serbia@cwpr.global
 Web global: https://www.cwp.global/contact-us/
 Datum ućlanjenja: 2023

DAD DRÄXLMAIER AUTOMOTIVE D.O.O.

Skladišna hala 1, Zrenjaninski park
 Lokacija Bagljaš Aerodrom, 23000 Zrenjanin
 Tel: +381 23 519 340
 Web: www.draexlmaier.com
 Datum ućlanjenja: 2017

Foreign Investors Council

DDOR NOVI SAD A.D.O.

Bulevar Mihajla Pupina 8, 21000 Novi Sad
Tel: +381 21 4886 000,
Korisnički centar: 0800 303 301
E-mail: ddor@ddor.co.rs; Web: www.ddor.rs
Datum ućlanjenja: 2012

DELHAIZE SERBIA

Jurija Gagarina 14, 11000 Beograd
Tel: 0800 3537 030, Fax: +381 11 7153 910
E-mail: office@delhaize.rs; Web: local: www.maxi.rs
global: www.aholddelhaize.com
Datum ućlanjenja: 2023

DELOITTE ADVISORY D.O.O.

Terazije 8, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3812 100, Fax: +381 11 3812 112
E-mail: ceyuinfo@deloittece.com
Web: www.deloitte.com/rs
Datum ućlanjenja: 2003

DELTA HOLDING DOO

Vladimira Popovića 8a, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2011 611, +381 11 2011 921
E-Mail: office@deltaholding.rs
Web: www.deltaholding.rs
Datum ućlanjenja: 2014

DEUTSCH-SERBISCHE WIRTSCHAFTSKAMMER (AHK SERBIEN)

Toplićin venac 19a, 11000 Beograd
Tel: +381 11 2028 010, Fax: +381 11 3034 780
E-mail: info@ahk.rs; Web: www.serbien.ahk.de/sr;
www.serbien.ahk.de; Datum ućlanjenja: 2014

EKO SERBIA A.D.

Member of HelleniQ Energy
Tošin bunar 274a, 11070 Novi Beograd
Tel: +381 11 2061 500,
E-mail: office@hellenic-petroleum.rs
Web: www.ekoserbia.com Datum ućlanjenja: 2004

ERNST & YOUNG D.O.O. BEOGRAD

Vladimira Popovića 8a
11070 Beograd, Tel: +381 11 2095 800
E-mail: ey.office@rs.ey.com
Web: www.ey.com/sr_rs
Datum ućlanjenja: 2004

ERSTE BANK A.D. NOVI SAD

Bulevar oslobođenja 5, 21000 Novi Sad,
E-mail: info@erstebank.rs, Erste Poslovni centar
Bulevar Milutina Milankovića 3a, 11070 Novi Beograd
Tel: 0800 201 201, +381 60 4848 000
Web: www.erstebank.rs; Datum ućlanjenja: 2005

EURO LITHIUM BALKAN D.O.O. VALJEVO

Divci b.b., 14222 Valjevo
Tel: +381 69 1508 190
E-mail: info@elbplus.rs
Web: www.elbplus.com; www.elbplus.rs
Datum ućlanjenja: 2023

EUROBANK DIREKTNA A.D. BEOGRAD

Vuka Karadžića 10, 11000 Beograd
Tel: 0800 1111 44
E-mail: office@eurobank-direktna.rs
Web: www.eurobank-direktna.rs
Datum ućlanjenja: 2003

EUROPEAN INVESTMENT BANK

Vladimira Popovića 38-40,
11070 Novi Beograd
Tel: +381 11 3121 756
Web: www.eib.org
Datum ućlanjenja: 2017

EVROPSKA BANKA ZA OBNOVU I RAZVOJ

Španskih boraca 3
11070 Beograd
Tel: +381 11 2120 530
Web: www.ebrd.com
Datum ućlanjenja: 2016

EXLRT D.O.O.

Mornarska 7, 21000 Novi Sad
Tel: +381 21 6301 548, +381 21 6392 826
E-mail: info@exlrt.com; office@exlrt.com
Web: www.exlrt.com
Datum ućlanjenja: 2010

FCA SRBIJA D.O.O. KRAGUJEVAC

Kosovska 4
34000 Kragujevac
Web: www.fiatsrbija.rs; www.fiat.rs
Datum ućlanjenja: 2011

FERRING PHARMACEUTICALS D.O.O. BEOGRAD-STARI GRAD

Gospodar Jevremova 47, 11000 Beograd
Tel: +381 11 4048 800
Web: www.ferring.com
Datum ućlanjenja: 2018

FRESENIUS MEDICAL CARE SRBIJA D.O.O.

Beogradski put bb, 26300 Vršac
Tel: +381 11 3951 000, Fax: +381 11 3951 009
E-mail: vera.trunic@fmc-ag.com
Web: www.fmc-ag.com
Datum ućlanjenja: 2013

FRIKOM D.O.O.

Zrenjaninski put bb, 11213 Beograd
Tel: +381 11 2074 100, Fax: +381 11 2074 148
E-mail: office@frikom.rs
Web: www.frikom.rs
Datum ućlanjenja: 2019

G4S SECURE SOLUTIONS D.O.O.

Viline Vode 6, 11000 Beograd
Tel: +381 11 2097 900, Fax: +381 11 2097 946
E-mail: office@rs.g4s.com
Web: www.g4s.rs
Datum ućlanjenja: 2009

GEBRÜDER WEISS D.O.O. DOBANOVCI

Beogradska 85, 11272 Dobanovci
Tel: +381 11 3715 200, Fax: +381 11 3715 201
E-mail: office.beograd@gw-world.com
Web: www.gw-world.com/rs; www.gw-world.com/at
Datum ućlanjenja: 2020

GENERALI OSIGURANJE SRBIJA A.D.O.

Vladimira Popovića 8,
11070 Novi Beograd
Tel: +381 11 2220 555
Web: www.general.rs; www.general.com
Datum ućlanjenja: 2016

GRAND CASINO D.O.O. BEOGRAD

Bulevar Nikole Tesle 3, 11080 Beograd
Tel: +381 11 2202 800, Fax: +381 11 2202 810
E-mail: info@grandcasinobeograd.com
Web: www.grandcasinobeograd.com
Datum ućlanjenja: 2008

GRUNDFOS SRBIJA D.O.O.

Obilazni put Sever 21, 22320 Indija
Tel: +381 22 367 300
Fax: +381 22 367 302
Web: www.grundfos.rs; www.grundfos.com
Datum ućlanjenja: 2013

HAD BMP A.D. BEOGRAD (HYATT REGENCY BEOGRAD)

Milentija Popovića 5, 11000 Beograd
Tel: +381 11 301 1234
E-mail: belgrade.regency@hyatt.com,
Web: local: hyattregencybelgrade.com
global: www.hyatt.com Datum ućlanjenja: 2022

HEMOFARM A.D.

Beogradski put bb, 26300 Vršac
 Tel: +381 11 3811 200
 E-mail: svakodobro@hemofarm.com
 Web: www.hemofarm.rs
 Datum uclanjenja: 2013

HUAWEI TECHNOLOGIES D.O.O.

Omladinskih brigada 90D
 11070 Beograd
 Web: www.huawei.com
 Datum uclanjenja: 2020

IKEA SRBIJA D.O.O.

Astrid Lindgren 11
 11231 Beograd
 Web: www.ikea.com
 Datum uclanjenja: 2008

INOS BALKAN D.O.O.

Mirka Obradovića BB, 14000 Valjevo
 Tel: +381 14 221 560
 E-mail: contact@inosbalkan.com
 Web: www.inosbalkan.com
 Datum uclanjenja: 2017

INTESA LEASING D.O.O. BEOGRAD

Milentija Popovića 7b, 11070 Beograd
 Tel: +381 11 2025 400
 E-mail: ilbhead@intesaleasing.rs
 Web: www.intesaleasing.rs
 Datum uclanjenja: 2010

JELEN DO D.O.O. (CARMEUSE SERBIA)

Jelen Do bb, 31215 Jelen Do, Požega
 Tel: +381 11 590 599, Fax: +381 31 590 570
 E-mail: jelen-do@carmeuse.rs
 Web: www.carmeuse.com
 Datum uclanjenja: 2015

JT INTERNATIONAL A.D. SENTA

Subotički drum 17, 24400 Senta
 Tel: +381 11 2050 300
 Fax: +381 11 2050 301
 Web: www.jti.com
 Datum uclanjenja: 2003

K&F ADVOKATI

Knez Mihailova 17, 11000 Beograd
 Tel: +381 11 3345 195
 E-mail: office@kfadvokati.com
 Web: www.kfadvokati.com
 Datum uclanjenja: 2021

KARANOVIĆ & PARTNERS O.A.D.

Resavska 23, 11000 Beograd
 Tel: +381 11 3094 200, Fax: +381 11 3094 223
 E-mail: serbia@karanovicpartners.com
 Web: www.karanovicpartners.com
 Datum uclanjenja: 2003

KENTKART SOUTHEAST EUROPE D.O.O.

Makenzijeva 24, 11000 Beograd
 Tel: +381 11 7155 171, Fax: +381 11 7155 171
 E-mail: office@kentkart.rs
 Web: www.kentkart.rs
 Datum uclanjenja: 2014

KLEEMANN LIFTOVI D.O.O.

Obradovića Sokak 50, 22310 Šimanovci
 Tel: +381 22 409 000
 E-mail: serbia@kleemannlifts.com
 Web: www.kleemannlifts.com
 Datum uclanjenja: 2019

KNAUF INSULATION D.O.O.

Batajnički drum 16b, 11080 Beograd
 Tel: +381 11 3310 800, Fax: +381 11 3310 801
 E-mail: office.belgrade@knaufinsulation.com
 Web: www.knaufinsulation.rs;
 www.knaufinsulation.com Datum uclanjenja: 2011

KONCERN BAMBI A.D.

Đorđa Stanojevića 14, 3rd floor, 1070 Beograd
 Tel: +381 11 2222 555;
 E-mail: office@bambi.rs
 Web: local: www.bambi.rs global: www.bambi.rs/en
 Datum uclanjenja: 2023

KONSTRUKTOR KONSALTING

Oslobođenja 10, 11000 Beograd, Rakovica
 Tel: +381 11 2562 231
 E-mail: office@konstruktorgrupa.com
 Web: www.konstruktorgrupa.com
 Datum uclanjenja: 2018

KPMG D.O.O. BEOGRAD

Milutina Milankovića 1j, 11070 Beograd
 Tel: +381 11 2050 500
 Fax: +381 11 2050 550
 E-mail: info@kpmg.rs; Web: www.kpmg.rs
 Datum uclanjenja: 2002

LAFARGE BFC D.O.O.

Trg BFC 1, 21300 Beočin
 Tel: +381 21 874 102
 E-mail: lbfc.office@lafarge.com
 Web: www.lafarge.rs; www.holcim.com
 Datum uclanjenja: 2002

**LAW OFFICE MIROSLAV STOJANOVIC
IN COOPERATION WITH WOLF THEISS**

Poslovni centar Ušće, Bulevar Mihajla Pupina 6
 11070 Beograd, Tel: +381 11 3302 900,
 E-mail: beograd@wolftheiss.com
 Web: www.wolftheiss.com; Datum uclanjenja: 2003

LEITNERLEITNER CONSULTING D.O.O. BEOGRAD

Kneza Mihaila 1-3, 11000 Beograd,
 Tel: +381 11 6555 105; E-mail: beograd.office@leitnerleitner.com; Web: https://www.leitnerleitner.rs/serbia/sr/about-us; https://www.leitnerleitner.com/de/at; Datum uclanjenja: 2020

LUKOIL SRBIJA A.D. BEOGRAD

Bulevar Mihajla Pupina 165d, 11070 Beograd
 Tel: +381 11 2220 200
 Fax: +381 11 2220 294
 Web: www.lukoil.rs
 Datum uclanjenja: 2009

**MARSH D.O.O. ZA POSREDOVANJE
U OSIGURANJU BEOGRAD**

Omladinskih brigada 88a, 11070 Novi Beograd
 Tel: +381 11 3130 409; E-mail: marsh.serbia@marsh.com
 Web: https://www.marsh.com/rs/en/home.html;
 http://www.mmc.com/; Datum uclanjenja: 2019

MERCK D.O.O.

Omladinskih brigada 90v, 11070 Beograd
 Tel: +381 11 2175 761, Fax: +381 11 2176 781
 E-mail: merck@merck.rs
 Web: www.merck.rs; www.merckgroup.com
 Datum uclanjenja: 2020

MESSER TEHNOGAS A.D.

Banjički put 62, 11000 Beograd
 Tel: +381 11 3537 200, Fax: +381 11 3537 291
 E-mail: postoffice@messer.rs
 Web: www.messer.rs
 Datum uclanjenja: 2002; Founder

METROPOL PALACE D.O.O.

Bulevar kralja Aleksandra 69, 11000 Beograd
 Tel: +381 11 3333 100
 E-mail: reception@metropolpalace.com
 Web: www.metropolpalace.rs
 Datum uclanjenja: 2017

MINI PANI D.O.O.

Hipodromska 2d, 24000 Subotica
 Tel: +381 24 621 521, Fax: +381 24 621 522
 E-mail: info@minipani.com
 Web: www.minipani.com
 Datum uclanjenja: 2012

Foreign Investors Council

MK GROUP

Bulevar Mihajla Pupina 115e, 11070 Belgrade
Tel: +381 11 3539 555, Fax: +381 11 3539 599
E-mail: marija.andjelkovic@mkgroup.rs
Web: local: www.mkgroup.rs global: www.mkgroup.rs/?lang=en; Datum uclanjenja: 2023

MOBI BANKA A.D. BEOGRAD

Omladinskih brigada 88, 11070 Beograd
Korisnički servis: 063 9005
Tel/Fax: +381 11 4409 670
E-mail: officebanka@mobibanka.rs
Web: www.mobibanka.rs; Datum uclanjenja: 2015

MORAVACEM D.O.O.

Branka Ristića 8, 35254 Popovac
Tel: +381 35 572 200, Fax: +381 35 572 207
E-mail: general-info@moravacem.rs
Web: www.moravacem.rs; www.crh.com
Datum uclanjenja: 2016

MS RAJICEVA D.O.O. (MAMA SHELTER)

Kneza Mihaila 54a,
11000 Beograd
Tel: +381 11 3333 000
Web: global: www.mamashelter.com
Datum uclanjenja: 2022

NESTLÉ ADRIATIC S D.O.O.

Železnička 131,11271 Beograd-Surčin
Tel: +381 11 2019 301, Fax: +381 11 3132 022
E-mail: info@rs.nestle.com
Web: www.nestle.rs
Datum uclanjenja: 2002

NIS A.D. NOVI SAD (NAFTNA INDUSTRIJA SRBIJE)

Narodnog fronta 12, 21000 Novi Sad
Tel.: +381 21 4811 111
E-mail: office@nis.rs
Web: www.nis.rs
Datum uclanjenja: 2011

NLB KOMERCIJALNA BANKA AD BEOGRAD

Svetog Save 14, 11000 Beograd
Tel: 011/3080 100, Fax: 011/3441 335
E-mail: kontakt.centar@nlbkb.rs
Web: www.nlbkb.rs
Datum uclanjenja: 2022

NOKIA SOLUTIONS AND NETWORKS SERBIA D.O.O. BEOGRAD

Đorđa Stanojevića 14, 11070 Beograd
Belgrade Office Park, Building II, First Floor
Tel: +381 11 2281 920; Web: nokia.com
Datum uclanjenja: 2009

OGRANAK SERBIA PRIME SITE ONE AG BEOGRAD

Jurija Gagarina 76g, 11070 Beograd
Tel: +381 60 8800 106, Fax: +381 11 3441 335
Web: local: www.seriaprimewebsiteone.com
global: www.jangroup.ch
Datum uclanjenja: 2022

OTP BANKA SRBIJA A.D. NOVI SAD

Trg slobode 5, 21000 Novi Sad, Tel: +381 21 421 077,
+381 11 3011 555, Fax: +381 11 3132 885; E-mail:
Retail banking: stanovnistvo@otpbanka.rs;
Corporate clients: privreda@otpbanka.rs;
Web: www.otpbanka.rs; Datum uclanjenja: 2002

OTP LEASING SRBIJA

Headquarters: Bulevar Zorana Đinđića 50 a/b
Post and work with clients: Bulevar Mihajla Pupina
111, 11070 Beograd, Tel: +381 11 2221 369, Fax: +381
11 2221 388 E-mail: otpleasing.srbija@otpsrbija.rs;
Web: www.otpleasingsrbija.rs; Datum uclanjenja: 2011

PEPSICO

Đorđa Stanojevića 14, 11070 Beograd, Tel: +381 11 3637
000, Fax: +381 11 3637 069; E-mail: belgrade.office@
pepsico.com; Web: www.pepsico.com; www.pepsico.rs;
www.facebook.com/PepsiCoZapadniBalkan; twitter.com/
PepsiCoZB; LinkedIn: PepsiCoZB, Datum uclanjenja: 2009

PERNOD RICARD SRBIJA D.O.O.

Bulevar oslobođenja 211, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3091 500
Fax: +381 11 3974 380
Web: www.pernod-ricard.com
Datum uclanjenja: 2003

PETRIKIĆ & PARTNERI A.O.D. IN COOPERATION WITH CMS REICH-ROHRWIG HAINZ

Krunska 73, 11000 Beograd,
Tel: +381 11 3208 900, Fax: +381 11 3208 930; E-mail:
belgrade@cms-rrh.com; Web: www.cms-rrh.com
Datum uclanjenja: 2004

PHILIP MORRIS SERVICES D.O.O. BEOGRAD

Bulevar Zorana Đinđića 64a
11070 Beograd
Tel: +381 11 2010 800
Web: www.pmi.com
Datum uclanjenja: 2004

PHOENIX GRUPA SRBIJA

Bore Stankovića 2, 11030 Beograd
Tel: +381 11 3538 100
E-mail: office@phoenixpharma.rs
Web: www.phoenixpharma.rs
Datum uclanjenja: 2016

PRICEWATERHOUSECOOPERS D.O.O.

Airport City Belgrade, Omladinskih brigada 88a
11070 Beograd, Tel: +381 11 3302 100
Fax: +381 11 3302 101
E-mail: rs_pwc_office@pwc.com
Web: www.pwc.rs; Datum uclanjenja: 2002, Founder

PRIGAN D.O.O. BEOGRAD

Bulevar Vojvode Mišića 15 a
11000 Beograd
Tel: +381 11 369 9802
E-mail: office@soravia.rs
Datum uclanjenja: 2022

PROCREDIT BANK

Milutina Milankovića 17, 11000 Beograd
Tel: +381 11 2077 906
E-mail: srb.info@procredit-group.com
Web: www.procreditbank.rs
Datum uclanjenja: 2004

PROMONT GROUP DOO NOVI SAD

Privrednikova 4b, 21000 Novi Sad
Tel: +381 21 443 195
E-mail: info@promontgroup.rs
Web: www.promontgroup.rs
Datum uclanjenja: 2023

RAIFFEISEN BANKA A.D. BEOGRAD

Đorđa Stanojevića 16, 11070 Beograd
Tel: +381 11 3202 100
E-mail: info@raiffeisenbank.rs
Web: www.raiffeisenbank.rs
Datum uclanjenja: 2002

RAIFFEISEN LEASING D.O.O.

Đorđa Stanojevića 16, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2207 400, Fax: +381 11 2289 007
E-mail: info.leasing@raiffeisen-leasing.rs
Web: www.raiffeisen-leasing.rs
Datum uclanjenja: 2003

RAUCH SERBIA D.O.O.

Šesta Lička 2, 15220 Koceljewa
Tel: +381 15 361 800; +381 11 265 2225
E-mail: office.serbia@rauch.cc
Web: www.rauch.cc
Datum uclanjenja: 2011

RioTinto

RIO TINTO
RIO SAVA EXPLORATION D.O.O.
Milutina Milankovića 1i, 11070 Beograd
Tel: +381 11 4041 430
Web: www.riotinto.com; www.riotintoserbia.com
Datum uclanjenja: 2004

ROCHE D.O.O.
Vladimira Popovića 8a, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2022 803, Fax: +381 11 2022 808
E-mail: serbia.office@roche.com
Web: www.rochesrbija.rs; www.roche.com
Datum uclanjenja: 2013

SAVA NEŽIVOTNO OSIGURANJE A.D.O. BEOGRAD
Bulevar vojvode Mišića 51, 11000 Beograd
Tel: +381 11 777 39 39
E-mail: info@sava-osiguranje.rs
Web: www.sava-osiguranje.rs
Datum uclanjenja: 2015

SGS BEOGRAD D.O.O.
Jurija Gagarina 7b, 11070 Beograd
Tel: +381 11 7155 275, +381 11 7155 277
Fax: +381 11 2284 241
E-mail: sgs.beograd@sgs.com; Web: www.sgs.rs
Datum uclanjenja: 2016

SIEMENS

SIEMENS D.O.O. BEOGRAD
Omladinskih brigada 90v, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2096 001, Fax: +381 11 2096 007
E-mail: office.rs@siemens.com
Web: local: www.siemens.rs global: www.siemens.com; Datum uclanjenja: 2023

SLADARA SOUFFLET SRBIJA D.O.O.
Industrijska zona 2, 21400 Bačka Palanka
Tel: +381 21 752 910
Fax: +381 21 6042 399
Web: www.soufflet.com
Datum uclanjenja: 2004

SOG IN COOPERATION WITH KINSELLAR
Bulevar Mihajla Pupina 10l, 11070 Beograd
Tel: +381 11 3282 667
E-mail: office@kinstellar.com; petar.protic@kinstellar.com; Web: www.sog.rs
Datum uclanjenja: 2023

STEEL IMPEX LLC
Rada Končara 1, 21131 Petrovaradin
Tel: +381 2182 0691
E-mail: info@steelimpex.rs
Web: www.steelimpex.rs
Datum uclanjenja: 2022

STMG CONSULTANCY D.O.O. BEOGRAD
Nevesinjska 7, 11000 Beograd
Tel: +381 11 3535 400, Fax: +381 11 3535 401;
E-mail: info@stmconsultancy.com, sasa.trajkovic@stmconsultancy.com; Web: www.stmgconsultancy.com;
Datum uclanjenja: 2006

Telekom Srbija

TELEKOM SRBIJA A.D. BEOGRAD
Takovska 2,
11000 Beograd
E-mail: fic.telekom@telekom.rs
Web: www.telekom.rs
Datum uclanjenja: 2007

TETRA PAK PRODUCTION D.O.O. BEOGRAD
Milutina Milankovića 9ž, sprat 2, 11070 Beograd
Tel: +381 11 2017 333, Fax: +381 11 2017 380
Web: www.tetrapak.rs
Datum uclanjenja: 2002
Founder

THE COCA-COLA COMPANY (BARLAN S&M D.O.O.)
Batajnički drum 18, 11080 Beograd
Tel: +381 11 3081 100, Fax: +381 11 3081 166
E-mail: mvukojjic@coca-cola.com
Web: www.thecoca-colacompany.com
Datum uclanjenja: 2002

THE INTERNATIONAL SCHOOL OF BELGRADE
Temišvarska 19, 11000 Beograd
Tel: +381 11 2069 999, Fax: +381 11 2069 944
E-Mail: isb@isb.rs
Web: www.isb.rs
Datum uclanjenja: 2014

Tigar Tyres

TIGAR TYRES D.O.O. PIROT PREDUZEĆE ZA PROIZVODNJU GUMA
Nikole Pašića 213, 18300 Piroto
Tel: +381 10 2157 000
E-mail: office.serbia@michelin.com
Web: www.michelin.rs; Datum uclanjenja: 2009

TITAN CEMENTARA KOSJERIĆ
Živjina Mišića 50, 31260 Kosjerić
Tel: +381 31 590 300
E-mail: cemkos@titan.rs
Web: www.titan.rs
Datum uclanjenja: 2004

TOYO TIRES

TOYO TIRE SERBIA D.O.O. INDIJA
Industrijska 3 no. 5, 22320 Indija
Tel: +381 66 8087 898
E-mail: nevena.lestarc@toyotires.rs
Web: https://www.toyotires-global.com/
Datum uclanjenja: 2021

TRACE GROUP HOLD PLC OGRANAK BEOGRAD
Kneza Miloša 9/V,
11000 Beograd
Tel: +38118 517000
Web: www.tracebg.com
Datum uclanjenja: 2023

UNICREDIT BANK SRBIJA JSC
Rajičeva 27-29, 11000 Beograd, Jurija Gagarina 12,
Belgrade Business Center, 11070 Beograd,
Tel: +381 11 3777 888; E-mail: kontakt@unicreditbank.rs
Web: www.unicreditbank.rs;
Datum uclanjenja: 2013; Founder

UNIFIEDPOST SOLUTIONS D.O.O.
Tošin bunar 185, 11070 Beograd
Tel: +381 11 7150 748
E-mail: office.rs@unifiedpost.com
Web: www.unifiedpost.rs
Datum uclanjenja: 2019

VP LAW FIRM
Teodora Drajzera 34, 11000 Beograd
Tel: +381 11 2642 257
E-mail: info@vp.rs
Web: www.vp.rs
Datum uclanjenja: 2023

WEST PHARMACEUTICAL SERVICES BEOGRAD D.O.O.
Crvenka 76, 26220 Kovin
Tel: +381 13 2156 101
E-mail: kovin.office@westpharma.com
Web: www.westpharma.com
Datum uclanjenja: 2020

WIENER STÄDTISCHE OSIGURANJE A.D.O. BEOGRAD
Trešnjinog cveta 1, 11070 Beograd
Tel: 0800 200 800; +381 11 220 9800
E-mail: office@wiener.co.rs
Web: www.wiener.co.rs
Datum uclanjenja: 2003

YAZAKI SERBIA
Nova 7 bb, 15000 Sabac
Tel: +381 15 7195 241
E-mail: YSD.Communications@yazaki-europe.com
Web: global: www.yazaki-europe.com
Datum uclanjenja: 2022

Yettel

YETTEL D.O.O.
Omladinskih brigada 90,
11073 Beograd
Mob: +381 63 9000
Web: www.yettel.rs
Datum uclanjenja: 2006

ŽIVKOVIĆ SAMARDŽIĆ

ZIVKOVIC SAMARDZIC A.O.D. BEOGRAD
Makedonska 30, 11000 Beograd
Tel: +381 11 2636 636, Fax: +381 11 2635 555
E-mail: office@zslaw.rs
Web: www.zslaw.rs
Datum uclanjenja: 2011

P A C K E D W I T H P A S S I O N

THE NEW GLC COUPÉ

Average fuel consumption: 5.1 - 5.8l/100 km, CO₂ emission (average) 135.0 - 152.0 g/km. Air pollutant emissions from traffic vastly contribute to overall air quality deterioration, especially in the case of above-average concentration of ground-level ozone, PM10 particles, PM2,5 particles and nitrogen-oxide. Stated figures represent determined „WLTP CO₂ figures“ pursuant to Article 2, No. 3, of Implementing Regulation (EU) 2017/1153. Fuel consumption figures have been calculated on this basis.